د اسلام دویم خلیفه،

جلیل القدر صحابي،

عمر فاروق رضي الله عنه

مبارک سیرت

د خپرولو شمیره: .... (۲)

لیکوال : حبل الله (المتین)

کال : ۱۳۹۸ لمریز

بسم الله الرحمن الرحيم

کتاب پېژندنه:

نوم : ————————————— **د عمر فاروق (رضي الله عنه) سیرت.**

لیکوال او راټولوونکی: ————— **حبل الله (المتین).**

ژباړن : ————————————— **خپله لیکوال.**

ټایپ : ————————————— **حبل الله (المتین)**

ډیزاین او PDF : ————————— N. RASOOLI

کال: ——————————————— **۱۳۹۸ هجري لمریز**

د خپرولو شمیره: ————————— **(۲)**

فهرست

عنوان: ..... صفحه
د عمر فاروق رضي الله عنه د سیرت (۱) برخه: ---------- (۱)
پیژندنه ---------- (۱)
د عمر رضي الله عنه د سیرت (۲) برخه: ---------- (۲)
د عمر رضي الله عنه اسلام راوړل: ---------- (۲)
د عمر ابن الخطاب رضي الله عنه د سیرت (۳) برخه: ---------- (۵)
د عمر رضي الله عنه د سیرت (۴) برخه: ---------- (۶)
د عمر رضي الله عنه هجرت: ---------- (۶)
د عمر رضي الله عنه د سیرت (۵) برخه: ---------- (۷)
د عمر رضي الله عنه د سیرت (۶) برخه: ---------- (۸)
د عمر رضي الله عنه د سیرت (۷) برخه: ---------- (۱۰)
د عمر رضي الله عنه د سیرت (۸) برخه او د هغه کرامات: ---------- (۱۲)
د عمر رضي الله عنه د سیرت (۹) برخه: ---------- (۱۴)
د الله جل جلاله ولي جوړیدلو لپاره شرطونه: ---------- (۱۴)
د عمر رضي الله عنه د سیرت (۱۰) برخه: ---------- (۱۴)
کرامت زړه سوی، او د خپل رعیت سره مینه: ---------- (۱۴)
د عمر رضي الله عنه د سیرت (۱۱) برخه: ---------- (۱۶)
د شپې د خپلو خلکو د احوال معلومول: ---------- (۱۶)
د عمر رضي الله عنه د سیرت (۱۲) برخه: ---------- (۱۶)
قسم په خدای زه د دین په کار کې د کوچو نه زیات نرم یم: ---------- (۱۶)
د عمر رضي الله عنه د سیرت (۱۳) برخه: ---------- (۱۸)
د عمر رضي الله زړه ولې له کوچو نرم او تر کاڼي کلک وو؟ ---------- (۱۸)
د عمر رضي الله عنه د سیرت (۱۴) برخه: ---------- (۱۹)
پخوانیو اسماني کتابونو کې د عمر رضي الله عنه ذکر: ---------- (۱۹)
د عمر رضي الله عنه د سیرت (۱۵) برخه: ---------- (۲۰)
د عمر رضي الله عنه د سیرت (۱۶) برخه: ---------- (۲۲)
د مسجد لپاره د مالک بې اجازې د ځا ځمکه استعمالول: ---------- (۲۲)
د عمر رضي الله عنه د سیرت او عدالت (۱۷) برخه: ---------- (۲۳)
د عمر رضي الله عنه د سیرت (۱۸) برخه: ---------- (۲۵)
د جاسوسی په تور د مسلمان د وژلو حکم او قتل خطا: ---------- (۲۵)
د عمر رضي الله عنه د عدالت (۱۹) برخه: ---------- (۲۷)
د عمر رضي الله عنه د سیرت (۲۰) برخه: ---------- (۲۹)

د اميرالمومنين د مسلمانانو لپاره سينه مبارکه پراخه ساتل: ------------------------(۲۹)
د عمر رضي الله عنه د سيرت (۲۱) برخه: -------------------------(۳۱)
د اور سوزولو سزا چا ته ورکولو سزا: ----------------------(۳۱)
د عمر رضي الله عنه د سيرت (۲۲) برخه: ------------------------ (۳۳)
د ذميانو او غلامانو حکم څه دی، چې جرم وکړي؟ --------------------- (۳۳)
د عمر رضي الله عنه د سيرت (۲۳) برخه: ------------------------ (۳۵)
د عمر رضي الله عنه د سيرت (۲۴) برخه: ------------------------ (۳۶)
د ذميانو حقوق او جنګي بنديانو سره غدر: ------------------------ (۳۶)
د عمر رضي الله عنه د سيرت (۲۵) برخه: ------------------------ (۳۸)
د اولاد رسول ص سره نيکې کول: ------------------------ (۳۸)
د ذمي د مال د خوړلو حکم: ------------------------ (۳۸)
د عمر رضي الله عنه د سيرت مبارک (۲۶) برخه: ------------------------ (۳۹)
قربان له داسې تقوی نه شم: ------------------------ (۳۹)
د عمر رضي الله عنه د سيرت مبارک (۲۷) برخه: ------------------------(۴۱)
واک غوښتونکو ته زبردست زيری:------------------------(۴۱)
د عمر رضي الله عنه د سيرت (۲۸) برخه: ------------------------ (۴۳)
قاضي صاحبانو ته: ------------------------ (۴۳)
د عمر ابن الخطاب رضي الله عنه د سيرت مبارک (۲۹) برخه: ------------------------ (۴۴)
د عمر رضي الله عنه د خلافت لپاره د اهل حل والقعد شوری جوړول:------------------------ (۴۴)
د عمر رضي الله عنه د سيرت مبارک (۳۰) برخه: ------------------------ (۴۶)
د عمر رضي الله عنه تقوی د بيت المال په باره کې: ------------------------ (۴۶)
د عمر رضي الله عنه د سيرت مبارک (۳۱) برخه: ------------------------ (۴۹)
د عمر رضي الله عنه د سيرت مبارک (۳۲) برخه: ------------------------(۵۱)
او د شهادت غمجنه پېښه: ------------------------(۵۱)
د عمر رضي الله عنه د سيرت مبارک (۳۳) برخه:------------------------ (۵۳)
او د شهادت دوهمه برخه: ------------------------ (۵۳)
د عمر رضي الله عنه د سيرت مبارک (۳۴) برخه:------------------------ (۵۶)
د عمر رضي الله عنه د سيرت مبارک (۳۵) او اخيري برخه: ------------------------ (۵۷)
د عمر ابن الخطاب رضي الله عنه هغه خدمات چې د ټول انسانيت لپاره يې کړي دي: ------------ (۵۷)

د عمر فاروق رضي الله عنه د سیرت (۱) برخه:

پېژندنه:

نوم: عمر ابن الخطاب رضي الله عنه°.

د مور نوم: ختنمة بنت هاشم.

د عمر فاروق رضي الله عنه اولاد:

عبد الله، چې لوی عبد الله بانـدې یادیده، او د عمر رضي الله عنه لور حفصه أمَ المُـؤمنین رضي الله عنها دا دواړه د زینت بنت مظعون دلور څخه وو.

بل زوی یې لوی زید (زید الاکبر) چې د علي او بي بي فاطمې رضي الله عنها دلور کلثوم رضي الله عنها چې د عمر رضي الله عنها بي بي وه، ورڅخه پیدا شوی وه، همداسې نور اولادونه د مختلفو بیبیانو نه پیدا شوي وو، زید الاصغر، عاصم، عبد الرحمن الاوسط، عبد الرحمن الاصغر، عیاض بل زید او زینب، فاطمه.

د عمر رضي الله عنه د اسلام راوړل، زړه ته سکون ورکونکې لحظات.

عمر رضي الله عنه د قریشو د هغه تکړه مشرانو نه وو چې زیات بهادر، زړه ور، توره چلوونکې، تکړه غشي ویشتونکې، لیکونکې او لوستونکې او عمومي سفیر وو، یعنې کله به چې د قریشو د کوم قوم سره مشکلات راغلل نو هغه دښمن ته به د خبرو لپاره چا له ویرې زړه نه ښه کولو، چې ورشي خو عمر رضي الله عنه به بې ډاره او بې ویرې د سفیر په توګه ورتللو.

عمر رضي الله عنه د بعثت په اول وخت کې د مسلمانانو تر ټولو زیات سر سخته دښمن او تکلیف ور کوونکې وو؛ نو همدا سبب وو، چې کله به هم مشرکېنو کوم اقدام کولو نو د عمر رضي الله عنه په مشوره به یې عمل کولو او رسول الله (صلی الله علیه وسلم) او نور صحابه رضي الله عنهم هم دده نه زیات په ویره کې وو، نو زکه رسول الله (صلی الله علیه وسلم) الله (جل جلاله) ته سوال وکړو چې یا الله (جل جلاله) ته خو اسلام د دواړو عمرینو نه چې کوم تا ته خوښ وي قوي کړې، یعنې مسلمان یې کړې، یو عمر ابن هشام چې ابوجهل وو بل عمر ابن خطاب رضي الله عنه وو، نو الله (جل جلاله) د رسول الله (صلی الله علیه وسلم) سوال قبول کړ او د عمر رضي الله عنه د اسلام قصه داسې شروع شوه.

د مکې مشرکېن سره راټول شول چې د رسول الله (صلی الله علیه وسلم) په ضد یوه فیصله وکړه چې داسې یو چل جوړ کړې چې د رسول الله (صلی الله علیه وسلم) نه ابدي بیغمه شي، نو دوی ټول مشران راوبلل او هرچا خپله رایه ورکوله، خو د عمر رضي الله عنه رایه بل شان وه، هغه داسې چې عمر رضي الله عنه په ځان بیخي زیات ډه وو، چې هر کار کولای شي نو ورته یې وویل د محمد (صلی الله علیه وسلم) کار ماته پرېږدئ، زه به مو ابدي ترې بیغمه کړم زه یوازې ورځم او سر ترې قلم کوم او تاسو ته یې راوړم، بیا به د ده د خاندان سره کومه روغه جوړه وکړو یا به یو نفر ورکړو چې بدل کې یې مړ کړي یا به فدیه ورکړو.

° ماخذ سیرت ابن هشام-حکایات صحاب

دېولو دا خبر خوخه شوه نو عمر رضي الله عنه تورة له تيكې بهر كړه او له هغه ځايه راووتو، هر چانه به يې پوښتنه كوله، چې محمد (صلى الله عليه وسلم) چېرته دى تر هغې چې دبني زهرة د قوم يو نفر مخې ته ورغى هغه چې عمر رضي الله عنه وليدو پوښتنه يې ترې وكړه، چې عمره چېرته داسې توره په لاس روان يې عمر رضي الله عنه ورته وويل محمد (صلى الله عليه وسلم) پسې راوتلى يم نن يې بې له وژلو نه پرېږدم.

محمد (صلى الله عليه وسلم) زموږ خدايانو ته بد نسبت كوي خدايي يې نه مني او دپلرونو او نيكونو دين ئې پرېښى دى زموږ قوم د ده د داسې كارونو نه تنګ راغلى دى نن به ضرور ټول ترې بيغمه كړم نو، هغه نفر چې دده خبرې واوريدلې ورته ئې وويل چې ښه ته دومره بهادر يې چې رسول الله (صلى الله عليه وسلم) وژلو پسې راوتلى يې؟ ته هغه پرېږده خپل كور دى سمبال كړه.

عمر رضي الله عنه خپل كور؟

ولى زما كور كې كوم نوى كار شوى؟

هغه ورته وويل د كوم دين د محوه كولو په نيت چې راوتلى يې هغه ستا كور ته داخل شوى، ته اول د خپل خاندان غم وخوره ستا خور او اوښى دواړه مسلمانان شوي لاړ شه ويې ګوره.

عمر رضي الله عنه، چې د هغوى خبرې واوريدلى له غوصې تک شين شو او د خپلې خور د كور طرفته روان شو، كله چې هلته ورسيد، نو دروازه يې په زوره زوره په لغته ووهله، چې خور يې له ويرې كلكه بنده كړيوه خور او د خور خاوند يې نورو مسلمانانو سره هلته پټ قرآن لوستلو چې خور يې آواز واوريدلو نو له ويرې په لړزيدا شوه او خپل خاوند او نورو كسانو ته يې وويل تاسو پټ شئ زه ورزم چې معلوم ړم چې عمر رضي الله عنه په كوم نيت دومره په غوصه راغلى دى، هغوى ټول پټ شول او د خور فاطمې يې هغه د قرآن كريم پاڼې هم له ډيرې ويرې په همغه ځاى كې له ياده وتلې وې او پټې كړې يې نه وې او په داسې حال كې دروازې ته روانه شوه، چې ټول بدن يې له ډيرې ويرې په لړزا وو.

❁ ❁ ❁ ❁ ❁

د عمر رضي الله عنه د سيرت (۲) برخه:

د عمر رضي الله عنه اسلام راوړل.

كله چې نعيم، عمر رضي الله عنه ته پيغور وركړ او سعيد ابن زيد رضي الله عنه چې د فاطمې بنت الخطاب رضي الله عنه خاوند او د عشره مبشره په قطار كې هم نمبر دى كور طرفته ورغى او هغوى ته خباب ابن منذر رضي الله عنه د قرآن تعليم وركولو نو، كله چې فاطمې رضي الله عنها ټول موجود كسان پټ كړل او په داسې حال كې دروازې ته راغله چې بدن يې له ويرې لړزيدو او عمر رضي الله عنه ته يې دروازه بيرته كړه نو عمر رضي اله عنه چې له ډيره قهره او غضبه يې حواس بايللي وو، داسې

اواز ورباندی وکړو، ای د ځان دښمني ما آوریدلي چې تا د خپلو پلرونو او نيکونو دين پريښې ايا دا رښتيا دي؟
فاطمی رضي الله عنها جواب ورنکړ، نو عمر رضي الله عنه يې په وهلو شروع وکړه دومره يې ووهله، چې د مخ مبارک نه يې وينې روانې شوې، نو جواب يې ورکړ، چې ای د خطاب زويه (د ورور نوم يې ورته و نه ويل، ځکه چې د هغه کفر يې تر منځ مانع وو) چې هر سه کولای شی ويې کړه، هو زه مسلمانه شوي يمه زماڅوند او مرګ به په همدې لاره کې وي، که چېرته حق په همدې لاره کې وي، نو زه همدا کلمه وايم بيا يې د شهادت کلمه وويله، کله چې عمر رضي الله عنه د هغې حالت وليدو نو ويره ورباندې راغله کټ کې کېناست او سوچونو واخيستو، ايا دغه دين دومره ريښتينې دی او حق دی چې فاطمې رضي الله عنها ترې سره د دومره وهلو هم انکار ونکړو؟

همدې فکرونو کې ډوب وو چې هغه ورقو باندې چې هغوی نه له ياده وتلې وې نظر ولګيدو نو فاطمې رضي الله عنها ته يې وويل دغه ورقو کې څه ليکل شوي رايې کړه چې ويلولم، فاطمې رضي الله عنها جواب ورکړ، نه نه ته ددې لايق نه يې، دې باندې بې اودسه لاس لګول منعه دي که غواړې ويې لولې اول غسل يا اودس وکړه، د فاطمې رضي الله عنها زړه کې ورته اميد پيدا شو زر يې اوبه ورته راوړې او د اوداسه طريقه يې ور وښوده.

او عمر رضي الله عنه داسې حالت کې اودس وکړو چې د فاطمې رضي الله سره ما څومره غلطي وکړه چې ومې وهله او هغې راسره هيڅ کېنه او عداوت ونکړ، خور څومره ورور مهربانه وي.

له اوداسه وروسته عمر رضي الله عنه د قران پاک په لوستلو شروع وکړه، چې اول کې يې بسم الله الرحمن الرحيم ليکل شوي وه، کله چې يې -الرحمن- او -الرحيم- ولوستل نو غلی شو او د دې کلمو معنی کې ژور سوچ وکړو، بيا يې لوستل پيل کړل، مخکې د سورت-طه- اياتونه ليکلي وو، فکر او غور باندې يې لوستل چې موږ خو ويل دا شعر دی، دا منتر دی دا خو رښتيا الله (جل جلاله) کلام دی ترهغې چې (۱۴) ايات ته ورسيدو چې ليکل شوي وو (اِنَّنِيْ اَنَا اللّٰهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنَا فَاعْبُدْنِيْ الخ)

نو، نور يې له سترګو اوښکې روانې شوې او په لوړ اواز يې دشهادت کلمه وويله.
فاطمې رضي الله عنها نه خپل ځان هير شوی وو، د ورور په فکر کې وه چې له خوشحالئ نه يې -الله اکبر- چغې کړې ورسره يې خاوند او خباب ابن منذر رضي الله عنهم هم راووتل د هغوی هم ويره ختمه شوی وه.

هغوی الله اکبر چغې کړې، هغوی ورته وويل، عمره مبارک شه پرون رسول الله صلی الله عليه وسلم الله جل جلاله ته سوال کړی وو، يا الله دواړو عمرينو کې چې يو عمرابن هشام يعنې ابو جهل دی او بل عمر ابن الخطاب دی، چې کوم تاته خوښ او محبوب وي د مسلمانيدو هدايت ورته وکړه، نو دعا يې ستاسې په باره کې قبوله شوې ده.

نور، نو د عمر رضي الله عنه حالت بدل شوی وه فاطمې رضي الله عنه ته یې وفرمایل زر شه راته ووایه چې محمد (صلی الله علیه وسلم) چېرته دی نور می صبر نه کېږي زر شه ووایه چېرته دی؟

د هغوی چې اوس یقین راغلی وه چې عمر رضي الله عنه ربښتینی دی ورته یې وفرمایل هغه د ارقم په کور کې دی؛ نو عمر رضي الله عنه سمدستي له هغه ځایه د ارقم کور ته راروان شولو او رسیدو سره سم یې دروازه وټکوله.

دننه نه اواز راغلی سوک یې؟

عمر رضي الله عنه جواب ورکړو عمر یم.

صحابه کرامو ته چې د عمر رضي الله عنه رعب معلوم وو، ورخطا شول خو سید الشهداء حمزه رضي الله عنه توره راوویسته او ویې ویل یارسول الله (صلی الله علیه وسلم) زه ورځم که په غلط نیت راغلی وی چې کار یې ور خلاص کړم.

رسول الله (صلی الله علیه وسلم) ورته وفرمایل زه په خپله ورځم، نو رسول الله (صلی الله علیه وسلم) دروازې ته راروان شو ورسره نور صحابه رضي الله عنهم هم پدې خاطر راغلل چې که عمر رضي الله عنهم کوم غلط حرکت وکړي، نو تري منعه به یې کړي صحابه وو دروازه خلاصه کړه او رسول الله (صلی الله علیه وسلم) ور ووتو او عمر رضي الله عنهم یې له جامو ونیولو او ځان طرفته یې رتک وهلو او ورته یې وویل، ای عمره ته مسلمانانو ته د تکلیف رسولو نه حصاریږې، تر هغې چې لکه د ولید بن مغیره الله جل جلاله ذلیله کړی نه یې؟

بیا رسول الله (صلی الله علیه وسلم) دعا وکړه چې یا الله چې په دغه عمر باندې خپل دین ته قوت ورکړې.

دې وخت کې عمر رضي الله عنه د شهادت کلمه وویله او ټولو صحابه کرامو له خوشحالئ د تکبیر چغې شروع کړې چې دغه د الله اکبر الله اکبر الله اکبر اوازونه د مکې ټولو لارو کې خلکو واوریدې.

بیا رسول الله (صلی الله علیه وسلم) درې وارې عمر رضي الله عنه په سینه کې ووهلو او دعا یې وکړه چې یا الله (جل جلاله) د عمر رضي الله عنه دزړه نه کینه، بغض او عداوت وباسې او ایمان پکې داخل کړې دا دعا یې درې وارې تکرار کړه، دوی په همدې خوشحالئ کې وو، چې جبرایل علیه سلام راغی•.

❁ ❁ ❁ ❁ ❁

• ماخوذ من، حلیة الالیاء ۱-۴۷ ،، صفة الصفوة ۱/۸۶ ،، اسدالغابة ۴/۱۶۳ .

د عمر ابن الخطاب رضي الله عنه د سیرت(۳) برخه:

کله چې عمر رضي الله عنه د شهادت مبارکه کلمه وویله او رسول الله (صلی الله علیه وسلم) او نورو صحابه کرامو د تکبیر اوازونه پورته کړل نو دې حال کې جبرایل علیه سلام تشریف راوړو او ویې فرمایل،

یارسول الله (صلی الله علیه وسلم) مبارک شه ستاسو سره اسمانو والاهم پدې خوشحالئ کې شریک دي هغوی هم خوشحاله دي، نو دې زیري سره رسول الله (صلی الله علیه وسلم) نور هم خوشحاله شو نو دې وخت کې عمر رضي الله عنه له رسول الله (صلی الله علیه وسلم) پوښتنه وکړه چې،
او ویې وویل:
یارسول الله ایا موږ په حقه یو، زموږ دین په حقه نه دی؟
رسول الله (صلی الله علیه وسلم) ورته وفرمایل بالکل موږ په حقه یو زموږ دین په حقه دی نو،
عمر رضي الله عنه وویل نو بیا موږ عبادت ولې په پټه کوو ولې په ښکاره میدان ته ولې و نه وځو؟
زما دې په هغه ذات قسم وي چې ته یې په حقه رالیږلی یې موږ به نورهر عبادت په ښکاره کوو.
کله چې رسول الله (صلی الله علیه وسلم) د عمر رضي الله عنه شهامت، بهادري او غیرت ولیدو سوچ کې شو چې لا خو اوس هم موږ د دومره ډیرو ملکونو او د عربو سره مقابله نشو کولای او دلته عمر رضي الله عنه قسم وخوړ چې نور به د غه حقاني دین ښکاره کوو.

خو چې فکر یې وکړو د قریشو تکړه او ترټولو بهادر انسان حمزه رضي الله عنه لا له مخکې مسلمان شوی او عمر رضي الله عنه هم مسلمان شو اوس د کافرانو شر دفع کولای شو فیصله یې وکړه، چې د عمر رضي الله عنه قسم به پوره کوو، نو اجازه یې ورکړه چې صحیح ده ستا خبره منظور ده او سمدستي یې دوه صفه برابر کړل د یو په راس کې یې حمزه رضي الله عنه او د بل صف په راس کې یې عمر رضي الله عنه ودرول او د دار ارقم نه بیت الله ته د تکبیرونو په زمزمه کولو روان شول، خو بل طرفته ټول مشرکین بیت الله شریف سره راجمع وو او د یو لوی زیري په طمع وو، چې عمر رضي الله عنه تللی او اوس به د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه سر پرې کړې راوړي، خو بل خواه بیت الله شریف ته د مسلمانانو د تکبیرونو زمزمې راورسیدې.
مشرکینو چې ولیدل دیو صف مشري حمزه رضي الله عنه او د بل صف مشري عمر رضي الله عنه کوي نو حواس یې وبایلل او د دوی په لیدلو دومره غمجن شول، چې دوی په خپل ژوند کې داسې دغمونو ډکه توره ورځ نه وه لیدلې.

بل خواه رسول الله (صلی الله علیه وسلم) او صحابه کرامو ته د ژوند ترټولو خوښوونکې د خوشحالئ شیبې وې، نو په همدې ورځ رسول الله (صلی الله علیه وسلم) عمر رضي الله عنه ته دفاروق لقب ورکړ او بیا رسول الله (صلی الله علیه وسلم) وفرمایل.
⇦ الله (جل جلاله) حق د عمر رضي الله په خوله او زړه جاري کړی او عمر رضي الله عنه فاروق دی چې حق او باطل یې سره جلا کړل له همدې ورځې نه وروسته مسلمانانو عبادت په ښکاره شروع کړ.

دعبداله ابن مسعود نه روایت دی:
⇦کله چې عمر رضي الله عنه اسلام راوړ، موږ له هغې ورځې وروسته په ټوله معنی عزتمند شو بیا چا دمسلمانانو دبې عزتۍ جرئت ونشو کړای.

بیت الله شریف کې له لمونځ کولو وروسته عمر رضي الله عنه دمشرکېنو ټولي ته ورغی دعوت یې ورکړ او اختار یې ورکړ، چې مسلمانانو ته د ضرر رسولو کوښښ ونکړئ، کنه نو د سختو او بدو عواقبو سره به مخ شئ○.

❁❁❁❁❁

د عمر رضي الله عنه د سیرت (۴) برخه:

د عمر رضي الله عنه هجرت:

څرنګه چې عمر رضي الله عنه په اسلام راوړلو کې جرئت مند وو نو، همداسې په هرکار کې یې پوره بهادري ښودله.
کله چې رسول الله صلی الله علیه وسلم صحابه کرامو ته دهجرت کولو اجازت ورکړ، نو اکثره صحابه به پټه روانیدل، خو کله چې عمر رضي الله عنه دهجرت اراده وکړه، نو په پوره بهادرئ ښودلو سره یې توره، نیزه، ډال، کمان او غشي له ځانه سره واخستل او بیت الله شریف ته یې تشریف ورور، ښه په اطمنان او خاطر جمع زړه یې طواف وکړو بیا یې مقام ابرهیم سره دوه رکعته واجب طواف لمونځ ادا کړ، ښه دعاء یې وکړه بیا چې مشرکین ځای په ځای ناست وو، هری ډلې ته ورغی او ورته یې وویل زه هجرت کوم او دا یو الهي أمر دی، که هر څوک غواړي مور یې بوره شي، ښځه یې کونډه شي، بچې یې یتیمان شي؛ نو ماپسې دې دغه وادي یا درې ته راشي، د مدینې منورې لارې طرفته یې اشاره وکړه او له حرم شریف راووت.
خو چې کله عمر رضي الله عنه دمکې له حدودو را ووت ښه په اطمنان سره یې سفر ته دوام ورکړ، خو د مکې مشرکېنو ته دعمر رضي الله عنه پیغور خوند ورنکړ خپله یې جرئت ونشو کړای خو ضعیف او کمزوري غلامان یا مریونه یې ورپسې ولیږل خو چې کله عمر رضي الله عنه هغوی ولیدل نو زړه یې ورباندې وسوزیده ورته یې وویل بیرته ستانه شئ زماتوره د تکړه او باتورو ځوانانو او مغروره کبرجنو لپاره ده چې دهغوی سرونه پرې یې غوڅ کړم تاسو په خپلو ځانونو باندې رحم وکړئ او د دین دعوت یې هم ورکړ هغوی پدی بهانه چې ومو نه لیدو بیرته ستانه شول او عمر رضي الله عنه خپل مبارک اوږد سفریې بې له ویرې او ډار سرته ورسولو، نو هلته موجود مهاجرین او انصار ډیر زیات خوشاله شول ځکه چې عمر رضي الله عنه دسلیم فکر او رأی خاوند وو.
هغوی داسې دیو عقلند شخص مشورو ته زیات ضرورت لرلو.
دعمر رضي الله عنه هجرت د مسلمانانو حوصلې نورې هم اوچتې کړې•.

○ ماخذ: ترمیذی(۳۶۸۲)، (مسند امام حمد)(۲/ ۵۳)، طبقات الکبری ۲۹۲/۳_۲۰۵)، اسد الغابه ۴ (۱۴۲_۱۵۲)، الاسیعاب (۳_۲۳۷)

• ماخذ: اسد الغابة:۴جلد ص۱۵۲_۱۵۳

د عمر رضي الله عنه د سیرت مبارک (۵) برخه

بخاري شریف د سعد بن ابی وقاضي الله نه روایت کړی••.

رسول الله صلی الله علیه وسلم سره د قریشو ښځې ناستې وې او په لوړ اواز یې پوښتنې کولې نو دې وخت کې عمر رضي الله عنه د راتلو اجازت وغوښت، کله چې رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته اجازت ورکړ، هغه ښځو په ځانونو پردې واچولې او مخونه یې پټ کړل کله چې عمر رضي الله عنه راغی نو رسول الله صلی الله علیه وسلم وخندل نو عمر رضي الله عنه ورته وویل زما مور پلار دې درنه قربان شي خوله دې همیشه له خندا ډکه او سه ولې دې وخندل؟

نو رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته وویل چې دغه د قریشو ښځې ما سره ناستې وې مخونه یې ښکاره وو، اوازونه یې لوړ وو، چې ستا اواز یې واورېدو چوپ شوې او ځانونه یې پټ کړل عمر رضي الله عنه ورته ویل یا رسول الله صلی الله علیه وسلم پکار داده چې له تا وویرېږي، دوی زمانه ولې ویرېږي، بیا یې هغوی ته وویل ای د خپلو ځانونو دښمنانو تاسې ته خو د رسول الله صلی الله نه زیاته حیا او ویره پکار ده چې د خدای جل جلاله نبي دی تاسو زما څخه ویره کوئ؟

هغوی جواب کې ورته وویل په الله جل جلاله قسم ته د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه د حجاب باره کې ډیر سخت یې، نو رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته وفرمایل ای د خطاب ځویه زما په هغه ذات قسم چې زما روح یې قدرت کې دی چې تا ته شیطان کله هم په مخه درشي نو ستا له ویرې لاره بدلوي*:

⇦ ترمیذي شریف کې حدیث دی، چې بریده (رضي الله عنه) روایت کړی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم سره جینکۍ وې او تمبل یې وهلو نو ابو بکر رضي الله عنه راغی هغوی لګیا وې، بیا عثمان رضي الله عنه راغی، هغوی لګیا وې بیا علی رضي الله عنه راغی، هغوی لګیا وې تمبل یې وهلو بیا چې عمر رضي الله عنه راغی؛ نو هغوی تمبل وهل بند کړل او وتښتیدلې.

د عایشې صدیقی رضي الله عنها نه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم کور کې ناست وو چې د باندې لاره کې د ماشومانو چغې او اوازونه پورته شول، رسول الله صلی الله علیه وسلم ورغلو او دیوال نه یې سر مبارک ورښکاره کړ، ګوري چې یوه حبشه تمبل وهي نو ماته یې اواز وکړو چې یا عاشې رضي الله عنها دلته راشه، نو زه ورغلم او خپل سر مې د رسول الله صلی الله علیه وسلم په اوږه کېښودو او د هغوی سیل مې کاوه رسول الله صلی الله علیه وسلم به راته وویل بس ندی؟ ما به ورته وویل نه ترهغې چې عمر رضي الله عنه راښکاره شو نو ماشومان ټول وتښتیدل او حبشۍ تمبل پټ کړ.

•• باب التبسم والضحک ۳۲۹۴، او ترمیذی شریف: ۲۳۹۲

* کتاب الوسیط: 1/ص ۳۲

⇦ د بخاري شريف حديث دی چې، رسول الله صلی الله عليه وسلم د غزوه موتا يا بلې غزا نه بيرته راغی يوه حبشه توره پيغله راغله ويې ويل يا رسول الله صلی الله عليه وسلم ما نذر منلی که تاسو روغ سلامت بيرته راغلئ زه به د خوشالئ سندری وايم او تمبل به وهم؛ نو رسول الله صلی الله عليه وسلم ورته وفرمايل که نذر دی نوي منلی مه يې وهه هغې ورته وويل منلی مې دی، نو هغې تمبل وهل او سندرې شروع کړل تر هغې چې عمر رضي الله عنه راښکاره شو هغې له ويرې تمبل کوناتې لاندی کېښود او له پاسه وربانديکېناسته چې پټ يې کړي؛ نو رسول الله صلی الله عليه وسلم بيا وخندل عمر رضي الله عنه ته يې وفرمايل ته چې په کوم ځای کې يې شيطان له هغه ځايه تخښتي هلته نشي تم کېدلای.

ګرانو دوستانو راتلونکي برخه کې د الله جل جلاله هغه حکمونه چې عمر رضي الله يې ارزو لرله چې داسې دې شوي وای، بيا هماغه آياتونه نازل شول دغه برخه هم مه هيروئ.

❁ ❁ ❁ ❁ ❁

د عمر رضي الله عنه د سيرت (۶) برخه

الله جل جلاله عمر رضي الله عنه د داسې سليم فطرت او طبيعت خاوند کړی وو چې ډير غلط کارونه يې د اسلام نه مخکې هم نه خوښول او اسلام راوړلو نه بعد يې هم ډير زبردسته رآيه لرله چې هغې کې د عمر رضي الله عنه ډيرې غوښتنې د قرآن د حکم راتللو سره موافقې شوې لکه،

❶ عمر رضي الله عنه رسول الله صلی الله عليه وسلم ته وويل: چې يا رسول الله صلی الله عليه وسلم که چېرته موږ د طواف کولو نه بعد مقام ابراهيم سره لمونځ کولای شو به وه ځکه چې طواف غوره عبادت دی، چې لمونځ مو هم کولای نو لا به ډيره ښه وه خو رسول الله صلی الله عليه وسلم لا د هو يا نه جواب نه وو ورکړی، چې الله جل جلاله له اسمانه د سورة البقرې ۱۲۵ نمبر آيات مبارک رانازل کړ، ځکه چې رسول الله صلی الله عليه وسلم له ځانه يې د عبادت کوم حکم نشو ورکولای.

واتخذوا من مقام ابراهيم مصلی: تاسې مقام ابراهيم کې د طواف نه بعد لمونځ وکړئ، نو له دې آيات د نزول وروسته دوه رکعاته واجب طواف لمونځ ضروري شول په دې حکم کې د الله جل جلاله د فرمان سره د عمر رضي الله عنه دغه خواهش پوره شوه چې مسلمانان به تر قيامته ترې برخمن وي.

❷ د حجاب حکم: عمر رضي الله عنه رسول الله صلی الله عليه وسلم ته وويل يا رسول الله مسلمانان ستا کورته د دين ذده کولو لپاره درځي او دوي کې به نيک او بد خلک ضرور موجود وي، نو که ته امهات المؤمنينو يعنې بيبيانو ته د ستر کولو امر وکړې ډيره به ښه وای او تر دی وخته پورې د حجاب يا پردې کولو کوم حکم نه وو راغلې نو:

الله جل جلاله د سورت الاحزاب (۵۳) نمبر آيات نازل کړو.

واذا سالتموهن متاعا فسئلوهن من ورآئ حجاب. الاية

کله چې تاسو کوم شی غواړئ؛ نو د پردې شاته یې غواړئ یعنې پرده باید وکړئ چې یو بل ونه ګورئ د پردې په باره کې دې سورت کې پوره تفصیل بیان شوی دی.

❸ د عائشې صدیقې رضي الله عنها نه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم به هره ورځ د ماز دیګر لمونځ نه بعد د ټولو بیبیانو ځای ته ورتلو او په ولاړه به یې دهغوی احوال آخستلو خو یوه ورځ یې دیوې بي بي سره وخت لږ زیات تیر کړ هغه بي بي یا زینب وه یا ماریة قبطیه یا بله کومه بي بي وه خو ما ته هغه د بنتوب غیرت راغی چې ولې یې هغې سره وخت زیات تیر کړ؛ د رسول الله صلی الله علیه وسلم هلته د وخت تیرولو سبب داوو، چې هغې بي بي ته چا شهد راالیږلي وو، هغه یې ورته ساتلي وو، نو رسول الله صلی الله علیه وسلم ته یې راوړل هغه وڅکل، نو عائشې رضي الله عنها نورو بیبیانو ته وویل چې کله رسول الله صلی الله علیه وسلم راغی چې هرې یوې ته ورتلو ورته به وایې ستا خولې نه د منافیرو بوی ځي، منافیر یو بدبویه بوټی وو کله چې رسول الله صلي الله علیه وسلم ورغی هغوی ورته همدا خبره وکړه نو رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته وویل ما خو هلته شهد خوړلي شهدو کې بوی له کومه شو بیبیانو سره چې نور جواب نه وو، نو ویې ویل شاید د شهدو مچیو دغه بوټي باندې به ناستې وي، نو د دوی دې کار باندې رسول الله صلی الله علیه وسلم خفه شو او بیا یې دهغې بي بي کورته د تللو نه قسم وکړو او دغه نورو سره یې هم تعلقات ختم کړل خبرې یې ورسره نه کولې، نو ټول صحابه کرام هم خفه شول او رسول الله صلی الله علیه وسلم هم. بعضې صحابه کرامو سره مشورې کولې هرچا ورته خپله رایه ورکوله خو عمر رضي الله دهرې یوې کورته ورغی او ورته یې ویل چې تاسو په خپل ځان مه غاوره کیګئ. که رسول الله صلی الله علیه وسلم تاسو ته طلاق درکړي نو الله جل جلاله به هغه ته داسې بیبیانې ورکړي چې .مسلمانې به وي، مؤمنانې به وي، د الله جل جلاله فرمان منونکې به وي، توبه کوونکې به وي، عبادت کوونکې به وي، روژه نیوونکې به وي، که کونډې وغواړي که پیغلې ټولې به له تاسې غوره او بهترې الله جل جلاله ورکړي خو ټولو د عمر رضي الله عنه خبرې واوریدلې خو چا جواب ورنکړو یواځې بي بي زینب رضي الله عنها ورته وویل آی د خطاب ځویه دغه خبرې ولې رسول الله صلی الله علیه وسلم خپله نکوي چې ته یې کوې، نو الله جل جلاله د سورت التحریم (۵) آیات نازل کړو چې که ته دغه بیبیانې طلاقې کړې، نو الله جل جلاله به داسې بیبیانې ورکړي چې مسلمانې، مؤمنانې، تابعدارې، روژه نیوونکې، توبه ایستونکې به وي، کونډې غواړې که پیغلې ستاسې نه به غوره ورته نصیب کړي، دې آیات کې چې کوم کلمات ذکر شوي همداسې کلمات عمر رضي الله عنه د رسول الله صلی الله علیه وسلم بیبیانو ته ذکر کړي وو، چې دا د عمر رضي الله عنه د سلیم عقل پوهې او حق پرستئ دلیل دی، نو بیا بیبیانو معافي وغوښتله او رسول الله صلی الله علیه وسلم د قسم کفاره ادا کړه.

❁ ❁ ❁ ❁ ❁

د عمر رضي الله عنه د سیرت (۷) برخه:

لکه څرنګه چې مخکې وویل شول د عمر رضي الله طبیعت شراب ځکل نه خوښول او همېشه به یې خلکو ته ویل چې شراب ځکل سړی بیغیرته کوي خو چې کله د شرابو په باره کې اولنی آیات نازل شو چې تاسو د شرابو د نشې حالت کې لمونځ ته مه نژدې کیږئ، نو عمر رضي الله عنه نور هم یقیني شو چې شراب بد شی دی؛ نو همېشه به یې الله جل جلاله ته سوال کولو چې یا الله جل جلاله مونږ ته د شرابو په باره کې پوره تفصیل سره وضاحتي معلومات راولیږه؛ نو الله جل جلاله د سورت المائده (۹۰-۹۱) ایاتونه نازل کړل چې شراب مکمل حرام شول.

او رسول الله صلی الله علیه وسلم یې، څکونکې، بل چاته شراب ورکوونکې، جوړونکې، وړونکې، ، آخستونکې، خرڅوونکې، ټول بیان کړل چې لعنت وربانـدې دی.نو ټولو مسلمانانو شراب د کورونو نه بهر کوڅو کې واړول دومره زیات وه چې لکه اوبه وبهیدل نو دغه د الله جل جلاله د حکم سره د عمر رضي الله عنه هغه ارزو چې همیشه به یې تمنا لرله پوره شوه چې داد عمر رضي الله عنه د پاکوالي، ایمان او تقوی ستر دلیل دی چې بیابه یې خلکو ته ویل چې ما تاسو ته نه ویل شرابخوري بد عمل دی.

دعمر رضي الله عنه د بدر غزا کې دبندیانو په باره کې رایه د الله جل جلاله د حکم سره برابریدل.

دبدر غزا چې داسلام تر ټولو سختو غزاګانو څخه یوه تاریخي غزا ده چې سختې ګرمۍ کې شوې وه چې مسلمانان بیخي لږ او کافران ډیر زیات وو قرآن کریم یې مفصل ذکر کړی دی او مونږ به یې راتلونکې کې تفصیلا بیان کړو نو الله جل جلاله د ملائکو په ذریعه د مسلمانانو ډله قوي کړه او (۷۰) تنه د اسلام سرسخته دښمنان لکه ابوجهل هلاک او (۷۰) تنه اسیران شول نو کله چې مسلمانان بیرته مدینې ته ستانه شول نو رسول الله صلی الله علیه وسلم ابوبکر، عمر، او علي رضي الله عنهم د مشورې لپاره را وغوښتل چې اسیرانو سره څه معامله وکړي ځکه چې دې باره کې د الله جل جلاله لخوانه کوم حکم نه وو نازل شوی.

او دې اسیرانو کې زیات هغه سرسخته مشرکین وو، چې ټول عمر یې مسلمانانو ته قسم قسم تکالیف رسولي وو، لکه عقبه ابن ابو معیط چې ماپې مخکې بیان کړی دا هغه مشرک وو چې رسول الله صلی الله علیه وسلم ته یې د لمانځه په حالت کې غاړې ته څادر آچولی وو او راکاږلو یې چې بیا ابوبکر رضي الله عنه تری خلاص کړی وو، خو ابوبکر رضي الله عنه یې دومره وهلی وه، پوزه یې په مخ مبارک نه معلومیده او نورو اسیرانو کې د رسول الله صلی الله علیه وسلم تره عباس دعلي رضي الله عنه ورور عقیل او نور خپلوان وه نو کله چې رسول الله صلی الله علیه وسلم له دوی مشوره وغوښتله نو،

ابوبکر رضي الله عنه ورته دفدیې آخستلو مشوره ورکړه او داسې ټولو خپلې مشورې ورکړې خو د عمر رضي الله مشوره بیله او سخته وه عمر رضي الله عنه رسول الله صلی الله علیه وسلم ته وویل ته حمزه رضي الله عنه ته ستا تره چې ورور یې دی، علي رضي الله ته عقیل چې ورور یې دی ماته

فلاني خپلوان او ابوبکر ته فلاني خپلوان چې يو يو يې ذکر کړل په لاس راکه چې سرونه ترې غوڅ کړو

ترڅو الله جل جلاله ته معلومه شي چې موږ ته خپلوي له اسلامه غوره نده.

همدوی وه چې ته يې له مکې هجرت ته مجبور کړې، همدوی دي چې دلته د بدر موقع ته راپسې راغلل او دومره قوت سره وجنګيدل.

خو، رسول الله صلی الله عليه وسلم ته دغې مشورې خوند ورنکړو او د ابوبکر رضي الله عنه مشوره يې خوښه شوه چې فديه به ترې واخلو او خوشې به يې کړو.

دبخاري شريف حديث دی چې عباس رضي الله عنه انصارو نيولی وه او هغوی غوښتل چې د خپلو شهيدان مقابل کې يې مړ کړي، نو په دې شپه رسول الله ته د هغوی اراده معلومه شوه ډير پريشانه وو بيا يو صحابي انصارو ته ورغی، چې داد رسول الله صلی الله عليه تره دی خوشې يې کړئ هغوی ورته انکار وکړو، چې که امر يې کړی وي خوشې کوو يې که امر يې نوي کړی، نه يې خوشې کوو هغه صحابي ورته وويل زه يې په ضمانت بيايم هلته به بندي وي ترڅو د دوی په باره کې فيصله وشي هغوی ورته په لاس ورکړ او را يې وستلو او نورو بنديانو سره يې ستنې پورې کلک وتړلو او هغه به زويرګې کول او رسول الله صلی الله وسلم ته چې دهغه فرياد يې آوريدو خوب نه ورتللو نو؛ صحابه کرامو ورته وويل چې يارسول الله خوب ولی نه درځي، هغه ورته وفرمائل دعباس زويرګې مې خوب ته نه پريږدي هغوی لاړل هغه رسۍ چې هغه يې پری تړلی وو، سسته کړه بيا رسول الله صلی الله عليه وسلم ورته وفرمايل چې د ټولو سره همداسې وکړئ چې خپلوان صحابه کرام يې خپه نشي نو،

کله چې رسول الله بعضو اسيرانو نه فديه واخسته او بعضي يې لکه عقبه ابن معيط ووژل، نو الله جل جلاله د سورت الانفال (۶۷/۶۸) آياتونه نازل کړل چې که چېرته د الله جل جلاله نه دی باره کې فيصله مقدره نوی او تاسو د دنيا فايده خوښه کړی وای نو سخت عذاب به الله جل جلاله درکړی وای.

د دې آيات د نزول نه وروسته رسول الله صلي الله عليه وسلم عمر رضي الله عنه سره مخ شو ورته ويې فرمايل نږدې وه چې ستا د رايې مخالفت سره موږ د شر او عذاب سره مخ شوی وای يعنې ستا رايه د الله جل جلاله د حکم مطابق وه نو، دې آياتونو کې هم د عمر رضي الله عنه رايه همداسې وه لکه څنګه چې حکم نازل شو•.

❁ ❁ ❁ ❁ ❁

• کتابونه .حلية الاولياء (۴۲-۴۳) اسدالغابة:۱۶۹/۴ ص

د عمر رضي الله عنه د سيرت (۸) برخه او د هغه کرامات:

کرامت هغه دعادت خلاف کار ته ويل کېږي چې الله جل جلاله يې د خپل محبوب بنده په واسطه ښکاره کوي.

اول کرامت:

کله چې عمر رضي الله عنه خليفه شوه، نو الله جل جلاله ورته په ډيرو غزاګانو کې لويې فتحې نصيب کړې چې د هغو فتحو څخه يوه يې د افريقائي عربي هيواد مصر فتحه هم وه، مصر د يهوديانو يوله شتمنو هيوادو څخه وو او عمر رضي الله د مصر لپاره عمرو ابن العاص رضي الله عنه سپه سالار ټاکلی وه او دغه فتحه هم د عمرو ابن العاص رضي الله د مشرۍ لاندې مسلمانانو ته نصيب شوی خو چې کله مسلمانانو مصر فتحه کړ، نو د الله جل جلاله امتحانات په مسلمانانو شروع شو هلته رود نيل درياب وچ شوي وه او د يهوديانو د عقيدې مطابق داسې رواج وو چې کله به رود نيل درياب وچ شو نو دوی به دې درياب ته يو ترټولو ښايسته پيغله پيدا کړه او مور پلار به يې ورته په ډيرو پيسو او مال دولت راضي کړو پيغله به يې ناوې کړه نوي قيمتي جامې به يې وراغوستې په ګاڼه به يې خه ډکه کړه بيا به يې درياب ته وغورزوله خو دا کار دوی هر کال په يوه مخصوصه ورځ کولو دوی کال کې درې مياشتې محترمې ګڼلې د يوې نوم (مؤونه) وه د دې مياشتې دولسم تاريخ به دوی دغه ناوې ضرور پيدا کوله، خو په دې کال چې حکمران مسلمان صحابي عمرو ابن العاص رضي الله عنه وو او هغه د جهالت دغه کارونه منع کړي وو، نو دغه درې مياشتې تيرې شوې خو رود نيل کې اوبه زياتې نشوې اخر د دې ځای استګنو له دې ځايه نقل مکان ته اراده وکړه چې دغه سرسبزه علاقه به خامخا په شاړه بدليده، نو د دې ځای والي عمر ابن العاص رضي الله عنه امير المؤمنين عمر ابن الخطاب ته يو ليک وليږلو او دغه مشکل يې ورته بيان کړ.

کله چې قاصد دغه اوږد سفر په ډيره بيړه سرته ورسولو او ليک يې عمر رضي الله عنه ته وسپارلو نو عمر رضي الله عنه خوشحاله شو، چې د ده مقرر شوی والي ورسره د خلکو ستونزه شريکه کړه او په خپل ولس او ماتحت دومره مهربانه دی نو،

سمدستي يې جوابي ليک وليکلو او ويې ليکل دغه ليک د الله جل جلا له د بنده امير المؤمنين عمر ابن الخطاب لخوا نه د مصر والي عمرو ابن العاص او مسلمان ولس ته زه تاسو ته د تقوی او صبر توصيه کوم تاسو بايد د جهالت خويونه پريږدئ او به د الله جل جلاله مخلوق دی او انسان اشرف المخلوقات دی، نو تاسو د مخلوق لپاره اشرف المخلوقات ولی قرباني کوئ، صبر وکړئ ډير زر به الله جل جلاله دربانده دې فراخي راولي او د ليک اخر کې يې ليکلي وو، چې ای عمرو ابن العاص رضي الله عنه دې ليک سره يوه وړوکې ټوټه خط دی دا به رود نيل ته ور وغورزوې.

کله چې قاصد بيرته مصر ته ستون شو او ليک يې عمرو ابن العاص رضي الله عنه ته ورسولو د جمعې مبارکه ورځ وه او هغه سمدستي ليک پرانستو نو له لوستلو وروسته يې هغه وړه ټوټه خط را واخستو او هغې کې ئې ليکلي وو، چې د عمر ابن الخطاب لخوانه رود نيل ته. د الله جل جلاله د ثنا

صفت نه وروسته ای نیله که ته په خپل امر او حکم بهیږې، نو مه بهیږه موږ ته ستا هیڅ ضرورت نشته او که ته د الله جل جلاله په امر او حکم بهیږې نو زه فقط خپل الله جل جلاله ته سوال کوم چې تا روان کړي.

نو عمرو ابن العاص دغه خط له لوستلو بعد سمدستي دخالي په شپه رود نیل ته وروغورزولو سهار ته چې خلک له خوبه را پورته شول ګوري چې رود نیل ډک بهیږي او تقریبا یوه شپه کې او به شپاړس ګزه را پورته شوې وې، نو دې سره دهغې ځای مسلمانان دهمېشه لپاره د نیل د وچیدلو له مشکل خلاص شول او دادی (۱۴۰۰) کاله بعد هم هماغسې موجونه وهي•.

د عمر رضي الله عنه دوهم کرامت:

⇦ دعلي ابن ابی رضي الله عنه نه روایت دی: یوه ورځ امیر المؤمنین عمر رضي الله عنه خطبه ویله چې ناڅاپه یې وویل: (یا ساریه ابن الحسن الجبل الجبل) نو د دې خبرې په اوریدلو سره صحابه کرامو یو بل ته وکتل خو؛ علي رضي الله وویل (صدقت) تا رښتیا وویل

نوټ: ساریه د مجاهدینو یو ټولي ته وایی بل روایت کې ساریه ابن الحسن دهغوی مشر وو چې عمر رضي الله د یو ځای فتح کېدلو ته لیږلی وه کله چې عمر رضي الله له خطبې فارغ شو نو علي رضي الله عنه ترې پوښتنه وکړه چې تا دا الفاظ چاته وویل عمر رضي الله عنه ورته وویل ایا ما همداسې وویل هغوی ټولو ورته ویل چې هو تا وویل؛ نو عمر رضي الله عنه وویل زما زړه کې دا خبره واچول شوه چې هغه مجاهدینو نږدې وه، چې ماتې خوړلې وای، کوم چې مالیږلي وو او دیو غره نه لاندی راروان وو کافرانو غوښتل دشا له خوانه غره ته وخیژي او له پاسه وربانديې حمله وکړي، کله چې دوی لاندی وې د مقابلې توان به ونلري او ټول به شهیدان کړي نو ځکه مې غږ وربانديې وکړ، چې غره ته وخيژئ مخکې لدې نه چې کافران حمله پرې وکړي.

علي رضي الله عنه وویل: په الله جل جلاله قسم همداسې به کیږي لدې خبرې یوه میاشت بعد د هغه مجاهدینو صحابو خبر رسان راغی او یې ویل مونږ لږ وو او کافران بیخي زیات وو، مونږ د ځان بچ کولو کوښښ کولو او د غره له خواه سره راروان وو چې د امیر المؤمنین اواز مو واوریدلو نو سمدستي غره ته پورته شو له هغه ځایه مو ولیدل چې کافران خاطر جمع د غره خواته راروان دي مونږ ورته پټ شو کله چې د غره خواته راورسیدل له پاسه مو وربانديې حمله وکړه تر څو چې هغوی ځان سمبالو مونږ ټول له تیغه تیر کړي وو، چې د دې اواز په برکت مونږ ته الله جل جلاله فتحه نصیب کړه بې له وسایلو دیوې میاشتې لرې مسافت کې اواز رسیدل دې ته کرامت وايې•:

❁❁❁❁❁

• اسدالغابة، حیاة الصحابه، حلیة الاولیا

• اسدالغابة: ۴/۱۶۲_۱۶۳، البدایه النهایه: ۷/۱۳۰_۱۳۲

د عمر رضي الله عنه د سیرت (۹) برخه:

د الله جل جلاله ولي جوړیدلو لپاره شرطونه :

۱- (د قرآن) مکمل علم.

۲-(د حدیثو مکمل علم) باید ولري.

۳- زناکار نوي.

۴- سودخور نه وي

۱۰- ښځو سره به خلوت کونکی نه وي.

۱۱- بل څوک به هم نه پریږدي چې څوک ورته سجده ولګوي.

۱۲- ساز او سرود اوریدونکی او خوښونکی به نه وي.

۱۳- دین کې نوی کار پیدا کوونکی به نه وي.

۱۴- درباري به نه وي.

۱۵- دروغجن به نه وي.

۱۶- کوډګر جادوګر به نه وي.

۱۷- خور او لور باندې ولور آخستونکی او د هغې روپیو خوړونکی به نه وي.

۱۸- شراب خور به نوي.

۱۹- غیبت کوونکی به نوي.

۲۰- مسلمان ته به کافر ویونکی نوي.

۲۱- خپل عورت پټوونکی به وي.

که دغه پورته ګناهونو کې یو یا ډیرو باندی ککړ وي او کوم دعادت خلاف کار ترې صادر شي دا کرامت ندی استدراج دی ولي ورته ویل ګناه کبیره ده.

❁ ❁ ❁ ❁ ❁

د عمر رضي الله عنه د سیرت (۱۰) برخه:

کرامت زړه سوی او د خپل رعیت سره مینه:

کله چې د مصر رودنیل ډک روان شو ابادي بیرته برحاله شوه هرڅه سرسبز او شاداب شول نو د الله جل جلاله امتحان وو دعربو جزیره کې قحط راغی، ډیره موده باران ونه شو دې ته عربي ژبه کې دې کال ته {عام الرمالة} نوم ورکول شو، چې په هر څه باندې ګردونه او شګې پرتې وې نو یوه ورځ عمر رضي الله عنه غوښتل چې خپله سورلۍ باندې چېرته ولاړ شي؛ خو چې کله طبیلې ته ورغې ګوري چې آس يې وربشې خورې نو ويې ویل ښه زما رعیت له لوږې مري دخوراک لپاره څه نه لري او زما آس وربشې خوري قسم دی تر هغې به وربانديې سورلي ونکړم چې تر څو مې ټول رعیت نوي مړ کړی بیا يې دمصر والي عمرو ابن العاص ته لیک واستولو او ورته يې وویل که تاسره دخپلو خلکو د ضرورت نه زیات دخوراک لپاره څه وي مونږ سره کومک وکړه کله، چې عمرو ابن العاص ته لیک ورسیدو نو سمدستي يې شل بیړۍ دخواراکي توکو ډکې دسمندر په لاره راولیږلې او زر اوښان يې

بارد وچې په لار راولیږل چې هغې کې سل اوښان د حلال والي لپاره وه چې کله به مال راورسيدو د شپې راتلو نه وړاندې به په خلکو تقسیم کړل او هغه سل اوښان یې پخپل مبارک لاس ذبحه او تقسیم کړل.

دې کې داسې ډيرې شپې او ورځې اوده نشو، نو صحابه کرامو ورته وویل یا امیرالمؤمنین ته خو نه اوده کېږې دا خو ډیره سخته ده نو عمر رضي الله عنه په ژړا شو او ورته يې وفرمايل:

⇦ که دورځې اوده کېږم نو د رعیت حقوق مې پایمالیږي او که د شپې اوده کېږم د الله (ج) عبادت رانه پاتې کېږي څه وکړم بله دا چې دې وچکالۍ ته ورخطا یم یوه ورځ یې ټولو صحابه کرامو ته وعظ وکړو ورته یې وویل تاسو استغفار ته زیاتوالی ورکړئ او نور په ژړا شو ویې ویل یا الله جل جلاله په خلکو، مالونو، مرغانو، بوټو ونو او فصلونو رحم وکړه او اوږده دعا یې وکړه ترهغې چې دده ژړا سره ټول مسجد ژړا ونیوه لږه شیبه چې دوی لا دعا کوله دباندې دباران شرقار شو خلک له خوشالۍ له مسجد دباندې راووتل

دومره باران وشو قحط سالي ختمه شوه ابادي راغله هر خوا وابه راشنه شول فصلونه وشول ونو ښې ډيرې میوې او قجورو قجورې ونیولې، تر هغې چې خلکو د شکرانی لمونځونه وکړل.

⇦ یوه ورځ د روم بادشاه یو قاصد راولیږلو چې مسلمانانو سره د صلحې یا جزیې خبرې وکړي او بله دا ورته معلومه شي، چې د مسلمانانو بادشاه څرنګه سړی دی دومره روب داب او ویره لري چې کافران په خپلو ملکونو کې تري د شپې خوب نشي کولای هغه چې کله مدينې ته راغی پوښنه یې وکړه ستاسې بادشاه چېرته دی زه د روم نه راغلی یم ضرور کار ورسره لرم هغوی ورته وویل موږ بادشاه نلرو امیرالمؤمنین لرو هغه د مدينې بهر چېرته وتلی رابه شي قاصد ورته ویل ما ته یې راپیدا کړئ څوتنان ورسره روان شول او ورپسې ګرځیدل چا ورته وویل هلته د قجورو باغ کې دی دوی چې ورغلل ګوري چې امساء یې سر لاندی ایښودې ده او مبارک مخ باندې یې خولې بهیږي، کله چې هغه قاصد وکتو وی یې ویل قسم دی چې همدا صفات زمونږ کتاب کې لیکلي داسې عادل انسان به وی چې لباس خوراک هیڅ شي کې به یی له نورو خلکو تفاوت نه وي داسې عادل به وي چې خلکو ته به یې مثالي امن راوستی وي چې څوک له الله (جل جلاله) ویره لري داسې بیغمه خوب به بی له ډاره خپله هم کوي او رعیت به یې همداسې په امن وي بیا عمر رضي الله عنه له خوبه راپاڅیدو هملته یې خبرې ورسره وکړې بیا هغه د تللو په وخت وویل زړه مې غواړي همدا اوس مسلمان شم زمونږ قانون کې داسې کار خیانت بلل کېږي زه به اوس لاړ شم بیا راځم او مسلمانیږم او همداسې یې وکړل خو کله چې یې روم کې خپلو خلکو ته د عمر رضي الله عنه حالات بیان کړل ډله ډله خلک به راتلل او اسلام به یې راوړلو•.

❁ ❁ ❁ ❁ ❁

• حکایة الصحابة ج اول۵۳ صبح حلیة الاولیاء ۴/ص/۶۵۳

د عمر رضي الله عنه د سیرت (۱۱) برخه:

د شپې د خپلو خلکو د احوال معلومول:

عمر رضي الله عنه د ابوبکر رضي الله څخه وروسته خلیفه شو صحابه کرامو به ورته خلیفه، خلیفه رسول الله یعنی د الله جل جلا له د رسول صلی الله وسلم د خلیفه خلیفه ویل.

خو بعضو صحابه کرامو ته دا پوښتنه پیدا شوه چې بل ځوک چې خلیفه کېږي نو داد خلیفه نوم به ډیر اوږد شي نو ټولو فیصله وکړه چې مونږ مؤمنان یو او عمر رضي الله عنه مو امیر دی نو امیرالمؤمنین به ورته وایو نو له دې وروسته اول نوم شو چې عمر رضي الله ته ورکول شو.

د عمر رضي الله عنه په لاس یوه ګوته وه په هغې لیکل شوي وو، ترجمه یې دا سې وه مرګ تر ټولو غوره نصیحت دی.

او عمر رضي الله به همیشه خلکو ته ویل چې تاسې تر ټولو ذلیل خلک وئ چې د بتانو عبادت به مو کولو،

↩ الله جل جلاله درته رسول اکرم صلی الله علیه وسلم را ولیږلو ورباندی عزتمند شوئ.

↩ رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي عمر رضي الله عنه د جنتیانو رڼا ده په جنت کې.

↩ بل حدیث شریف کې د حجة الوداع په ورځ رسول الله صلی الله علیه وسلم و فرمایل الله تعالی د عرفات په ورځ په ټولو مسلمانانو فخر کوي خو په عمر رضي الله عنه خاص فخر کوی.

↩ بل حدیث کې ابوبکر رضي الله عنه فرمایلي چې ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه اوریدلي دي چې که زما نه بعد نبي راتلای نو عمر رضي الله به وو.

↩ بل حدیث شریف دي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي د عمر رضي الله عنه نه په بهتر سړي لمر ندی راختلی یعنی بل بهتر تری د نیا کې نشته.

نو لدې څخه د عمر رضي الله بهتروالی معلوم شو•.

❁ ❁ ❁ ❁ ❁

د عمر رضي الله عنه د سیرت مبارک (۱۲) برخه:

قسم په خدای زه د دین په کار کې د (کوچو) نه زیات نرم یم.

د عمر رضي الله د ډیرې مینې په خاطر چې د دین سره یې لرله او د الله جل جلاله له ویرې یې د شپې به ګرځیده او د خپل رعیت احوال یې معلوموول خپل عادت ګرزولی وو.

یوه شپه په همدې خاطر له کوره وتلو د مدینې کوڅو کې ګرځیدو چې یو کور کې یې د ماشومانو د ژړا اوازونه واوریدل له دروازې یې ور وکتل ګوري چې په اور کټوی ایښې څه شی پکې نشته او اور ترې لاندې بل دی، او ماشومان خپلې مور ته وایې زر شه موږ وږي یو خو مور ورته وایی تاسو اوده شئ چې ترکاري پخه شي تاسې به راپاڅوم، خو هغوی نه اوده کېږي اخر ډیر وخت ووتو چې معمولا

• 1 حلیة الاولیاء ۴۷/۱،، 2 مجمع الزواید ۷۴/۹، 3 اسدالغابة ۱۶۳/۴ ، 4 مسنداحمد ۱۵۴/۴، 5 ترمیذی ۳۶۸۴

تر کاري دومره وخت کې پخیږي، خو عمر رضي الله عنه انتظار دی چې څه کېږي خو انتظار اوږد شو نو،

اواز یې ورته وکړو خوری؟

دا ماشومان ولی ژړوې ماړه یې کړه چې اوده شي.

هغې ورته وویل په څه شي یې ماړه کړم؟

عمر رضي الله عنه ورته وویل ولی دیګ کې څه شی دي؟

هغې ورته وویل تشې اوبه مې پکې اچولې چې ویې وغولوم او اوده شي.

کور کې د خوراک څه نشته بس د عمررضي الله او زمونږ ترمنځ الله جل جلاله شته، عمر رضي الله ورته وویل نو عمر ته څه معلومه ده؟

هغې ورته وویل څنګه امیر المؤمنین دی چې د خپلو مؤمنانو له احواله ندی خبر؟

عمر رضي الله په ژړا کورته راغی زر زر یې قجورې، وړه، وازده او نور لباس بوری کې واچول دومره شول چې اوچتولی یی نشو خپل غلام اسلم ته یې اواز وکړو اسلمه زر دلته راشه دا بوری زما په اوږه کېږده اسلم په منډه راغی ورته یې وویل نه نه امیر المؤمنیه زه د څه لپاره یم امر کوه چېرته یې یوسم ؟

عمر رضي الله عنه ورته وویل نه زه یې خپله وړم ایا ته الله جل جلاله ته د عمر له خوانه جواب ویلی شې؟

نو اسلم ورته بوری په شا کړه هغې کورته ورغی غږ یې ورته وکړو خورې لږ د خوړلو شیان مې راوړي زه درتلای شم؟

هغې ورته وویل ولی نه وروره راشه.

عمر رضي الله دننه ورغی او هماغه کتوی کې یې وازده، وړه او قجورې واچولی او پخپله لګیا شو اور ورپسې بلوي اسلم وايې ما ولیدو چې مبارکه ګڼه ګیره کې یې لوګی اخوا دیخوا وتو راوتو تر څو یې خواړه تیار کړل او کتوی یې راکوزه کړه پخپل مبارک لاس یې ماشومانو ته خوله کې خوراک ورکولو تر څو خه ماړه شول نور یې بس کړه نو،

بیا یې لوبی ورسره شروع کړې دغوی چیلې به یې را اخستل په څلورې به روان شو، تر څو چې ماشومان دده په دې کار په خندا شول او هغه ښځه ورته لګیا ده دعاء کوي الله جل جلاله دې د عمر په ځای تا د مسلمانانو خلیفه کړي، خو پیژني یې نه چې همدا عمر رضي الله عنه دی.

عمر رضي الله عنه چې ماشومان په خندا ولیدل خوشحاله شو تندی یې وځلیدو له هغه کوره راووتو لاره کې یې اسلم چې غلام یې وو ته وویل چې ته پوهیږې ما ولی ماشومانو سره لوبی کولی؟

هغه ورته ویل زه هم ستا دې کارته حیران وم.

عمر رضي الله عنه ورته وویل ما ماشومان وږي لیدلي وو ماړه مې کړل خو په ژړا مې هم لیدلي وو، نو ځکه مې کوښښ وکړو چې په خندا یې هم ووینم نو ومی خندول.

عمر رضي الله عنه ډیر زیات مهربانه وه چې هر چا سره به یې د دین د غوښتنې مطابق چلند کولو.

یوه ورځ دیو مسلمان او یهودي لانجه ورته راغله دواړو خپله دعوه بیان کړه خو یهودي په حقه وو نو عمر رضي الله دیهودي په حق کې فیصله وکړه نو یهودي وویل قسم دی ربښتینی امیر المؤمنین یې نو عمر رضي په دوره یا قمچینه ووهلو چې ته څنګه پوهیږې چې زه ربښتینی یم؟

هغه ورته ویل چې ستاټول کړه وړه عادتونه زموږ کتاب کې لیکل شوي دي او داسې یې هم لیکلي چې ته به عادل هم یې او ستا هرې خواته به ملایکې ستا کومک کوي او تا به حق ته راکش کوي.

❁❁❁❁❁

د عمر رضي الله عنه د سیرت (۱۳) برخه:

د عمر رضي الله عنه زړه ولی له کوچو نرم او ترکاڼي کلک وو:

علي (رض)، عثمان (رض)، طلحة (رض)، زبیر (رض)، سعد (رض)، او عبد الرحمن ابن عوف رضي الله عنهم ټول راجمع شول چې عمر رضي الله ته ووایې چې دا ډیره سختي پریږده؛ خو ټول ویریدل چې څنګه ورته ووایې چا جرأت نشو کولای؛ خو دوی کې عبد الرحمن ابن عوف رضي الله عنه جرأت منند وو او د عمر رضي الله عنه دوست هم وو هغه ته یې وویل ته لاړشه ورته ووایه.

عبد الرحمن ابن عوف رضي الله ورغی ورته یې وویل یا أمیرالمؤمنینه ستا روب داب ویری او سختئ په خلکو ډیر اثر کړی بعضي خلک تاته دکوم ضرورت په خاطر راشي او غواړي تاته خپل ضرورت وړاندې کړي؛ خو ستاله ویرې تاته اظهار نشي کولای او دهغوی ضرورت او مشکل حل نشي بیرته ولاړ شي.

نو که ته دا ډیره سختي پریږدې چې خلک وکولای شي تاته خپل مشکلات ووایې او ته یې حل کړی نو، عمر رضي الله عنه ورته وویل ستا دې په الله جل جلاله قسم وي چې تاته دغه خبره علي، عثمان، طلحة، زبیر، او سعد نده کړی؟

عبد الرحمن رضي الله عنه وفرمایل چې هو هغوی راته ویلي خو زه همدا اوس له هغوی راغلم او هغوی هلته انتظار ناست دي بل ځوک لدې خبرې خبر ندي ته څنګه خبر شوې؟

عمر رضي الله عنه ورته څه ونه ویل، خو په ژړا شو.

عبد الرحمن ابن عوف پوه شو چې دا د ده کرامت دی بیا عمر رضي الله عنه ورته وویل قسم په الله جل جلاله چې زه دومره نرم شوم چې اخر له الله جل جلا له وویریدم چې دومره نرمي هم نده پکار بیا سخت شوم خو بیاهم له الله جل جلاله وډار شوم چې دومره سختئ باندې الله جل جلاله ناراض نشي.

بیا یې وفرمایل عبد الرحمانه قسم په الله جل جلاله زما زړه د دین په خاطر دومره نرم شو چې له کوچو هم زیات نرم شو او بیا د دین په خاطر دومره سخت شو چې له کاڼي هم زیات سخت شو نو ته ووایه چې زه څه وکړم دا د دین کارونه همداسې دي چې د سختئ ضرورت وي سختي پکار ده چې د نرمئ ضرورت وي نرمي پکار ده، نو عبد الرحمن ابن عوف ترې په ژړا را ووتو او لاسونه یې یو په بل سره وهل او ویل یې ای عمره تا خو راتلونکي خلیفګان په مشکل کې واچول چې ته نه پوهیږې چې سختي وکړم که نرمي نو بل به څوک وي چې لتا زیات خه تعامل وکړي.

عمر رضي الله عنه به همیشه داسې فرمایل د دین دکار لپاره سختي ضروري ده، خو دومره هم نه چې له ځانه جابر جوړ کړې او نرمي هم پکار ده خو دومره هم نه چې بیا دې حیثیت ختم شي.

عمر رضي الله عنه به چې کله مسجد کې وعظ وکړو او بيا به يې کور ته تشريف ويوړو نو خپل د کور خلکو ته به يې فرمايل تاسو خو زما خبرې واوريدلی قسم دی چې کوم کار نه مې خلک منع کړي او تاسي هغه وکړئ، نو تاسې ته به له نورو خلکو دوچنده سزا درکوم.

رسول الله صلی الله عليه سلم فرمايلي دي چې زما دامت څخه د دين په باره کې ترټولو سخت عمر رضي الله عنه دی•.

❁ ❁ ❁ ❁ ❁

د عمر رضي الله عنه د سيرت (۱۴) برخه:

پخوانيو اسماني کتابونو کې د عمر رضي الله ذکر:

اميرالمؤمنين عمر رضي الله عنه کورته تشريف ويوړو ګوري چې {أمّ کُلثُوم بنت علی ابن ابي طالب رضي الله عنهما}، چې بي بي وه په چغوچغو ژاړي.

عمر رضي الله عنه وارخطا شو زر ورغی غيږ کې يې ونيوله ورته يې وويل ولې څه پيښه شوې کوم مصيبت راغلی هله زر وايه هغې مبارکې په ژړا کې ورته وويل،

دغه يهودي راته دغم خبره کړې هغه {کعب الاحبار} ديهودو عالم ؟

عمر رضي الله ورته وويل زر وايه هغه څه ويلي؟

أم کلثوم رضي الله عنها وويل هغه وايي چې ستا خاوند اميرالمؤمنين د دوزخ په غاړه ولاړدی او داخبره زموږ کتاب کې ليکلې ده.

عمر رضي الله ورته وويل ماشاء الله نو ته دې خبرې ته دومره په چغو ژاړې؟

خو زما ګومان دی چې زه الله جل جلاله نيکبخته پيدا کړی يم.

بيا يې د {کعب الاحبار} دراوستلو امر وکړو -کعب الاحبار چې کله راوستل شو او عمر رضي الله عنه له ويرې او دهشت ډکه څهره يې وليدله وارخطا شو او ويې ويل يا امير المؤمنين چالاکي او بيړه به رابانـدي نه کوې- ته اول زما خبره واوره زما دی په الله جل جلاله قسم وي ته به دهمدې مياشتې اخر کې جنت کې وې.

عمر رضي الله عنه ورته موسکی شوه ورته يې وويل ماشاءالله لکه ته دجنت ټيکدار يې لږ مخکې دې ويلې چې زه د دوزخ په غاړه ولاړ يم اوس وايې د دې ذالحجې اخر کې به جنت کې يې دا لا کوم حکمونه دي چې ته يې کوې؟

{کعب الاحبار} ورته ويل هو زموږ کتاب کې ستا دټول عمر علايم ليکل شوي دي او هغې کې ليکل شوي چې ته کله خليفه شې؛ نو د مسلمانو فتحې به دومره زياتې شي چې د دنيا شرق غرب شمال جنوب ته به ورسيږي او ستا مثال داسې دی، لکه ته چې د دوزخ په غاړه ولاړ وې او په دواړه لاسه خلک له دوزخ منع کوې خلک په کثير تعداد کې دوزخ ته روان وي چې تا ګوري بيرته به را واپس کيږي يعنې په خپله خوښه به مسلمانيږي او کوم چې د دوزخ غاړې ته در رسيږي ته به يې په زور او

• طبقات الکبری ۳/۲۱۸-۲۱۹-۲۲۰، حلية الاولياء ۱/۵۰-۵۱

قوت منع کوی؛نو ما د اسې ندي ويلي چې ته دوزخي يې د اسې مې ويلي چې ته د دوزخ په غاړه ولاړ يې.

بلـه خبره ستا د جنت تـه دتللـو پکـې د همـدې ذالحجې اخر ليکلـي خـو چـې تـه وفـات شې بيابـه خلـک تـر قيامته پورې چې کافران وي دوزخ ته به روان وي.

بيا عمر رضي الله عنه ربښيا هم په هماغه مياشت کې وفات شو.

➥ يوه شپه عمر رضي الله عنه د شپې اخره حصه کې د خپل عادت مطابق ګشت کولو چې ديو کور نه د مور او لور اوازونه راغلل مور ورته وايې لورې نن غوا شيدې لږ وکړل اوبه ورګډې کړه، چې زياتې شي چې خرڅې يې کړو،

لور ورته وويل مورې دا کار اميرالمؤمنين منع کړی ندی؟

مور يې ورته وويل نو اميرالمؤمنين ته څه معلوميږي چې تا اوبه ورګډې کړې؟

لور ورته وويل نو که اميرالمؤمنين موږ نه ويني نو الله جل جلاله خو مو ګوري زه دا کار نشم کولای نو اميرالمؤمنين چې دغې تقوی وليدله ډير خوشحاله شو يو روايت کې دي چې بيا يې خپل ځوی ته په نکاح کړه*.

❀ ❀ ❀ ❀ ❀

د عمر رضي الله عنه د سيرت (۱۵) برخه:

◆ عبدالرحمن ابن عوف رضي الله عنه فرمايي چې دقبايلو بعضي خلک مديني منورې ته راغلل چې خپل ضرورتونه اميرالمؤمنين ته مخکې کړي، نو ناوخته راورسيدل او د مديني منورې اطرافو کې يې خيمې ووهلې نو عمر رضي الله عنه خبر شو او ماته يې وويل که خوښه دې وي چې ما او تا نن شپه وربانـدې پهره يا څوکيداري وکړو ځکه چې دغه خلک له لرې علاقې او اوږد سفر نه راغلي ستومانه دي چې دوی ارام وکړي مونږ به ورته وا يو چې تاسې بيغمه خوب وکړئ او څوک ترې غلا ونکړي،

عبدالرحمن ابن عوف رضي الله عنه فرمايي ما ورته وويل خوښه مې ده نو دواړو اودسونه وکړل يو خواته زه ترينه چې دخطرې امکان وو په لمانځه لګيا شوم چې هم به عبادت وکړم او هم پهره اوبل خواته اميرالمؤمنين شو،

لږ وخت بعد له يوې خيمې دماشوم د ژړا اواز راتللو خو خبره اوږده شوه هغه نه غلی کيدو نو اميرالمؤمنين ورغی ورته يې وويل خورې دا ماشوم ولې ژاړي غلی يې کړه هغې لږ وخت لپاره غلی کړو خو بيا په ژړا شو او عمررضي الله عنه بيا ورغی چې ماشوم غلی کړه، خو همداسې دا کار تر اخرې شپې پورې جاري وو اخر کې بيا عمر رضي الله عنه ورغې ورته يې وويل ته خو ډيره بده مور يې هيڅ دې زړه کې رحم نشته،

هغې ورته وويل وروره زه لتا ډيره تنګه شوم بيابيا راځې نو ستا زماسره څه کار دی،

* حياة عمر ۱/ ۳۲۷-۳۲۸، طبقات الکبری ۳/ ۲۵۳

ما دغه ماشوم له تي رودلو منع کړی شوی نه ورکوم ځکه چې امیرالمؤمنین تي خورو ماشومانو ته د بیت المال نه خوراکه نه ورکوي او مونږ صباته ترینه د کومک غوښتلو لپاره راغلي یو، نو چې مونږ ته کوم امداد راکوي د دې ماشوم برخه به هم راکړي زه بیا نشم راتلای مونږ له لرې علاقې راغلي یو لږه موده بعد به ماشوم له تي رودلو منع کوم نو اوس می منع کړو،

نو عمر رضي الله عنه ورته وویل ګرانې خورې ماشوم ته شودې ورکړه زه ستا ضامن یم عمر رضي الله عنه به ستا دبچي لپاره خپل فرمان بیرته واخلي او تا ته به پوره نفقه مقرر کړي هغې ماشوم ته شودې ورکړې ماشوم غلی شو صباشوی هم وو عمر رضي الله عنه او عبد الرحمن ابن عوف رضي الله عنه مسجد ته راغلل لمونځ ته عمر رضي الله مخکې شو؛ خو لمونځ کې یې ژړل له ژړا له وجې یې له سینې مبارکې اواز نه راوتل، چې لمونځ اداء شو امیرالمؤمنین ممبر ته پورته شو ویې فرمایل هلاکت دی دعمر لپاره څومره ماشومان به له لوږې مړه شوي وي څومره ماشومانو به ژړلي وي زه به الله جل جلاله ته څه جواب ورکوم نور یې وفرمایل له نن نه بعد زه دبیت المال خزانچي ته امر کوم چې هر نوي پیدا شوي ماشوم ته به پوره نفقه ورکوي او هغه ښځې ته یې هم پوره ورکړه.
ګرانو لوستونکو الله جل جلاله دی مونږ ته هم داسې زړه سواند ه عادل حاکم نصیب کړي.

◆ ابي ابن کعب رضي الله عنه فرمایي چې زما او عمر رضي الله عنه ترمنځ لانجه راغله زما قجورې چا کټ کړې وې ما عمر رضي الله عنه ته وویل ستا د حاکمیت په دوران کې چا زما قجورې چا کټ کړې ته امیرالمؤمنین یې ته یې ضموار یې هغه انکار وکړو ما ورته وویل رازه ستا په قاضي به فیصله کوو،

زید ابن حارثة رضي الله عنه قاضي وو، خپل کور کې به یې فیصلي کولي دار القضاء نه وه جوړه شوې نو دواړه ورغلو اجازه مو واخستله کورته دننه شو؛ خو زید رضي الله عنه یو ساده فرش باندی ناست وو او هغه عمر رضي الله عنه ته پدی خاطر چې امیرالمؤمنین دی اشاره وکړه چې د فرش یوه څنډه باندی ورسره کېني؛ خو عمر رضي الله عنه وربانديې اعتراض وکړو چې دا کار ستابی عدالتي ده ته باید مدعي او مدعا علیه سره مساوي چلند وکړې بیا زید رضي الله عنه د دواړو دعوه واوریدله نو د شرعي مطابق باید دعوه کوونکي شاهدان یاګواهان چې د شاهدۍ ورکولو اهل وي پیش کړی وی ابی ابن کعب سره ګواهان نه وو، نو بیا د شرعي مطابق باید منکر قسم وخوري نو زید رضي الله عنه ابی ابن کعب رضي الله عنه ته وویل زه د قسم خوړلو نه څوک نه بچ کوم او نه په دې باره کې چاته سوال کوم دا یو شرعي حق دی خو تا ته سوال کوم چې امیرالمؤمنین له قسم خوړلو معاف کړی.

عمر رضي الله دزید رضي الله عنه پدې خبره هم اعتراض وکړو چې داسې ندي کول پکار که داسې دلیل پیدا شي چې حاکمان له قسم کولو معاف شي بیا به ترقیامته دا کار جاري وي چې دا بې

۵عدالتي ده، نو زه قسم خورم او په حقه قسم خوړل هیڅ کوم ګناه نلري نو عمر رضي الله عنه قسم ۵وخوړو او دعوه خلاصه شوه*.

❀❀❀❀❀

د عمر رضي الله عنه د سیرت (۱۶) برخه:

د مسجد لپاره د مالک بې اجازې د چا ځمکه استعمالول:

◆ دزید بن اسلم رضي الله عنه نه روایت دی چې عمر رضي الله عنه غوښتل مسجد نبوي صلی الله علیه وسلم فراخه کړي او مسجد سره نژدې ځمکه د عباس ابن مطلب وه، چې د رسول الله صلی الله علیه وسلم تره وو نو عمر رضي الله عنه ورته وویل چې دا ځمکه ما باندې خرخه کړه.

خو عباس رضي الله عنه انکار وکړو بیا عمر رضي الله عنه ورته وویل چې ماته یې وبښه خو هغه لدې هم انکار وکړو بیا عمر رضي الله عنه ورته وویل ته یې پخپله مسجد ته وقف کړه خو عباس رضي الله عنه نه منله اخر عمر رضي الله ورته وویل دغه دریو کارونو کې به یو درباندې کوم خو عباس رضي الله ورته وویل نه یې شی راباندی کولی اخر دواړو فیصله وکړه چې ابی ابن کعب رضي الله عنه باندې به فیصله کوو دواړه ابی ابن کعب رضي الله عنه ته ورغلل دواړو ورته حقیقت بیان کړو ابی ابن کعب رضي الله عنه عمر رضي الله ته وویل امیر المؤمنینه ته حق نلرې چې د چاځمکه بې اجازې یاقیمت ورکولو مسجد کې داخله یا مسجد پکې جوړ کړې،

عمر رضي الله عنه ورته وویل تا دا فیصله په کوم دلیل وکړه په قرآن که سنت نبوي؟

ابی ابن کعب رضي الله عنه ورته وفرمایل ما په سنت نبوي فیصله کړې ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه اوریدلي چې کله سلیمان علیه السلام بیت المقدس جوړولو نو، چې ما ښام به یې کار بس کړو سهار ته به هغه دیوالونه بیرته وران شوي وو؛ نو الله جل جلاله ورته وحې راولیږله چې تر څو دې د دغې ځمکې خاوندان نوي راضي کړې نو تا ته پکې تصرف کول نا روا دي نو سلیمان علیه السلام هغوی راضي کړل نو کله چې عباس رضي الله عنه د ابی ابن کعب رضي الله عنه فیصله واوریدله چې د ده په حق کې وشوه نو په خپله خوښه یې ځمکه مسجد ته وقف کړه،

◆ بل روایت کې د سعید ابن مسیب رضي الله عنه نه همدغه رقم قصه ذکر شوې خو هغې کې فرمایلي چې کله الله جل جلاله سلیمان علیه السلام ته وحې راولیږله نو سلیمان علیه السلام دهغې ځمکې خاوند را وغوښتلو ورته یې وفرمایل دا ځمکه په ما خرخه کړه هغه قیمت ورته وښودلو نو سلیمان علیه السلام قیمت ورته اداء کړو نو هغه سړي ترینه پوښتنه وکړه زما دغه ځمکه ښه ده که دغه روپې. سلیمان علیه السلام ورته وویل ځمکه ښه ده ځکه مسجد پرې جوړوم هغه سړي انکار وکړو چې نه یې خرڅوم سلیمان علیه السلام ورته قیمت زیات کړو هغه بیا پوښتنه وکړه چې دغه ډبل قیمت ښه دی که ځمکه؟ سلیمان علیه السلام ورته وویل ځمکه هغه بیا انکار وکړو همداسې دهغه سړي پوښتنې زیاتې شوې او قیمت هم څوچنده شو اخر کې سلیمان علیه السلام ورته وویل دغه څوچنده

---

* ابن عساکر ـ ج ۴: ۱۲۴ ص، بیهقی ـ ج ـ ۲ ـ ۲۷۰ ص

قیمت واخله خو بیابه دا پوښتنه نکوي چې ځمکه ښه ده که روپۍ نور دې دا پوښتنې بس کړه کنه په زور یې درنه اخلم نو الله جل جلاله ورته وحې راولیږله چې ای سلیمان علیه السلامه که ته دغه نفرته د خپل لاس د مزدورۍ نه او خپل رزق نه قیمت ورکوې خو ته پوی شه او ستا کار که ته یې دالله جل جلاله د درکړل شوي مال نه ورکوې نو تر څو چې راضي شوی نه وي دده ځمکه کې مسجد نشې جوړولای نو سلیمان علیه السلام هغه نفرته ترهغې روپۍ ور زیاتولې ترڅو یې راضي کړو نو ابی ابن کعب رضي الله عنه ورته وفرمایل ما دغه خبره د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه اوریدلی نو عمر رضي الله عنه وویل ټیک شوه زه تر تیر یم ترڅو چې د عباس رضي الله عنه خوښه نوي نه یې مجبوروم،

نو چې کله عباس رضي الله عنه د ابی ابن کعب رضي الله فیصله واوریدله ویی ویل ما خپله ځمکه د مسجد لپاره وقف کړه نو په دی لانجه کې حکمت داوو چې راتلونکې مسلمانانو ته پکې یو صریح حکم پلاس ورغی او لدی معلومه شوه هغه خلک چې پردی ځمکې غصب کړی بیا پکې مسجد جوړ کړی باکل ناروا دی لمونځ پکې نه کیږی بل دا خبره واضحه شوه چې عمر امیرالمؤمنین وو خو دیو ادنی قاضي فیصله یی ومنله او زور او قوت یې استعمال نکړو•.

❁ ❁ ❁ ❁ ❁

د عمر رضي الله عنه د سیرت او عدالت (۱۷) برخه:

◆ کله چې عمر ابن العاص رضي الله عنه افریقایی شتمن او تاریخي هیواد مصر فتحه کړ؛ نو دې فتحې کې ورسره د امیرالمؤمنین ځامن عبدالله او عبدالرحمن ابن عمر رضي الله عنهم هم شریک و،؛ خو عبدالرحمن ابن عمر رضي الله عنه یو بل نفر چې سروعه ابن عتبه بن حارث نومیدو غلط کړو او شراب یې ورباندې وڅکل چې شپه تیره شوه نو؛ عبدالرحمن رضي الله عنه، عمرو ابن العاص رضي الله عنه ته چې د مصر حاکم وو ورغی ورته یې وویل چې مونږ دواړو یو قسم شراب څکلي مونږ دواړه پاک کړه یعنی حد راباندې جاري کړه، عمرو ابن العاص رضي الله عنه ورته وویل صباته راشئ نو عبدالرحمن رضي الله عنه کورته روان شوه لاره کې یې ورور عبدالله ابن عمر رضي الله عنه ولیدو ورته یې وویل ما بیگاه شراب څکلي او مست شوی یم نو عبدالله ابن عمر رضي الله عنه ورته وویل ښه کار دی ندی کړی؛ خو چاته ونه وایې راځه کورته زه به سر درباندې (گل) یا وخریم او په درو به دی هم ووهم پاک به شي خو ډیره د شرم خبره ده چې خلکو ته معلومه شي چې د امیرالمؤمنین ځوی شراب څکلي عبدالرحمن رضي الله ورته وویل چې ما خو والي صاحب عمرو ابن العاص خبر کړی دی.

نو عبدالله ابن عمر رضي الله عنه ورته وویل راځه چې سر خو درباندی (گل) یا وخریم هغې وخت کې د شرابو څکونکې ته هم درې وې هم سر خریل نو سر یې ورته وخریلو او بیا عمرو ابن العاص رضي الله عنه په دورو ووهلو،

• کنز المال :ج/ ۳/ص/۳۴۵، تاریخ ابن عساکر : ۵ /ص :۶۷۸، تاریخ خلفاء الراشدین :ج/۱ _باب حیاة امیرالمؤمنین

خو دا خبره دافریقا ایې هیواد مصرنه دعربو جزیرې ته را ورسیده او عمر رضي الله عنه خبرشو سمدستي یې لیک ولیکلو او عمرو ابن العاص ته یې ولیږلو چې زما ځوی ما ته راولیږه که د دورو وهلو په سبب نشي راتلای نو په اوښ کېجاوه بار کړه او پکې وایې چوه او ماته یې راولیږه عمرو ابن العاص رضي الله عنه ته چې لیک ورسیدو سمدستي یې په اوښ په کېجاوه کې بار کړ او مدینې ته یې راولیږلو کله چې مدینې منورې ته راورسیدو عمر رضي الله عنه ورته وویل چې؛ زه دې بیا په دورو وهم نو عبد الرحمن رضي الله عنه ورته وویل ابا جانه زه خو یو ځل وهل شوی یم او حد راباندې جاري شوی بیا مې ولې وهې عمر رضي الله ورته وویل ولې ما تاسو ته باربار ندي ویلي چې په الله جل جلاله قسم چې کوم کار نه ما خلک منع کړي او تاسو هغه وکړئ تاسو ته به دوچنده سزاء درکوم نو اوس را وړاندی شه او بیا یې په دورو ووهلو،

دا ددې لپاره چې څوک ونه وایې چې امیرالمؤمنین دالله جل جلاله حکم په ځای کول او شریعت تطبیقول له کوره نه شروع کوي دا وو دعمر رضي الله عنه عدالت چې خپل ځوی یې ترټولو زیات ووهلو،

◆ دانس ابن مالک رضي الله عنه نه روایت دی چې مصر کې یو مصري باشنده د عمرو ابن العاص رضي الله عنه چې دمصر والي وو ځوی سره د منډې وهلو مقابله وکړه او هغه مصري په منډه کې ترینه وړاندی شو او ټاکلي هدف ته ورسیدو؛ نو دعمرو ابن العاص رضي الله عنه ځوی ته غصه ورغله چې زه د دومره غټ سړي یعنې والي ځوی یم او ته رانه مخکې شوې؛ نو هغه مصري باشنده یې په قمچینه ووهلو؛ نو هغه مصري باشنده هلته عمرو ابن العاص ته شکایت ونکړو چې کېدای شي زما فریاد وانه وري؛ نو مدینې منورې ته راغې او عمر رضي الله عنه ته راغې او ورته یې وویل یا امیرالمؤمنین ما تاته پناه راوړې امیرالمؤمنین ورته وویل ما پناه درکړې ووایه چا ظلم درباندې کړی هغه وویل زمونږ دمصر د والي عمرو ابن العاص رضي الله عنه ځوی راسری منډه ووهله او زه ترې مخکې شوم خو په هغه بده ولږیده او زه یې ډیر زیات په دورو ووهلم دا دی بدن مې وګوره سره د دې چې د مصر نه مې په میاشتو سفر کړی خو بیاهم د وهلو ځایونه تک شنه دي او د وهلو اثارات یې ښکاري.

نو عمر رضي الله عنه، عمرو ابن العاص رضي الله عنه ته مکتوب ولیکلو ورته یې ولیکل زما دلیک په رسیدو په خپل ځای څوک دیندار نفر مقرر کړه او ته هم راشه او هغه ستا نازولی مغرور ځوی دی هم راوله،

◆ کله چې عمرو ابن العاص رضي الله عنه ته لیک ورسیدو د حکم تعمیل یې وکړو سمدستي په اوښانو راسپاره شول او ځان یې مدینې منورې ته راورسوو قربان له داسې واکمن چې یو مکتوب باندې له افریقا نه یو والي چې اوس د بادشا حیثیت لري ورته په میاشتو سفر کوي او د امیر اطاعت کوي او ځان رارسوي او قربان له داسې والي چې بیشماره ملکونه یې فتح کړي او د اسلام جنډه یې پرې لږولی هیڅ ځان ورته بد نه ښکاري په خوشحالۍ امر ته غاړه ږدي او د میاشتو سفر کوي خو نه اعتراض کوي نه سرغړونه کوي او نه یې ځوی دراتلو څخه انکار کوي دا ټوله خوبي اسلام کې ده څوک چې اسلام نه خبر وي دغسې د امیر اطاعت کوي کله چې را ورسیدل دواړه امیرالمؤمنین ته

مخامخ کېناستل، امیرالمؤمنین وفرمایل هغه د مصر مظلوم باشنده را وغواړئ هغه راغی امیرالمؤمنین دره هغه مظلوم ته ورکړه ورته یې وویل وهه یې،

◆ انس رضي الله عنه فرمایي چې هغه یې په وهلو شروع وکړه؛ نو مونږ هم غوښتل چې سم یې ووهي چې بیا د کوم واکمن ځوی داسې غلطي ونکړي او عمررضي الله عنه ورته وویل وهه یې ترڅو یې عقل سرته راشي، انس رضي الله فرمایي چې دومره یې ووهلو چې مونږ نور غوښتل چې بس یې کړي، بیا یې ورته وویل دا پلار یې یعنې عمروابن العاص هم پدې سرسر یو څو درې ووهه چې بیا یې ځوی دومره ظلم او بې ادبي ونکړي، هغه مصري ورته وویل یا امیرالمؤمنین پلار یې نه وهم هغه ګناه نده کړې بیا امیرالمؤمنین دواړو ته وفرمایل الله تعالی خو خپل بندګان ازاد پیدا کړي تاسې په کوم دلیل غلامان ترې جوړ کړي؟

بیا یې وفرمایل لاړشئ او خپله وظیفه په احسنه طریقه سرته رسوی، چې بیا د چا شکایت رانشي قسم په الله جل جلاله چې د دنیا هرکونج کې څوک راته فریاد وکړي زه به یې واورم او ځان به ورورسوم.

❁❁❁❁❁

د عمر رضي الله د سیرت مبارکه (۱۸) برخه:

د جاسوسۍ په تور د مسلمان د وژلو حکم او قتل خطاء

یزید بن ابي منصور رضي الله عنه فرمایي چې*،

(1) امیرالمؤمنین عمرابن الخطاب رضي الله عنه یو تن چې - جارود یا ابن جارود نوم یې وو دبحرین امیر یا والي ټاکلی وو هغه یو تن چې ادریاس نومیده پدې تور چې دوښمن ته جاسوسي کوي دښمن ته دمسلمانانو په ضد خطونه لیکي او د مسلمانانو رازونه هم افشاء کوي ووژلو خو چې کله یې سر ترې پریکوو نو هغه چغې وهلې های عمر های عمر های عمر رضي الله عنه،

نو چا امیرالمؤمنین رضي الله عنه ته اطلاع راوړه چې ستا مقرر شوی والي جارود یو تن دشک په بنیاد ووژلو او هغه چغې وهلې چې های عمر های عمر،

نو عمر رضي الله عنه سمدستي لیک ولیکلو او دبحرین والي ته یې زر د راتلو حکم وکړو جارود ته چې کله د امیرالمؤمنین لیک ورسیدلو بې له ځنډه په سورلۍ سپور شو او مدینې منورې ته یې ځان راورسولو،

کله چې امیرالمؤمنین رضي الله عنه ته خبر ورسیدو چې جارود راغی سمدستي یې راوغوښتو کله چې ورته مخامخ کېناستو نو عمر رضي الله عنه نیزه د هغه غاړې ته د هغه د ګیرې لاندې وروړله او ویې ویل ادریاسه زه حاضریم ادریاسه زه حاضر یم،

بیا یې جارود ته وویل ادریاس دې ولې ووژلو هغه ورته وویل چې یا امیرالمؤمنین ما ته اطلاع راغلې وه چې ادریاس دښمن ته خطونه لیکل جاسوسۍ شک ورباندې وو او د دښمن صف ته د ورتللو اراده یې لرله.

---

*(۱) کنزالعمال ج :۴، ص ۴۱۹ ، ابن راهویة ج/۱ :باب خلفاء الراشدین ، (۲) اخرج حاکم ،باب فضیلة امیرالمؤمنین ج/۱ /ص۴۲۰

عمر رضي الله عنه ورته وويل ښه ته د شک په بنیاد د یو مسلمان وینه تویوې؟
فقط د غلطې ارادې په کولو باندې خلک وژنې؟
په خط او کتابت کولو باندې یو مسلمان قتلوې؟
جاروده ته ماته ووایه چې څوک داسې شته چې د شر او فساد اراده یې نوي کړې؟
نو غلطه اراده خو ملایکې هم نه لیکي تر څو چې چا بد عمل کړی نوي.
ښه، تـه مـا د دې لپـاره ټـاکلی یـې چـې د خلکـو ژونـد وژغـورې خلکـو تـه خـدمت وکـړې د خلکـو سـتونزې حل کړې او که د دې لپاره چې خپل رعیت ووژنې؟
ای جـاردوده کـه چېرتـه زمـا سـره دا ویـره نـوي چـې راتلـونکې مسـلمانان بـه بیـا زمـا پـدې کـار عمـل کـوي او هر څوک به په قتل خطا قصاصیږي نو ما به اوس ستا سر قلم کړی وو.
پا څه له مخې مې ورک شه بیا داسې کار ونکړې او لاړشه د ادریاس وارثینو ته دیت ورکړه.
هغه والي جارود بیرته بحرین ته لاړو او د مړه شوي وارثینو ته یې سل اوښان دیت ورکړل،
(۲) عطـاء رضـي الله عنـه فرمـایي چـې عمـر رضـي الله عنـه بـه هرکـال د حـج موسـم کـې خپـل ټـول والیـان او امیران راغوښتل،
بیابـه یـې اعـلان وکـړو چـې زمـا دغـه حکمرانـانو پـه هـر چـاظلم کـړی وي را دې شـي نـو یـوه ورځ یـې اعـلان وکـړ، چـې هـر چابانـدې چـا ظلـم کـړی وي ودې وایـې ټـول مسـلمانان غلـي شـول خـو یـوتن راپورتـه شـو او ویـې ویـل چـې مابانـدې فلانـي والـي ظلم کـړی زه یـې سـل درې وهلـې یـم، نـو عمـر رضـي الله عنـه هغـه والـي را وغوښت او دغه نفر ته عمر رضي الله وويل واخله دره او سل درې یې ووهه،
دې وخـت کـې عمـروابن العـاص رضـي الله عنـه د مصـر والـي را پورتـه شـو ویـې ویـل ای امیرالمؤمنینـه لـږ احتیـاط کـوه کـه داسـې وکـړې نـو بیابـه ترقیامتـه سـتا دغـه کـار دیـو قـانون پـه شـکل چلیږي او یـو سـنت بـه جـوړ شـي تـه ماتـه اجـازت راکـړه چـې زه دغـه نفـر راضـي کـړم بیـایې هغـه نفـر پـه دوه سـوه دینـاره راضـي کـړو یعنې په هره دره دوه دیناره،
بیـا عمـر رضـي الله وفرمایـل مـا دغـه دانتقـام قـانون درسـول الله صـلی الله علیـه وسـلم نـه یـاد کـړی بیـا یـې د جلیبیـب رضـي الله مشـهوره قصـه بیـان کـړه، چـې رسـول الله صـلی الله علیـه وسـلم اعـلان کـړی وو، چـې دچـا پـه مـا کـوم حـق وي رادې شـي او خپـل انتقـام دې واخلـي او جلیبیـب رضـي الله ویلـي وو، چـې تـا زه پـه دره وهلی وم زه غواړم خپل انتقام واخلم چې دا واقعه به بیا تفصیل سره ذکر کړو•،

❁ ❁ ❁ ❁ ❁

• {1}کنزالعمال ج 4 صفحه 419
{2}کنزلعمال ج 4 صفحه 421،
وذکر ابن جریر فی کتابه

د عمر رضي الله عنه دعدالت (۱۹) برخه:

قتل خطاء او انتقام آخستل،

(1) دحسن ابن علي رضي الله عنه څخه روایت دی، چې په مدینه منوره کې دیوې حاملې ښځې خاوند له څه مودې ورک وو او امیر المؤمنین به خرڅ خوراک لباس ور لیږل، یوه ورځ یې د څه ملاحظاتو په خاطر را وغوښتله او څوک یې ورولیږلو چې راشي خو هغې د راتلو نه انکار وکړو،

دوهم ځل یې بیا جواب ور لیږلو، خو هغه ښځه راتلو ته تیاره نه وه،

چاورته وویل ښه خبره داده، چې امیر المؤمنین ته ورشې هغې چغې کړې چې های زمابخته د امیر المؤمنین زما سره څه کار دی چې ما غواړي،

خو له ویرې له کوره را ووتله، خو لاره کې وربانديې دبچي پیدا کېدلو دردونه راغلل او دچا کورته ورننوتله او هلته یې ماشوم بې وخته پیدا شو ماشوم دوه چغې وکړې او مړ شو نو، چې کله امیر المؤمنین خبرشو؛ نو ډیر خفه شو او ټول صحابه کرام یې راوغوښتل چې تاسې ووایې چې ما باندې د دې ماشوم دقتل ګناه شته کنه ډیرو صحابه کرامو ورته وویل چې تا باندې هیڅ نشته ځکه تا خو فقط ادب ورکولو لپاره راغوښتې وه،

خو علي رضي الله عنه غلی ناست وو، عمر رضي الله عنه ورته وویل ته خو هم څه ووایه ستا څه رأیه ده؟

علي رضي الله عنه ورته وویل که چېرته دغه صحابه کرامو له خپل ځانه تاته ویلي وي چې ته ګنهګار نه یې نو دوی په غلطه دي اوکه دوی ستا دخوشحالۍ لپاره داسې وایې نو دا ستالپاره ښه نده،

اصل خبره داده چې تاته خپل رعب معلوم دی خلک لتا څومره ویریږي او زنانه ذات خو هسې هم کمزوری زړه لري،

او دغه ښځې ستاله ویرې له راتلو نه هم انکار کړی نو ځکه، ته باید د دې ماشوم دقتل خطاء دیت اداء کړې، نو عمر رضي الله عنه ته د علي رضي الله عنه رأیه خوښه شوه او ورته یې وویل چې ته دغه دیت ټولو قریشو باندې تقسیم کړه او هغې ښځې ته یې ورکړه،

سبحان الله داسې عدل داسې تقوی او د الله جل جلاله ویرې په معمولي خطاء باندې پخپل ځان فیصله کوي او دیت اداء کوي.

(2) دزید ابن وهب رضي الله عنه نه روایت دی چې یو ورځ امیر المؤمنین رضي الله عنه له کوره راووتلو او ګوتی یې غوږونو کې ورکړې وې لکه چې څوک اذان کوي او چغې یې وهلې ای هغه خلکو چې تاسې عمرته اوازونه کوی زه حاضر یم زه ستاسې فریادونه اورم زه ستاسې های عمره های عمره اواز اورم،

صحابه کرام حیران شول چې امیر المؤمنین باندې څه وشول؟

چا ورته وویل امیر المؤمنین ته دکوم امیر یا والي لخوانه لیک راغلی چې هغوی نه قتل خطاشوی او یو مجاهد سپه سالار یا قومندان یا سرلښکر دا کار کړی هغه داسې وه چې مجاهدینو کافران پسې اخستي وو او هغوی د یو لوی نهر نه اخواته لاړل او مجاهدینو سره داسې اسباب نه وو، چې معلومه

کړي چې نهر څومره ژور دی چا ورته يو سپين ګيری ضعيف سړی وښودلو چې دغه سړی تجربه لري هغه قومندان يا سرلښکر هغه سړي ته وويل دې نهر ته کوز شه او د دې ژور والی معلوم کړه هغه سپين ګيري ورته وويل زه دا کار نشم کولای ځکه چې سخته يخني ده او به واوري پشان يخې دي، نو که زه ور کوز شم مړ کيږم خو هغه سرلښکر ورته وويل چې ته به ضرور دغه کار کوې ځکه چې مونږ ته د هغه اخوا علاقه فتح کول ضروري دي،

اخر يې سړی په زوره اوبو ته ور کوز کړ، خو هغه د يخنۍ تاب ونه لرلو او چغې يې کړې وا عمرا وا عمرا وا عمرا او اوبو ډوب کړو او وفات شو،

نو عمر رضي الله عنه چې ليک ولوستلو زر يې جوابي ليک وليکلو او هغه سرلښکر قومندان يې راوغوښتلو چې کله قومندان راغی څو ورځې به هغه ورته راغې سلام به يې واچولو خو عمر رضي الله عنه به مخ ترې وګرځولو همداسې يې څو ورځې ورسره وکړل بيا يې راوغوښتلو،

ورته يې وويل ولې دې هغه سړی ووژلو سرلښکر ورته وويل، نو ما څه کړی وای بله چاره نه وه، چې د اوبو ژور والی معلوم کړو نو مجبوری نه مې ورښکته کړو مونږ ته د هغه ځايونو چې اوبو نه اخوا وو، فتحه ضروري وه،

نو عمر رضي الله عنه ورته وويل اوس دې قصاص کوم قصاص ته تيار شه،

سپه سالار ورته وويل نو ته نه ګورې چې مونږ څومره ملکونه فتح کړل او د اسلام بيرغ مو ورباندی ودرولو اوس ته ما په يوه خطا قصاصوې او زما د ملکونو فتحو ته نه ګورې؟

عمر رضي الله ورته وويل الله جل جلاله ته داسې فتحې ندي قبولې چې د يو مسلمان ناحقه قتل پکې وشي څوک په ناحقه ووژل شي،

الله جل جلاله ته تر هرڅه خپل بندګان ګران دي،

زما دې په الله جل جلاله قسم وي چې زما دا ويره نوی چې زما نه بعد به خلک قتل خطاباندې هم قصاص جاري کوي ما به اوس تا نه سر قلم کړی وی.

بيا يې ورته وويل پاڅه لاړ شه او د هغه وفات شوي تن خاندان ته ديت ورکه،

بيا امير د حکم تعميل وکړو او ديت يې اداء کړو، الله تعالی دې مونږ ته هم همداسې عادل اميران راکړي.

❁ ❁ ❁ ❁ ❁

---

(۱) رواه البيهقی باب فضايل خلفاء الراشدين
(۲) کنز العمال ج۷صف ۲۹۹
(۳) حياة الصحابة ج۴ صف۱۰۸

د عمر رضي الله عنه د سیرت (۲۰) برخه:

د امیرالمؤمنین د مسلمانانو لپاره سینه مبارکه فراخه ساتل:

(1) د جریر ابن عبدالله رضي الله عنه نه روایت دی چې، عمر رضي الله عنه ابو موسی الاشعري رضي الله عنه د اسلامي فوج سپه سالار ټاکلی وه او دغه صحابي ډیر مشهور محدث او باتور شخص وه.

یو ځل مجاهدینو ډیره زیاته کامیابي حاصله کړې وه او ډیر غنیمتونه یې لاس ته ورغلي وو او ابو موسی الاشعري رضي الله عنه هغه غنیمتونه مجاهدینو تر منځ تقسیم کړل؛ خو یو ځوان ته یې د خپل استحقاق نه د غنیمت مال کم ورکړو؛ نو هغه مجاهد انکار وکړو ویې ویل ماته به خامخا پوره برخه راکوې او دې وخت کې ابو موسی الاشعري رضي الله عنه ته غصه ورغله او هغه مجاهد یې شل (20) درې ووهلو او د سر ویښتان یې هم ورته لنډ کړل هغه مجاهد خفه شو هر څه یې پریښودل او د شکایت لپاره امیر المؤمنین ته راغی.

کله چې راورسیدلو او امیرالمؤمنین ته مخامخ ورغی د خپل سر ویښتان یې جیب کې راوړي وو او د عمر رضي الله عنه په سینه یې ور وویشتل او په ژړا شو چې واخله دا ویښتان ستا امارت کې رابانديې ابو موسی الاشعري بې له کومې ګناه غوځ کړي او شل درې یې وهلی هم یم عمر رضي الله عنه بې لدې چې د دې مجاهد په بې ادبی غصه شي ور پورته شو په مینه یې غیږ کې راونیوه او د انتقام اخستو وعده یې ورسره وکړه.

سمدستی یې خط ولیکلو:

د الله جل جلاله د ثنا صفت او درود ویلو وروسته زما لیک ولوله او که دغه مجاهد سره دې لکه چې ذکر وکړو ربښتیا ظلم کړی وی او خبره یې ربښتیا وي نو که تا دا کار د خلکو په وړاندې کړی وي د خلکو په وړاندی ورته کېنه چې ویښتان دې غوځ کړي او شل درې دې ووهي او که ځانله ځای کې دی کړی وي نو ځانله ځای کې دې درنه انتقام واخلي.

امیرالمؤمنین همدغه مجاهد ته لیک ورکړو او له میلمستیا وروسته یې رخصت کړو.

خو د مجاهد دا تمعه نوه چې ربښتیا به ابو موسی الاشعري رضي الله عنه د حکم تعمیل وکړي ځکه چې هغه د زرګونو مجاهدینو مشر او سپه سالار دی.

نو کله چې مجاهد ورورسیدو لیک یې ورکړو او هغه لیک خلاص کړو او له لوستلو وروسته یې وویل زه حاضر یم زه حاضر یم.

امیرالمؤمنین امر دی په سر سترګو بیا یې امر وکړو هلئ زر شئ هماغه دره او قینچي یا بیاتي راوړئ چې ما وربانديې دغه مجاهد وهلی او ویښتان مې پرې غوځ کړي هغوی ورته راوړل او ابو موسی الاشعري رضي الله عنه ورته کېناستو او ویې ویل راشه خپل انتقام دې واخله کله چې مجاهد د ده دغه عاجزي او د امیرالمؤمنین د حکم په ځای کولو اراده ولیدله ورته یې وویل بس ما وبښلی ما د الله جل جلاله درضاء لپاره معاف کړې ته زمونږ امیر یې او مونږ ستا لښکریو که تا اول کې معافي غوښتی وای ما به معاف کړی وای.

ابو موسی الاشعري رضي الله عنه دغه مجاهد غیږ کې ونیولو او د ده مهرباني یې وستایله.

دغـه وو د عمـر رضـي الله هغـه نرمـي چـې ویلـی یـې وه زه لـه کوچـو زیـات د اسـلام پـه بـاره کـې نـرم یـم او پـه حقیقت کې یې ثابته کړې وه.

(2) حرمـاوي رضـي الله عنـه روایـت کـوي، عمـر رضـي الله عنـه فیروزالـدیلمي رضـي الله عنـه تـه لیـک واسـتوو چـې ډیـر وخـت وشـو چـې بیغمـه دشـهدو مـزې اخلـې راشـه تـه یـو بهـادر صـحابي یـې جهـاد کـې برخـه واخلـه هغـه تـه چـې لیـک ورسـیدو سمدسـتي یـې وسـله را وخسـتله راروان شـوه چـې مـدینې منـورې تـه راورسیدو نـو عمـر رضـي الله عنـه تـه ورغـی او د ننوتلـو اجـازت یـې واخسـتو کلـه چـې دننـه کېـدلو یـو قریشـي ځـوان هـم ورسـره دننـه کېـدلو کوښـښ وکـړو دواړه دروازه کـې سـره ټکـر شـول فیـروز الـدیلمي رضـي الله عنـه ورتـه ښپیـړه ورکـړه او هغـه وینـې شـو، کلـه چـې فیروزالـدیلمي رضـي الله دننـه شـو هغـه ځـوان هـم دننـه شـو او امیرالمـؤمنین رضـي الله عنـه تـه یـې شـکایت وکـړو چـې زه فیـروز الـدیلمي رضـي الله عنه ووهلم نو امیرالمؤمنین رضي الله عنه ترې پوښتنه وکړه دغه ځوان دې ولې ووهلو؟

فیروزالـدیلمي رضـي الله عنـه ورتـه وویـل اول خـو تـا ماپسـې لیـک رالیږلـې وه تـا راغوښـتی وم بیـامې درنـه دننـه راتلـو اجـازت اخسـتی وه او دغـه قریشـي ځـوان ؛خـو نـه تـا را غوښـتی وه او نـه یـې دننـه راتلـو اجازت اخستی وه او ده کوښښ کولو چې زما نمبر کې دننه راشي او ټکر هم ده راسره وکړ.

نـو امیرالمـؤمنین رضـي الله عنـه ورتـه وویـل تـه خـو ټکـر کولـو سـره زخمـي شـوی نـه یـې او دغـه ځـوان تـا زخمـي کـړو کـه دغـه ځـوان بـې اجازتـه راتلـو نـو مـا بـه تـرې پوښـتنه کـړې وای او زمـا خـو تاسـره کـوم د راز خبـره نـوه چـې بـل څـوک پـرې خبـر نشـي بیـا یـې هغـه قریشـي ځـوان تـه وویـل چـې راشـه او خپلـه بدلـه تـرې واخلـه کلـه چـې هغـه ځـوان راوړنـدې شـو نـو عمـر رضـي الله عنـه ورتـه وویـل چـې دومـره صـبر وکـړه چـې یـو حدیث شریف درته بیان کړم.

◆ کلـه چـې اسـود عنسـي لعنـة الله علیـه د نبـوت دعـوه وکـړه نـو رسـول الله صـلی الله علیـه وسـلم ډیـر خپـه شـو یـوه ورځ یـې چـې د سـهار لمـونځ اداء کـړو مـونږ تـه یـې مـخ راوا ړولـو چـې نـن شـپه د الله جـل جلالـه یـو غوره او محبوب بنده فیروزالدیلمي رضي الله عنه راولیږدو.

اسودعنسي لعنة الله علیه یې قتل کړو هغه غوره شخص همدا فیروزالدیلمي رضي الله عنه دی.

ایا ته له داسې غوره شخص نه هم خپله بدله اخلې؟

هغه ځوان وویل ما د الله جل جلاله لپاره معاف کړو.

فیروزالدیلمي رضي الله عنه وویل یا امیرالمؤمنین ایا ته د قیامت په ورځ د دغه حدیث شریف ګواهي ورکوې؟

امیرالمؤمنین ورته وویل هو.

زه ګواه یم او ما دغه حدیث شریف پخپله اوریدلی دی نو.

فیروزالدیلمي رضي الله عنه هغه قریشي ځوان ته وویل واخله دا زما توره او دا آس او شل زره درهم ما تاته بخشش درکړل.

هغه ځوان وویل ما خو د الله جل جلاله د راضي کولو په خاطر له زړه ښښلې یې زه روپۍ نه غواړم.

فیروزالدیلمي رضي الله ورته وویل ما د دې حدیث شریف په خوشحالۍ کې درکړل لتا بل غوره شخص به زه چېرته پیدا کړم بیا هغه ځوان دغه هدیه قبوله کړه.

ګرانو دوستانو یو طرفته که امیرالمؤمنین دعدالت پلې کولو کلک هوډ کړی وو خو بل طرفته یې خپل رعیت ته د ښښنې کولو او مینې محبت درس هم ورکړی وه دوی پخپل منځ کې لکه ورونه او یو جسد دا سې وو ، خپله به یې غلطي نه کوله که بل وکړه نو معاف کوله یې.[1]

❁❁❁❁❁

د عمر رضي الله عنه د سیرت (۲۱) برخه:

د اور سوزولو سزاء چاته ورکولو حکم:

◆ د عبدالله ابن عباس رضي الله عنه نه روایت دی چې یوه وینځه امیرالمؤمنین ته راغله او شکایت یې وکړو چې زه خپل مالک یا بادار د شک په بنیاد په اور کښنولم او زه وسوزیدم چې زما شرمګاه یا عورت هم وسوزیدو ،

عمر رضي الله عنه ورته وویل چې ایا ته هغه لیدلې یې چې تا غلط کار کړی وي؟

وینځې وویل نه،

بیا یې ترینه پوښتنه وکړه چې تا په ځان ګواهي یا تا اقرار او اعتراف کړی؟

---

[1] (1) رواه البیهقی عن جریر ابن عبدالله
(2) کنزل العمال ج 4 ص 299
حیات حیاة الصحابة باب عدل عمر رضي الله عنه

وینځې وویل نه.

نو عمر رضي الله عنه ورته وویل لاړه شه مالک ته دې ووایه چې امیرالمؤمنین غوښتی یې.

وینځه لاړه خپل بادار یې راوستو، عمر رضي الله عنه ورته وویل دغه وینځه دې ولې سوزولې؟

هغه وویل چې زما وربادنی شک دی چې بدکاره ده،

عمر رضي الله ورته وویل یعنې تا لیدلې نده چې بد کار کوي؟

هغه وویل هو مانده لیدلی؛ خو وربانديې شکمن یم.

عمر رضي الله ورته وویل نو تاسره بله سزا نه وه چې تا ورکړې وی؟

په اور سوزول خو یوائې د الله جل جلاله صفت دی لکه چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي،

لاَیُعَذّبُ بِاالنّارِ الا رَبّ النّار

په اور بل څوک سوزول نشي کولای یعنې ورته روا ندي مګر یوائې الله جل جلاله یې کولای شي چې د اور مالک او خالق دی بیا یې ورته وویل که ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه اوریدلی نه وای چې وینځه او غلام دې د بادار نه او ځوی دی د پلار نه انتقام نه اخلي نو مابه ته هماغسې په اور سوزولی وای،

بیا یې دهغې بادار سل دورې ووهلو او خوشې یې کړو او وینځې ته یې وویل چې، زه؛ ته د الله جل جلاله لپاره ازاده یې ځکه چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي، کوم بادار چې خپل غلام ته په اور سزاء ورکړه هغه ازاد شو، نو له دې نه معلومه شوه چې:

☜ په اور سوزول ناروا دي.

☜ که غلام ته یې سزاء ورکړې وي سل درې به وهل کېږي.

☜ غلام او وینځې ترې ازادیږي.

☜ ځوی د پلار نه انتقام نشي اخستی.•

❁ ❁ ❁ ❁ ❁

• اخرج الطبرانی فی الاوسط وابن عساکر والبیهقی
وکنزالعمال ج۷ ص۲۹۹

د عمر رضي الله عنه د سیرت (۲۲) برخه.

د ذمیانو اوغلامانو حکم څه دی چې جرم وکړي؟

(۱) مکحول رضي الله عنه فرمايي: چې بیت المقدس فتح شوی ؤ مونږ ټول د امیرالمؤمنین په شمول هلته ؤ، یوه ورځ عباده ابن صامت رضي الله عنه یو نبطي غلام ته وویل: راشه دغه زما آس لږ ونیسه لږه شیبه وروسته یې درنه اخلم.

هغه نبطي غلام انکار وکړ؛ نو عباده ابن صامت رضي الله عنه ته غوصه ورغله او هغه یې ووهه او سر یې مات شو هغه غلام امیرالمؤمنین ته ورغی او شکایت یې وکړ، امیرالمؤمنین عباده ابن صامت رضي الله عنه نه پوښتنه وکړه چې دغه غلام دې ولې وهلی دی؟

عباده ابن صامت رضي الله عنه ورته وویل: زما یو مشکل دی چې زه ډیر ژر غوصه کیږم، دې غلام زما خبره ونه منله او ما وواهه.

عمر رضي الله عنه ورته وویل: اوس نو ورته کښینه چې بدله درنه واخلي،

دې وخت کې زید ابن ثابت رضي الله عنه دغه خبره واوریدله او عمر رضي الله عنه ته یې وویل: ولې ته اوس د بادار نه د غلام بدله اخلې؟ او تا ته حدیث شریف معلوم دی چې بادار نه د غلام او پلار نه د زوی بدله نه شي آخستی، نو عمر رضي الله عنه ورته وویل: صحیح ده عباده ابن صامت رضي الله عنه دې دیت ورکړي بیا هغه دیت ورکړ او هغه یې راضي کړ.

(۲) د سوید ابن غفله رضي الله عنه نه روایت چې کله شام فتح شو، امیرالمؤمنین رضي الله عنه هم هلته تشریف راوړی و، نو یو یهودي ورته راغی او شکایت یې وکړ چې زه ستا د پوځ یو مجاهد ډیر زیات ووهلم دا وګوره سر مې مات او ټول بدن مې تک شین دی.

نو عمر رضي الله عنه ته ډیره غوصه ورغله چې دا څوک دی چې ذمي یهودي یې وهلی دی؟ نو صهیب رضي الله عنه ته یې امر وکړ چې پاڅه او هغه نفر ماته راوله، کله چې صهیب رضي الله عنه ورغی ګوري چې هغه نفر مشهور جلیل القدر صحابي عوف ابن مالک الاشجعي رضي الله عنه دی.

صهیب رضي الله عنه ورته وویل: امیرالمؤمنین رضي الله عنه درته ډیر په غوصه دی او ته یې غوښتی یې ته دا سې وکړه چې اول معاذ ابن جبل رضي الله عنه ته ورشه له هغه غیر بل څوک امیرالمؤمنین رضي الله سره خبره نه شي کولای او ډاریږي، ته هغه ته پوره حقیقت بیان کړه هغه به امیرالمؤمنین رضي الله ته ووایې چې تا ته دومره فرصت درکړي چې ته خپله خبره وکړې.

هغه همداسې وکړل او مسجد ته راغی عمر رضي الله عنه په جمع ولاړ ؤ چې کله فارغ شو غږ یې وکړ چې صهیب چیرې دی؟ هغه نفر یې راوست، صهیب رضي الله عنه ورته وویل: زه دغه یم، هو راوستی مې دی، دغه وخت کې معاذ ابن جبل رضي الله عنه پورته شو او ویې ویل:

یا امیرالمؤمنین رضي الله زما یوه غوښتنه ده، عمر رضي الله عنه ورته وویل: وایه څه وایې؟

معاذ ابن جبل رضي الله عنه ورته وویل: دغه سړی عوف ابن مالک الاشجعي دی ته ور باندې جلدي یا تیزي مه کوه هغه پریږده چې تا ته یو ځل پوره حقیقت بیان کړي بیا ته چې هره فیصله کوې ټول ته په سر سترګو منظوره ده.

عمر رضي الله عنه وویل: سمه ده رادې شي، عوف ابن مالک الاشجعي رضي الله عنه خپله خبره دا سې شروع کړه.

ما دغه یهودي ولیده، چې یوه مسلمانه ښځه یې په خره سپره کړې وه هغې چغې وهلې دغه یهودي کوښښ کولو، چې د خره نه یې راوغورځوي؛ خو هغې ځان ټینګ کړی ؤ، بیا دغه یهودي دیکه ورکړه او هغه ښځه لاندې راپریوتله او تر څو چې را پورته کیدله نو دغه یهودي ورمنډه کړه او د پاسه ور باندي ځملاست (پریوتی) چې بدنامي ور واړوي دغه وخت کې زه ور ورسیدلم او دغسې عمل مې ور سره وکړ چې ته یې ګورې.

عمر رضي الله عنه ورته وویل: چې ته ولاړ شه او هغه ښځه راوله چې ستا رښتیا او درواغ معلوم شي کنه نو سزاء ته ځان تیار کړه، عوف ابن مالک الاشجي رضي الله عنه د هغې ښځې کور ته ورغی ورته یې وویل: امیرالمؤمنین رضي الله له تانه حقیقت اوریدل غواړي کنه نو ماته به سزاء را کوي، د هغې ښځې پلار او ورور عوف ابن مالک الاشجعي رضي الله عنه ته وویل: تا مونږ په شرمو شرمولو ستا څه اراده ده چې دا هلته ولاړه شي؟ او نور هم وشرمیږو چې څوک خبر نه وي هغه هم خبر شي؟

هغې ښځې ورته وویل: زه به خامخا ورځم او عوف ابن مالک الاشجعي رضي الله عنه چې په ما غیرت کړی دی زه به یې بچ کوم.

بیا یې پلار او ورور ورته وویل: تاته ضرورت نشته مونږ به دواړه ورشو او ستا حقیقت به ورته بیان کړو، هغه دواړه راغلل او بلکل هماغسې بیان یې وکړ څنګه چې عوف ابن مالک الاشجعي رضي الله عنه کړی ؤ.

کله چې عمر رضي الله عنه ته حقیقت معلوم شو امر یې وکړ چې دغه یهودي اعدام کړی او صحابه کرامو هغه یهودي اعدام کړ.

بیا یې وویل: أی مسلمانانو ورونو تاسو واورئ د چا د ذمیتوب نه مطلب دا نه دی چې دوئ به داسې قسم حرکتونه کوي او تاسې به یې معاف کوئ.

خبردار هر هغه څوک چې د اسلام خاورې ته داخل شي او یا له مخکې پکې اوسیږي که هغه په خپله خوښه راغلی وي یا چا راغوښتی وي هغه اشغالګر وي یا مجاهد هغوئ که وسلې سره راغلي وي یا بې وسلې چې ستاسې ننګ، ناموس، خاورې، مال او ځان ته ترینه خطر وي او هغوئ دغسې حرکتونه کوي هغوئ ته امن ورکوونکی هم او دوئ هم دغسې ووژنئ لکه څنګه چې ما دغه یهودي ووژلو.

سوید ابن غفله رضي الله عنه فرمایي: دغه یهودي اولنی سړی ؤ چې ما ولید، چې اسلام کې اعدام شو له دې وروسته بیا چا بلل شوي یا نابللي اشغالګر یا ذمیان نه دي معاف کړي او په هر غلط کار باندې یې دوچنده سزاء ورکړې ده•.

❋ ❋ ❋ ❋ ❋

• اخرج ابوعبید و البیهقي و ابن عساکر
وکذالک فی الکنز/ج:۲
و اخرج الطبراني عن عوف ابن مالک رضي الله عنه مختصرا:

د عمر رضي الله عنه د سیرت (۲۳) برخه.

ذمیانو او غیر مسلم چې ستا قانون نه مني او ستا حیا، ننګ، ناموس او خاورې ته خطر وي څه حکم دی؟

(۱) عبد الملک بن یعلي الیثي رضي الله عنه فرمائي: چې بکر بن شداخ الیثي رضي الله عنه د بلوغ نه وړاندې د رسول الله ﷺ خدمتګار ؤ او د رسول الله ﷺ کور ته تلو راتلو، خو چې کله بالغ شو نو رسول الله ﷺ ته راغی ورته ئې وویل: زه اوس بالغ شوم اوس ستاسو کور ته نه ځم نو رسول الله ﷺ چې د ده ایمانداري ولیدله نو دعاء ئې ورته وکړه چې الله ﷻ دې ستا د قول او خبرې تصدیق وکړي.

کله چې شام فتح شو، نو هلته یو یهودي مړ موندل شوی ؤ او عمر (رضي الله عنه) ډیر خپه ؤ ځکه چې داسې نامعلومه مرګ هغه ته قبول نه ؤ، نو مسجد کې ئې اعلان وکړ چې ستاسې دې په الله ﷻ قسم وي چې چا ته د دغه یهودي قاتل معلوم وي ماته دې وښائي.

نو بکر بن شداخ الیثي رضي الله عنه پورته شو او وئې ویل: چې دغه یهودي ما وژلی دی، نو کله چې امیر المؤمنین رضي الله د هغه خبر واورید، نو له ډیره تعجبه ئې الله أکبر وویل ځکه چې امیر المؤمنین رضي الله عنه ته د هغه خدمت معلوم ؤ چې د بلوغ مخکې یې د رسول الله ﷺ کړی و.

نو عمر (رضي الله عنه) ورته وویل: ژر ژر صفائي پیش کړه کنه نو خیر دې نشته.

بکر بن شداخ الیثي رضي الله ورته وویل: چې زما یو دوست تاسو جهاد ته لیږلی دی هغه خپل ټول خاندان ماته سپارلی دی زه به وخت په وخت ورتلم او پوښتنه به مې کوله، یوه ورځ چې ورغلم نو د نارینه اواز مې واورید، چې اشعار وائي چې د هغې ترجمة داسې ده.

آی اشعثه ته مسلمانانو د جهاد په نوم دوکه کړی ئې دا دی زه ستا کور ودانې سره پروت یم ټوله شپه مې د هغې په سینه تیره کړه تیونه مې ترې وچوشل ټوله شپه مې اړخ په اړخ واړوله را واړوله نن ستا د کور ودانې ګلونه ما ورژول ستا پالنګ ماته خالي دی، نن مې ټوله شپه ستا په هغه تخت تیره کړه چې ته ورته ناموس وائې.

بکر بن شداخ الیثي رضي الله عنه وویل: نور مې طاقت ونه شو او ورپسې دننه ورغلم سر مې ترې قلم کړ او ښه مې زړه ور باندې یخ کړ، اوس ستا خوښه چې کوم امر کوې ماته قبول دی نو امیر المؤمنین (رضي الله عنه) ورته وویل: که بل کوم نفر وي ما به ضرور ترینه ګواهان غوښتي وای، خو ستا خبره تصدیقوم ځکه چې ما ته هغه دعاء یاده ده چې رسول الله ﷺ درته کړې ده.

بیا امیر المؤمنین (رضي الله عنه) ورته وویل: نر کار دې کړی دی او یو ځل ئې بیا اعلان وکړ چې آی صحابه کرامو هر هغه خلک چې ستاسې ننګ، ناموس، خاورې، ځان او اولاد او اسلام ته ترې خطره وي نو که هغه په هر نوم ستاسې خاورې ته داخل شوی وي وژل ئې در باندې فرض دي*.

دا وه د عمر (رضي الله عنه) فتوی چې د اوس وخت سره بلکل برابره ده.

❁❁❁❁❁

---

* رواه الطبراني في کتابه والکنز في ۳۰۲ ۴:

د عمر رضي الله عنه د سیرت مبارک (۲۴) برخه

د ذمیانو حقوق او جنګي بندیانو سره غدر:

(۱) امیرالمؤمنین عمر (رضي الله عنه) یوې غزاء ته مجاهدین لیږلي وو، بیا ورته خبر راورسید، چې دا خلک عجمیان دي او سخت باتور او جګړه مار خلک دي، خو ستاسې مجاهدینو ورته وعده ورکړې ده چې تسلیم شي، تاسو ته امن دی یا تاسو سره خبره کوو، او که هغوئ غره ته ختلي او محفوظ وي خو چې کله راکښته شي او ورته راشي نو قتل یې کړئ، نو امیرالمؤمنین عمر (رضي الله عنه) ورته لیک واستو، چې زما دې په الله ﷻ قسم وي چې تاسو کې هر چا دا ناوړه عمل وکړ سر به ترینه پرې کوم چې تاسو یو ځل خلک تسلیم کړئ بیا ورسره دوکه کوئ، تاسو ورته د امن وعده ورکړئ بیا وعده خلافي کوئ او وژنئ ئې او دا د اسلام د مبارک دین خلاف کار دی تاسو ئې باید تر یو وخت وساتئ چې بلکل ئې د اسلام راوړلو او سمې لارې ته د راتلو امید نه وي نو بیا سزاء ورکړئ.

(۲) د انس ابن مالک (رضي الله عنه) نه روایت دی: چې موږ خراسان تستر ښار محاصره کړ هغې کې یوه مظبوطه قلعه وه هغې کې هرمزان بادشاه هم ؤ ما هغه محاصره ماته کړه او هرمزان مې ژوندی ونیوو او امیرالمؤمنین (رضي الله عنه) ته مې راوستولو، کله چې امیرالمؤمنین (رضي الله عنه) ته مخامخ شو امیرالمؤمنین (رضي الله عنه) ترې پوښتنې شروع کړې.

هرمزان ورته وویل: د مړو په شان خبرې وکړم که د ژوندیو؟

هرمزان د دوه تکړه صحابه کرامو براء ابن مالک او مجزاة ابن ثور رضي الله عنهم قاتل ؤ، نو عمر (رضي الله عنه) ورته وویل: تا باندې ویره نشته یعنې ډاریګه مه خبرې کوه.

هرمزان ورته وویل: کله چې تاسو د بتانو عبادت کاوه نو مونږ در باندې غالب ؤ او تاسو ته دوه چانسونه وو یا غلامي او یا مرګ.

خو کله چې تاسو ته نبي ﷺ راغی نو زمونږ دواړه لاسونه مات شول مونږ عجمیان به اوس همیشه مغلوب او تاسو به د دین په برکت غالب یاست.

نو انس ابن مالک (رضي الله عنه) فرمائي: چې امیرالمؤمنین (رضي الله عنه) ماته وویل: چې هرمزان سره څه عمل وکړو؟ نو ورته مې ویل: شا ته ده زبردست پوځ پریښې هغوئ بیخي زیات قوي دي که ته هرمزان ووژنې، نو د هغوئ مورال به کښته شي ګډوډي به پکې راشي او مونږ به ور باندې غالب شو.

نو امیرالمؤمنین (رضي الله عنه) وویل: زما هم همدا رایه ده ځکه چې هرمزان د صحابوو قاتل دی باید ووژل شي.

انس ابن مالک (رضي الله عنه) فرمایي: چې کله زما پوره یقین راغی چې، امیرالمؤمنین (رضي الله عنه) اوس هرمزان نه پریږدي ضرور یې وژني نو ما ورته وویل: چې امیرالمؤمنینه رضي الله عنه اوس خو ته هرمزان نه شې وژلای.

امیرالمؤمنین (رضي الله عنه) په تعجب شو او ویې ویل ولې؟ انس ابن مالک (رضي الله عنه) فرمائي: چې ما ورته وویل: کله چې هرمزان درته وویل د مړو خبرې وکړم که د ژوندیو؟

یعنې که ته ما وژنې د همدې موضوع سره برابرې او مناسبې خبرې کوم که ته مانه وژنې نو د خپل ژوند سره مناسبې خبرې کوم، نو تا ورته وویل: چې تا باندې ډار نشته یعنې مه ویرېږه دا خبره داسې شوه چې تا امن ورکړ، اوس چې یې ته ووژنې وعده خلاف شوې، امیر المؤمنین (رضي الله عنه) راته وویل: ایا هرمزان تا ته رشوت درکړی دی، چې ته یې د بچ کیدلو کوښښ کوې؟

انس ابن مالک (رضي الله عنه) فرمایي: ما ورته وویل: نه یې رشوت راکړی او نه زه داسې اراده لرم، زه غواړم ته وعده خلافه نه شې.

نو امیر المؤمنین (رضي الله عنه) راته وویل: انسه (رضي الله عنه) ایا ته په خپله خبره کې صادق یې؟ که ما داسې ویلي وي یو بل گواه پیش کړه.

انس ابن مالک (رضي الله عنه) فرمائي: زه بهر راووتلم نو هلته مې زبیر بن عوام (رضي الله عنه) وموندو هغه را سره ولاړ هغه هم دا خبره آوریدلې وې، نو مونږ دواړو گواهي تیره کړه چې تا دغه خبره کړې ده نو، امیر المؤمنین (رضي الله عنه) هرمزان ته وویل: ځه ته په امن شوې ته اوس په خپله خوښه ځان ته لاره غوره کړه کله چې هرمزان پوه شو چې مسلمانان په هغه وعده هم وفا کوي چې غیر ارادي ترې صادر شوي وي نو پوه شو چې دغه دین حق دی نو مسلمان شو.

چې د ده مسلمان کیدل د ډیرو نورو د اسلام راوړلو سبب شو.

د مشرانو اکثره اعمال مونږ ته نصیحت دی که مونږ د هغوئ په لاره لاړ شو همداسې کامیابئ به مو نصیب شي

(۳) عبد الله بن ابي حدرد اسلمي (رضي الله عنه) فرمایي: چې مونږ د عمر (رضي الله عنه) سره د جابیة ښار ته ولاړو، هلته مو وکتل چې یو سپین ږیری یهودي د مسجد دروازه کې سوال کوي نو عمر (رضي الله عنه) ورته وویل: ولې سوال کوې؟

هغه عمر (رضي الله عنه) نه پیژندلو هغه وویل: مونږ امیر المؤمنین (رضي الله عنه) ته جزیه منلې، خو اوس زه کمزوره شوی یم مزدوري نه شم کولای نو یو خوا رابانديې جزیه او بل خوا د کور ساتنه ده او زه بل کوم ځوک نه لرم چې مزدوري وکړي نو له مجبورئ سوال کوم.

نو عمر (رضي الله عنه) یې په اوږه لاس کیښود او ورته یې وویل: ته نور سوال مه کوه چې ته قوت او طاقت کې وې مونږ ستا جزیه بیت المال ته سپارلې ده چې د مسلمانانو ضرورتونه مو ترې پوره کول اوس ته ضعیف یې تا ته به د بیت المال نه نفقه درکول کیږي او جزیه دې هم معاف شوه.

گرانو دوستانو افغانستان کې یوازې سیکهان او هندوان چې له پخوا دلته اوسیږي او ملک ته ترې خطره نشته په دې حکم کې داخل دي نور کافران په هیڅ صورت د ذمیانو حکم کې نه شي راتلای.

راتلونکې موضوع د ذمیانو مال خوړل او نور ښکلي معلوماتو کې راسره اوسئ•،

❁ ❁ ❁ ❁ ❁

• اخرج ابن عساکر و الواقدي مثل ذلک

کنزالعمال ج ۳ صف ۳۰۱،۳۰۲

و اخرج ابوعبید و مالک فی کتابه:

د عمر رضي الله عنه د سیرت (۲۵) برخه

د اولاد رسول ﷺ سره نیکي کول

د ذمي د مال خوړلو حکم

(۱) یزید ابن مالک رضي الله عنه فرمايي: چې مونږ د جابیه ښار فتح کړ نو مجاهدین سخت لوږې اخستي وو، یو یهودي راغی امیرالمؤمنین رضي الله عنه ته چې هلته موجود ؤ شکایت وکړ، چې ستا مجاهدینو زما د انګورو په باغ چاپه غورځولې (وهلې) ده ټول یې خوړلې دي.

نو عمر رضي الله عنه په خپله ښار ته ووت، ګوري چې یو صحابي رضي الله عنه خپل ډال کې د انګورو وږي (واښکي) اویزان کړي او روان دی.

عمر رضي الله عنه هغه ته وویل: یعنې تا هم انګور را شکولي دي؟

هغه مجاهد ورته وویل: هو ! ما هم خپله برخه را شکولي دي خو یا امیرالمؤمنین (رضي الله عنه) مونږ نور د لوږې مرګ ته نژدې وو !

نو عمر رضي الله عنه ورته څه ونه ویل بیرته راغې، هغه یهودي ته یې وویل: تا به دغه انګور خرڅولو ته ساتلي وه؟

هغه ورته وویل: هو ! همدا مې د خپلو ضرورتونو پوره کولو ته خرڅول.

نو امیرالمؤمنین رضي الله عنه ورته وویل: ته د خپلې خوښې قیمت ووایه هغه یهودي ورته قیمت ووایه او امیرالمؤمنین رضي الله عنه پوره قیمت ورکړ، دا ؤ د هغوئ تقوی او پرهیزګاري.

➥ یو روایت کې د عامر بن ربیعة رضي الله عنه نه روایت دی: چې عمر رضي الله عنه یو ځای کې یو وچ لرګی د مځکې څخه اوچت کړ او ویې ویل: کاش چې زه دغه خشاک وای چې هیڅ پوښتنه رانه نه کیدای.

➥ د ابي نعیم رضي الله عنه څخه روایت دی: چې عمر رضي الله عنه وفرمایل: که چیرې د آسمان څخه یو اواز کوونکی اواز وکړي چې تاسې ټول به جنت ته داخلیږئ غیرله یو تن نه زما ویره ده چې هغه زه نه وم.

او که چیرې د آسمان څخه یو اواز کوونکی اواز وکړي تاسې ټول به جهنم ته ځئ غیر له یو تن نه نو زما امید دی چې هغه به زه وم یعنې هم ویره پکار ده چې عبادت په احسنه طریقه وشي او هم د الله ﷻ د رحم او کرم امید پکار دی.

➥ حلیة الاولیاء یو روایت ذکر کړی دی: چې عمر رضي الله عنه ته د یمن څخه یمني څادرونه راغلي وو او چاته یې د تقسیم امر وکړ، هغه ټول تقسیم کړل چې کله خلاص شول نو ګوري چې حسنین رضي الله عنهم د خلکو په اوږو پېښې راړولې او امیرالمؤمنین رضي الله عنه مخې ته راغلل هغوئ څه ونه ویل خو امیرالمؤمنین رضي الله عنه ډیر زیات خپه شو، صحابه کرامو (رضي الله عنهم) پوښتنه وکړه چې ته ولې خپه او ژړغونی ښکارې؟

امیرالمؤمنین رضي الله عنه ورته وویل: تاسو د حسن (رضي الله عنه) او حسین (رضي الله عنه) په باره کې د الله ﷻ نه ویریږی؟

هغوئ وويل: چې دا څادرونه دوئ باندې غښتې دي او بي بي فاطمې (رضي الله عنها) باندې واړه دي نو ځکه مو ورنه کړل! نو اميرالمؤمنين رضي الله عنه سمدستي امر وکړ، چې د دوئ له پاره دې څادرونه د يمن څخه را وغوښتل شي تر څو چې دوئ ته نه وي رسيدلي زه ارام نه شم کولای.

بيا هغوئ څوک يمن ته وليږل او څادرونه يې ورته راوړل چې کله هغوئ څادرونه واغوستل نو عمر رضي الله عنه هم خوشحاله شو.

دا ؤ د اميرالمؤمنين رضي الله عنه په خپل رعيت مهرباني او له الله ﷻ ويره•،

داسې نورو د عبرت واقعاتو کې راسره اوسئ.

❁❁❁❁❁

د عمر رضي الله عنه د سيرت مبارک (۲۶) برخه

قربان له داسې تقوی نه شم

(۱) نافع ابن حارث (رضي الله عنه) فرمايي: چې عمر (رضي الله عنه) مکې معظمې ته تشريف راوړ، د جمعې ورځ وه او د ارالندوه مقام ته لاړ، چې له دې ځايه حرم شريف نژدې دی لږه دمه به وکړم او طواف ته به ولاړ شم او دلته يې خپل څادر مبارک ومينځه او يو لرگي باندې يې ځوړند کړ.

دې وخت کې يوه کوتره راغله او څادر باندې کښيناسته نو عمر (رضي الله عنه) وډار شو چې هسې نه گندگي ور باندې ونه کړي، نو له هغه ځايه يې وشړله هغه په بل ځای کښيناسته هلته مار و او هغه يې وچيچله او مړه شوه.

نو عمر (رضي الله عنه) ډير زيات خپه شو چې دا څه وشول؟

نو عمر (رضي الله عنه) چې د جمعې لمونځ وکړ عثمان (رضي الله عنه) ورته راغی هغه ترينه د پريشانئ سبب وپوښته!

عمر (رضي الله عنه) ورته د کوترې خبره وکړه چې کوتره په امن ځای کې ناسته وه او ما په دې شک چې زما په څادر گندگي ونه کړي، پاڅوله اوس تاسو ووايې چې زما کفاره څه شی ده؟

نافع ابن عبد الحارث (رضي الله عنه) فرمايي: چې عثمان (رضي الله عنه) ماته وويل: چې ته څه وايې؟

نو ما ورته وويل: چې دوه درميانه پسونه دې ورکړي، نو عثمان (رضي الله عنه) هم زما خبره خوښه کړه او عمر (رضي الله عنه) بيا دوه پسونه فديه ورکړه، يوه سهوه باندې چې گناه هم نه وه عمر (رضي الله عنه) دومره له الله ﷻ ويريده، اوس راشه د دې زماني بادشاهانو او واکدارانو ته چې په سلگونه ديندار مسلمانان وژني او بيا فخر ور باندې کوي.

• صفحه ۹۲، وابی صاعد الله الکايی فی کتابه
وکنز العمال ج۲ صف ۲۹۸

(۲) عمر (رضي الله عنه) په خپله د خلافت دوران کې هم تجارت کولو او خپله مصارف یې له همدې ګټې پوره کول، یو وار یې شام ته خپل ټول مال تجارت له پاره ولیږل، خو خپله بې خرڅه شو او عبد الرحمن ابن عوف (رضي الله عنه) ته یې جواب ولیږه چې څلور زره درهم قرض ورکړي.

عبد الرحمن ابن عوف (رضي الله عنه) ورته بیرته جواب راولیږه، چې بیت المال نه قرض واخله چې کله ستا د تجارت مال راغی بیرته یې بیت المال ته داخل کړه دغه خبره په عمر (رضي الله عنه) ډیره سخته ولګیدله او خپه شو بیا عبد الرحمن ابن عوف رضي الله عنه فرمایي: چې ما سره په لاره کې مخامخ شو او ډیر راته په غوصه ؤ او ماته یې وویل: بیت المال خو ماته هم معلوم ؤ، خو ما نه غوښتل بیت المال نه قرض واخلم که زه بیت المال نه قرض واخلم او مړ شم خلک به وایې معاف یې کړئ، امیرالمؤمنین (رضي الله عنه) دی او د قیامت په ورځ به زه الله ﷻ ته جواب ورکوم.

ما ستا غوندې حریص او بخیل سړي نه ځکه قرض غوښته چې که زه ناڅاپي مړ شم نو ته به یې راته معاف نه کړې او زما میراث نه به یې واخلې یا به یې زما اولاد درکړي، نو زما غاړه به د قیامت په ورځ خلاصه وي.

وګورئ دومره پاک نفس والا چې قرض هم له بیت المال څخه نه اخلي !

او د بیت المال خوړل خو لرې خبره ده،

یو صحابي (رضي الله عنه) فرمایي: چې امیرالمؤمنین بازار کې روان و، نو زما ورباندې پام نه ؤ هغه خپله قمچینیې ته زما طرف ته اشاره وکړه او قمچینه زما د جامو یوه غاړه باندې ولګیدله، نو زما ور پام شو، هغه راته وویل: دغه کچره او چته کړه بازار کې ګندګي مه جوړوئ،

بازار صاف ستره ساتئ او ښار وال یعنې د ښار مسؤل ته ووایه چې بازار صاف وساتئ.

بیا فرمایي: چې پوره یو کال بعد یې زه بازار کې ولیدم او له لاسه یې ونیولم خپل ځای ته یې بوتلم او بیا یې راته وویل: ایا ته په دې کال کې د حج اراده لرې؟ نو ما ورته وویل: هو حج ته ځم ان شاءالله، نو بیا یې راته وویل: دغه شپږ زره درهم واخله او خپل حج کې یې ولګوه، نو ماورته وویل: ما سره خرڅ شته ما ته یې مه راکوه.

نو امیرالمؤمنین (رضي الله عنه) ویل: نه دغه ما تاته ځکه درکړل چې یو کال مخکې ستا جامې په قمچینه باندې لګیدلې وې او ستا پام نه ؤ ته به ډار شوی وې،

نو صحابي (رضي الله عنه) فرمایي: چې ما ورته وویل: زما په یاد نه دي نو عمر (رضي الله عنه) راته وویل: ستا به په یاد نه وي خو زما نه دي هیر شوي. بیا یې روپئ راکړلې[•].

❁ ❁ ❁ ❁ ❁

• حیاة الصحابة ج۱صفحه ۱۹۹

کماذکرابن عساکر عن ابراهیم نخعي رضي الله عنه ج۴ صفحه ۴

د عمر رضي الله عنه د سیرت مبارک (۲۷) برخه

واک غوښتونکو ته زبردست زیری

تر اخیره یې ولولئ.

بادشاه، وزیر، د ستړې او ورې جرګې ولایتي او ولسوالۍ شورى والي، قاضي، حاکم، قوماندان، جنرال، ښاروال او ټولو هغوئ ته چې یا یې ځان په وچ زور یا واسطه یا رشوت مقرر کړی وي یا بل چا په دې خلکو را نازل کړی وي، زیری.

ابو وائل شقیق بن سلمة (رضي الله عنه) څخه روایت دی: چې عمر (رضي الله عنه) د خراسان هوازن له پاره بشر ابن عاصم (رضي الله عنه) حاکم وټاکه، چې د هغوئ مشري وکړي او د هغوئ نه زکاة را جمع او د غریبانو مشکلات پرې حل کړي.

خو بشر بن عاصم رضي الله عنه کور کې ناست ؤ ژړل یې، عمر (رضي الله عنه) خبر شو چې هغه خو نه دی تللی او کور کې دی، نو عمر (رضي الله عنه) ورپسې راغی ورته یې وویل:

کوم ضروري کار هلته د تلو نه منع کړی ئې؟ ایا زما اطاعت په تا واجب نه دی؟ ایا ته ما هوازن ته د تلو امر نه دی کړی؟

بشر بن عاصم (رضي الله عنه) ورته وویل: بیشکه چې ستا امر ماته رسیدلی او تا ما ته یوه لویه عهده سپارلې، خو عمر (رضي الله عنه) ورته وویل: وایه څه وایې؟

بشر بن عاصم (رضي الله عنه) ورته وویل: ما له رسول الله ﷺ نه اوریدلي دي چې څوک د چا مشر او هغوئ د هغه ماتحت شي او هغه مشر ورسره عدالت ونه کړي، مال یې وخوري، یا یې بیځایه ولګوي، یا هغوئ ته اسانتیاوې برابرې نه کړي، یا یې حقوق تلف کړي، یا ظلم او غصب ترې وشي لږ وي که ډیر نو، د قیامت په ورځ به پل صراط باندې ودرول شي چې له الماس نرى دی، او پوښتنې به ترې وشي که لږ خیانت هم ترې شوی وي نو د صِراط پُل نه به ئې وغورځوي چې (۷۰) کاله به کښته روان وي او د جهنم بیخ ته به ورسیږي او هماغه ځای کې به وي، بیا په ژړا شین شو نورې خبرې یې له خولې نه راوتلې.

عمر (رضي الله عنه) په ژړا شو د بشر بن عاصم (رضي الله عنه) له کوره راووت، لاره کې ابوذر غفاري (رضي الله عنه) ورته مخې ته راغی هغه ترې پوښتنه وکړه، امیرالمؤمنینه خیر خو دی؟ ولې غمجن یې؟

عمر (رضي الله عنه) ورته وویل: د بشر بن عاصم (رضي الله عنه) نه مې یو حدیث شریف واوریده، بیا یې حدیث شریف ورته بیان کړ.

ابوذر غفاري (رضي الله عنه) ورته وویل: ولې دغه حدیث شریف تا نه دی اوریدلی؟

عمر (رضي الله عنه) ورته وویل: نه.

ابوذر غفاري رضي الله عنه ورته وفرمایل: ما هم له رسول الله ﷺ نه اوریدلي دي، چې څوک په یوه عهده مقرر شي که هغه لویه وي یا وړه او هغه خیانت پکې وکړي او ناوړه ګټه ترې اوچته کړي، نو د قیامت په ورځ به یې پُل صِراط نه ملائکې ښکته وغورځوي او (۷۰) کاله به ښکته روان وي بیا به د جهنم بیخ ته چې له ډیر ګرموالي تک تور دی ورسیږي او هماغه به یې ځای شي.

نو أي أمیرالمؤمنینه رضي الله عنه، اوس ته وو وایه چې د چا مخ په خاوره سپیره نه وي او بدبخته نه وي نو د خلکو مشري به وکړي؟

انس ابن مالک (رضي الله عنه) رسول الله ﷺ په یو ځای کې امیر مقرر کړ، چې بیرته راستون شو نو رسول الله ﷺ ترینه پوښتنه وکړه: چې امارت دې څنګه ؤ؟ هغه ورته وویل: یا رسول الله ﷺ قسم په رب العالمین چې بیا به د دوه تنو مشري هم ونه کړم.

بیا به چې چا ورته وویل: لمونځ ته مخکې شه نو لمانځه ته به هم نه مخکې کیده ویرده به، چې د دغه حدیث شریف مصداق نه شو.

عبدالرحمن ابن سعید بن یربوع (رضي الله عنه) فرمایلي: چې عمر (رضي الله عنه) ابان بن سعید رضي الله عنه یو ځای کې امیر یا والي مقرر کړی ؤ هغه ولایت پریښود او مدینې منورې ته راغی، عمر (رضي الله عنه) ورته زیات په غصه شو چې ولې دې ولایت پریښود او د خلیفه بې اجازې ترې راغلې؟

ابان بن سعید (رضي الله عنه) ورته وویل: امیرالمؤمنین (رضي الله عنه) واوره زما دې په الله ﷻ قسم وي د رسول الله ﷺ نه بعد به زه یو عهده هم نه اخلم، ځکه چې دا حدیث ماته معلوم دی ماته ابوبکر (رضي الله عنه) هم پیش کش کړی ؤ ما نه دی منلی.

عمر (رضي الله عنه) ورته وویل: زه به تا په زبردستئ ولیږم ځکه چې دغه علاقه تا فتحه کړې ده خلک یې ستا په لاس مسلمان شوي دي، ته د هغوئ په ژبه دود او دستور پوهیږې زه به له تا غوره دیندار او له الله جل جلاله ویریدونکی چیرې پیدا کړم؟

خو ابان بن سعید (رضي الله عنه) هماغسې انکار کولو او ویل یې: زه دوزخ نه ویریږم ما مه مجبوروه.

ما ته ابوبکر (رضي الله عنه) هم ویلي وو، ما انکار کړی ؤ.

بیا صحابه کرامو رضي الله عنه، عمر (رضي الله عنه) ته وویل، چې ابوبکر (رضي الله عنه) مجبور نه کړ، ته یې هم مه مجبوروه، او هلته هغه ځای سره بلد بل صحابي علاء حضرمي (رضي الله عنه) یې ولیږلو هغه هلته خپلوان هم لرل او خلکو یې ډیر عزت کولو او د هغوئ مسلمانیدو کې د ده لویه ونډه وه، نو عمر (رضي الله عنه) علاء حضرمي (رضي الله عنه) ته وویل: چې ته ولاړ شه هغه نه راضي کیږي او ویل یې: ما ته د خلکو مشروالي کې دوزخ ښکاري، که زه لږ غفلت وکړم هلاک به شم دوزخي به شم.

خو نورو صحابه کرامو ورته وویل: ته اطاعت وکړه او هر کار کې امیرالمؤمنین (رضي الله عنه) سره مشوره کوه امیرالمؤمنین (رضي الله عنه) به دعاء درته کوي. الله ﷻ به دې دوزخ نه بچ کړي.

بیا علاء حضرمي (رضي الله عنه) راضي شو او هلته د والي په صفت ولاړ.*

ګرانو دوستانو همدا موضوع جاري ده راسره اوسئ !

❀ ❀ ❀ ❀ ❀

* الهیثمي جلد ۵ ص۲۰۲، کنزالعمال جلد ۳ ص ۱۳۳، کذالک في الاصابة جلد ۴ ص۲۴۱

د عمر رضي الله عنه د سیرت (۲۸) برخه:

قاضي صاحبانو ته،

(۱) ابو هریره (رضي الله عنه) فرمايي: چې امیرالمؤمنین (رضي الله عنه) راوغوښتم او راته ویې ویل: یو ځای ته دې د والي او قاضي په صفت لیږم، نو ما انکار وکړ.

امیرالمؤمنین (رضي الله عنه) راته وویل: ته انکار کوې او له تا نه مخکې یو تن پخپله د عهدې خواهش کړی ؤ.

نو ما ورته وویل: چې هغه څوک دی؟

امیرالمؤمنین (رضي الله عنه) راته وویل: چې یوسف بن یعقوب علیهم السلام!

ابوهریره (رضي الله عنه) فرمایي: ما ورته وویل: هغه خو نبي وو، او د نبیانو اولاد ؤ.

او زه د امیه زوی یم او زه له درې شیانو او دوه شیانو ویریږم.

نو امیرالمؤمنین (رضي الله عنه) راته وویل: دا سې وو ایه چې له پنځه شیانو ویریږم،

نو ما ورته وویل: درې تا پورې اړه لري دوه ما پورې.

❶ زه ویریږم چې بې علمه خبرې به وکړم.

❷ بې علمه فیصلې به رانه وشي دوزخي به شم.

❸ ته چې زما غلطي ووینې په دې ډډو به راته ښې مظبوطې دورې راکړې.

❹ زما مال به په دې خاطر بیت المال کې جمع کړې چې په ما به د غل شک وي.

❺ او زما عزت به خاورو سره خاورې شي.

عبدالله ابن موهب (رضي الله عنه) نه روایت دی: چې عثمان (رضي الله عنه) ابن عمر (رضي الله عنه) ته وویل: چې زه تا قاضي مقرر ووم، ولاړ شه او د خلکو تر منځ فیصلې کوه، هغه انکار وکړ، چې زه د قضاء لائق نه یم،

عثمان (رضي الله عنه) ورته وویل: چې ستا پلار عمر (رضي الله عنه) خو فیصلې کولې نو ته یې ولې نه کوې؟

نوعبدالله ابن عمر رضي الله عنه ورته وویل: اګر که هغه یې اهل ؤ خو هغه هم ویریدو، چې ناحقه فیصله ونه کړي.

بیا عبدالله ابن عمر (رضي الله عنه) ورته و فرمائل: ما له رسول الله ﷺ نه اوریدلي دي چې قاضیان درې قسمه دي، دوه قسمه به جهنم کې وي یو قسم به جنت کې وي.

اول: هغه قاضي چې بې له تفتیشه، بې له علمه، بې له حق ته رسیدلو غیرحق فیصله وکړي هغه به جهنم کې وي.

دویم: هغه قاضي چې څه یې زړه غوښتل هماغسې فیصلې یې کولې او حق او ناحق یې نه کتل واسطه، رشوت، ډار او ویره باندې یې فیصلې کولې جهنم ته ځي.

دریم: هغه قاضي به جهنم ته نه ځي، چې په قرآن او سنت نبوي ﷺ باندې یې فیصلې کولې، رشوت خور نه ؤ، واسطه یې نه منله او د چا د زوروا کې پروا ور سره نه وه.

عبد الله بن صامت (رضي الله عنه) فرمایي: چې زیاد عمران ابن حصین (رضي الله عنه) د خراسان له پاره یې والي ټاکي او هغه انکار کوي چې زه ولایت نه شم کولای خلک به انصاف غواړي زه به یې نه شم کولای او د قیامت په ورځ به زه جهنم ته روان یم.
خلک به مځکې غصب کوي، گناه به زما په غاړه وي، خلک به ناحق قتلونه کوي گناه کې به زه شریک یم.
زما ما تحت قاضیان به انصاف باندې فیصلې نه کوي گناه کې به زه شریک یم، خلک به وږي وي زه به خبر نه یم گناه به زما په غاړه وي،....
ما به کار اهل کار ته نه وي سپارلی او د هغه د گناهونو بوج به د قیامت په ورځ په ما هم وي.
زما په ملک کې به ظالم په خلکو ظلم کوي، او زه به خبر نه یم، گناه کې به زه ورسره شریک یم.
عبد الله ابن عمر (رضي الله عنه) فرمایي: چې امیر معاویة (رضي الله عنه) به اعلانونه کول چې ما ته قاضي پکار دی؛ خو چا به وړغ نه کولو، او که چا ته به یې وویل: چې ته قاضي شه هغه به ورته وویل: چې ما ته هغه حدیث رسیدلی دی، چې رسول الله ﷺ فرمایلي دي: چې کوم قاضي عدالت ونه کړي، نو د پل صراط نه به یې جهنم ته وغورځوي چې اویا ۷۰ کاله به همدا سې روان وي بیا به د جهنم بیخ ته ورسیږي او همدغه به یې ځای شي•.
گرانو دوستانو اوس خو قاضیان په زور، رشوت، واسطه ځان مقرروي او دغه د جهنم اور په پیسو اخلي ځکه چې پراخه حرام مال پکې گټلای شي، عدل نشته زورواکي ده په ناحقه فیصله به یې عالم بندي کړي وي او د جاهل قاضي په وړاندې به یې ودروي هغه ور باندې قید یا اعدام وخیژوي بې له کومې گناه ټول عالمان او حافظان بندیخانو کې دي او جاهلان مو قاضیان دي د الله ﷻ او رسول الله ﷺ دښمنان مو د الله ﷻ په دوستانو مسلط دي، انتظار کوئ د الله ﷻ انتقام نه بچ کیدل ممکن نه دي.

❁❁❁❁❁

د عمر ابن الخطاب رضي الله عنه د سیرت مبارک (۲۹) برخه:

د عمر رضي الله عنه د خلافت له پاره د اهل حل والعقد شوری جوړول.

عبد الله ابن عباس رضي الله عنه فرمایي: زما نه زیات خدمت د امیر المؤمنین (رضي الله عنه) بل چا نه دی کړی، یوه ورځ په خپل کور کې ناست ؤ، او یوه دا سې اوږده ساه یې وویستله ما ویل: چې د سینې پوښتنې یې ماتې شوي دي؛ نو ما جرئت وکړ او ور وړاندې شوم، پوښتنه مې ترینه وکړه چې ضرور یو لوی مصیبت شته!

• مسند امام احمد (رح)، رواه ابو داؤد و کذالک في البدایة والنهایة ج ۴ صف ۲۴۹، و اخرجه البیهقی ج ۲ صف ۳۱۰ و ابن سعد ج ۳ صف ۲۰۲، وقال الذهبي حدیث صحیح، وقال الحاکم ج ۳ صف ۲۴:

خو هغه کوم غم او مصيبت دی؟ ما ته ضرور وواېه، نو اميرالمؤمنين (رضي الله عنه) وفرمائل: چې هو لوی غم را باندې بار دی هغه د خلافت بار دی زه باید خلافت هغه چاته حواله کړم چې اهل يې وي، خلکو ته انصاف ورکړي او د خلکو شکايات واوري، زغم ولري او مهربانه وي.

عبد الله ابن عباس رضي الله عنه فرمايي: چې ما ورته وويل: ولې هغه خلک چې د جنت زيری پرې شوی دی يعنې عشره مبشره بالجنة ولې هغوئ يې اهل نه دي؟

بيا ما ورته د يو يو نوم اخيست او اميرالمؤمنين (رضي الله عنه) پکې ملاحظات لرل.

بيا عبدالله ابن عمر (رضي الله عنه) نه راويت دی: د وفات نه مخکې چې زخمي هم ؤ ما ته وويل:

علي (رضي الله عنه)

عثمان (رضي الله عنه)

طلحة (رضي الله عنه)

زبير (رضي الله عنه)

عبدالرحمن ابن عوف (رضي الله عنه)

او سعد ابن وقاص (رضي الله عنه) را وغواړه بيا يې وفرمايل: که خلافت سعد (رضي الله عنه) ته ورکړل شي بهتره ده که نه؟ نو د غه کسانو سره مشوره وکړه.

عبدالله ابن عمر (رضي الله عنه) فرمايي: ما هغوئ راوغوښتل نو عبدالرحمن ابن عوف رضي الله عنه هغوئ ته وويل:

تاسې د خلافت له پاره غوره شوي ياست، تاسو کې که څوک بل ته تيريږي تير دې شي، نو زبير (رضي الله عنه) خپله رايه علي (رضي الله عنه) ته وسپارله.

طلحة (رضي الله عنه) خپله رايه عثمان (رضي الله عنه) ته ورکړه

او سعد (رضي الله عنه) خپله رايه عبدالرحمن (رضي الله عنه) ته ورکړه.

بيا عبدالرحمن ابن عوف رضي الله عنه پورته شو ځان له يې علي (رضي الله عنه) ته وويل: ايا که زه يو داسې شخص انتخاب کړم چې د خلافت لالچې نه وي خو وړ شخص وي ته به يې ومنې؟

هغه ورته وويل: ولې نه په سر سترګو.

بيا عبدالرحمن ابن عوف (رضي الله عنه) عثمان (رضي الله عنه) ته ورغی هغه ته يې هم همدا خبره وکړه چې ته به زما انتخاب شوی نفر ومنې؛ چې زه به فقط د الله ﷻ له ويرې انتخاب کوم هغه ورته وويل: هو ستا انتخاب ما ته قبول دی.

بيا يې ورته وويل: لاس را وړاندې کړه! هغه لاس ور اوږد کړ او عبدالرحمن ابن عوف (رضي الله عنه) ورسره بيعت وکړ. بيا علي (رضي الله عنه) را پورته شو بيعت يې ورسره وکړ بيا ټولو صحابه کرامو بيعت ورسره وکړ، چې د خلافت دغه مشکل حل شو.

عمر (رضي الله عنه) فرمايلي: چې د خلافت له پاره داسې شخص مناسب دی چې مکمل د قرآن او حديثو علم ولري، سختي کوونکی وي؛ خو جابر او متکبر نه وي، سخي وي خو بيځايه اسراف کوونکی نه وي، بل چاته مال ورکوونکی وي او خپله چا ته لاس نه اوږدوي، عاجزي کوونکی وي خو شخصيت يې کمزوری نه وي چې څوک يې امر نه مني.

په اقتصاد پوهيږي خو بخيل نه وي،

لالچي تمع کوونکی او مصلحتي نه وي چې ملک او قوم د مصلحت په نوم برباد کړي.

اسلام ته او وطن ته وفادار وي، درواغجن او لافو نه وي، حدود به جاري کوي او د خلکو د ملامتيا پرواه به نه کوي، ظالم به نه وي، او ور سره کسان به يې هم ظالمان او جابران نه وي، د چا سياسي او فکري غلام به نه وي.

قوم او نژاد پرست به نه وي، نيک عمله به وي بل ته به هم د نيکۍ توصيه کوي، د سنتو پابند به وي فاسق به نه وي، د يتيمانو بې وزلو، نادارو، ضعيفانو، کونډو او معيوبينو له پاره به خاص انتظام کوونکی وي.

خپله تنخواه به د خپلې حلالې مزدورۍ نه پوره کوي، د بيت المال نه به شخصي مصارف نه کوي.

مال جمع کوونکی به نه وي، که د زکاة مستحقين ترې وغوښتل شي نو پخپله به هم د زکاة اخستلو مستحق وي، که چا ور باندې کومه دعوه وکړه نو قاضي ته به خپله حاضريږي او د قاضي هره فيصله به مني.

خپله خبره او نظر به په چا نه تحميلوي بلکې د اهل حق رايه باندې به عمل کوي•.

راتلونکې نشر کې د عمر (رضي الله عنه) د بيت المال سره احتياط او نور بهترين معلومات کې را سره اوسئ.

❁ ❁ ❁ ❁ ❁

د عمر رضي الله عنه د سيرت مبارک (۳۰) برخه

د عمر رضي الله عنه تقوی د بيت المال په باره کې.

د حسن ابن علي (رضي الله عنه) نه روايت دی: چې عمر (رضي الله عنه) ته کوم ځای نه مشترک مال راغی، نو ام المؤمنين حفصة (رضي الله عنها) چې لور يې وه، ورته راغله او ورته يې وويل: اميرالمؤمنين (رضي الله عنه) ستا د خپلوانو هم تا باندې حق دی زه دې لور يم ماته هم برخه راکړه.

اميرالمؤمنين (رضي الله عنه) ورته جواب کې وويل: لور جانې ستا حق زما سره زما شخصي مال کې دی او دا مال خو د غنيمت مال دی، که زه تا ته په دې مال کې برخه درکړم، نو زه به لويه گناه کې مبتلا شم، گرانې لور جانې ته مه خفه کيږه زه ستا د لوگی تندی نه ښه خبر يم، خو ما سره خپل مال نشته چې در يې کړم، او د بل مال در باندې نه خورم.

حسن (رضي الله عنه) فرمايي: ما ام المؤمنين حفصة (رضي الله عنها) وليدله چې لمن يې ځان پسې را کا گله او بيرته لاړه.

اسلم (رضي الله عنه) فرمايي: چې عبد الله ابن ارقم (رضي الله عنه) ته د جلولاء علاقې نه مال راغلی ؤ، هغه کې سره، سپين او مرغلرې هم وو، نو هغه اميرالمؤمنين (رضي الله عنه) ته وويل: که ستا

• کذافي منتخب الکنز ج۴ ص۴۱۲، و ايضا ذکر کنزالعمال ج۴ ص۳۱۳ و ص ۳۱۸، اخرج احمد في کتاب الزهد، و ابن ابی شيبة و ابن عساکر و اخرج ابن سعد في کتاب اهل حل والعقد و کتاب الاموال.

خوښه وي دغه مال وګوره که ستا کوم خوښ وي زه به هغه تاته درکړم، اميرالمؤمنين (رضي الله عنه) ورته وويل: فارغ وخت کې راته ياد کړه چې زه يې وګورم بيا يوه ورځ اميرالمؤمنين (رضي الله عنه) فارغ ؤ چې عبدالله ابن ارقم (رضي الله عنه) ورته خبره ياده کړه او ورسره روان شو.

کورته چې ورسيدل هغه مال ورته کټ کې واچول او اميرالمؤمنين (رضي الله عنه) ورته په ژړا شو چې دغسې مال الله ﷻ خپلو دوستانو ته نه ورکوي بيا يې دغه آيات تلاوت کړ.

{زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَامِ وَالْحَرْثِ ۗ ذَٰلِكَ مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۖ وَاللَّهُ عِندَهُ حُسْنُ الْمَآبِ} (14)

ژباړه:

(خلکو ته خواهشات خوښ شوي لکه ښځې اولادونه ،او جمع کړل شوي مالونه سره زر سپين زر ،او معلومدار آسونه يا د آسانو په شان د سورلۍ شيان او نور څهار پايان او کرل شوي فصلونه، باغونه او کروندې آلات ، خو دغه ټول د دنيا شيان دي چې پاتې کيدونکي دي ، خو د الله جل جلاله په نزد ډير غوره او بهتر ورتلل دي چې هميشه دي اونه ختميږي .)

دې وخت کې عبدالله ابن عمر (رضي الله عنه) راغی او وړوکی زوی يې غيږ کې ؤ، هغه ورته وويل: اباجانه يوه ګوته خو ترينه ماته را کړه چې په ګوته يې کړم نو اميرامؤمنين (رضي الله عنه) ورته وويل: مورته دې ولاړ شه هغه به ستوان درباندې وخوري، اسلم (رضي الله عنه) فرمايې هيڅ شی يې ورنه کړ.

اسماعيل بن محمد بن سعد بن ابي وقاص (رضي الله عنه) فرمايي: چې د بحرين نه اميرالمؤمنين (رضي الله عنه) ته مشک او عمبر راغلي وو ، چې د مسلمانانو تر منځ يې تقسيم کړي، نو اميرامؤمنين (رضي الله عنه) و فرمايل: کاش چې يوه ماهره ښځه وای چې دغه مشک او عمبر يې تول کولای شوای چې تول کړي يې وای او هر چاته مې خپله برخه ورکړې وای نو د اميرالمؤمنين (رضي الله عنه) زوجه مبارکه عاتکه بنت يزيد بن عمروبن نفيل رضي الله عنه هلته ناسته وه، هغې وويل: زه په تول کولو کې مهارت لرم زه به يې تول او تقسيم کړم.

اميرالمؤمنين (رضي الله عنه) ورته وويل: چې نه ته به يې نه تولوې، ځکه چې زه ويريږم چې ستا لاسونه به په مشکو او عمبرو ککړ وي، سر به وګروي يا به غاړې ته لاس پورته کړې، يا به د سر پيکی سموې نو دغه مشک او عمبر به په هغه ځای پورې ونښلي.

اوستا ګوتې به هم خوشبويه شي چې په دې طريقه به تا ته د نورو خلکو نه زياته برخه درشي نو هم به زه ګناهګار شم او هم به ته.

دې ته وايې د الله ﷻ ويره فقط ګوتو پورې نښتي مشک او عمبرو باندې هم راضي نه دی چې له خلکو ورته زيات ورسيږي.

حسن ابن علي (رضي الله عنه) فرمايي: اميرامؤمنين (رضي الله عنه) يو ماشوم وليد ؛ چې ډير زيات ډنګر او کمزوری ؤ، نو پوښتنه يې وکړه چې دا د چا زوی دی چې دومره ضعيف دی؟

عبدالله ابن عمر (رضي الله عنه) ورته وويل: چې ستا اولاد دی يعنې زما زوی دی، او ستا لمسی دی نو اميرامؤمنين (رضي الله عنه) ورته وويل: نو ولې خوراک نه ورکوئ؟

عبد الله ابن عمر (رضي الله عنه) ورته وویل: ستا هغه امیر چې په بیت المال باندې مقرر دی هغه ورته څه نه ورکوي، او تا ټولو ماشومانو ته د بیت المال نه خوراکه مقرره کړې ده.
نو امیر المؤمنین (رضي الله عنه) خپل زوی ته وویل: زویه بیت المال ته طمع مه کوه هغې باندې زه د خلکو مصارف پوره کوم د خپل کور مصارف نه.
ته مزدوري وکړه او د غه زما په لمسي یې وخوره چې غټ شي.
عبد الله ابن عمر (رضي الله عنه) نه روایت دی: چې ما بازار کې یو ډنګر اوښ واخست او ځنګل ته مې د رمې والا سره ولیږلو، چې تیار شي، نو لږ وخت بعد هغه تیار شو او ما بازار ته د خرڅولو له پاره راوست؛ چې خرڅ یې کړم او ګټه پرې وکړم، نو امیر المؤمنین (رضي الله عنه) بازار ته راغی او په دې اوښ یې نظر ولګید او پوښتنه یې وکړه چې دا د چا دی؟ نو زه په منډه ورغلم ورته مې وویل: ابا جان دا زما دی ما ځنګله ته لیږلی ؤ هلته څورب او تیار شو اوس مې راوستی خرڅوم یې، نو امیر المؤمنین (رضي الله عنه) راته وویل: ښه خلکو به ویلي وي چې د امیر المؤمنین (رضي الله عنه) د زوی اوښ دی ښه وابه پرې خوري، ښې اوبه پرې څښي چې تیار شي یعنې تا زما د نوم نه غلطه استفاده کړې، ژر شه خرڅ یې کړه چه په څو دې اخستی وي هغه واخله او باقي پیسې بیت المال کې داخلې کړه، هغه همداسې وکړل.
اسلم (رضي الله عنه) فرمایي: چې د روم بادشاه یو قاصد رالیږلی ؤ عمر (رضي الله عنه) ته کله چې هغه بیرته تلو؛ نو د امیر المؤمنین عمر (رضي الله عنه) زوجې مبارکې چا نه یو دینار قرض کړ، هغې باندې یې عطر واخستل او بوتلونو کې یې واچول او د روم د بادشاه ښځې ته یې هدیه ولیږله،
کله چې د روم د بادشاه ښځې ته عطر ورسیدل ډیره خوشحاله شوه او هغه بوتلونه یې د سرو، سپینو او مرغلرو ډک کړل بیرته یې راولیږل، کله چې د امیر المؤمنین (رضي الله عنه) زوجې مبارکې ته ورسیدل هغې ټول په کټ کې واړول چې ویې ګوري، دې وخت کې امیر المؤمنین (رضي الله عنه) راغی او پوښتنه یې وکړه! چې دا له کومه شول؟ هغې ورته وویل: ما له چا یو دینار قرض آخستی ؤ او عطر مې پرې رانیولي وو او د روم بادشاه ښځې ته مې سوغات لیږلي وو، هغې واپسئ کې دا هدیه را لیږلې ده. امیر المؤمنین (رضي الله عنه) خپلې زوجې مبارکې ته وویل: ښه هغې به ویلي وي چې د امیر المؤمنین (رضي الله عنه) ښځه ده ځکه یې ډیر مال درته را لیږلی دی یعنې تا زما له نوم نه استفاده کړې ده بیا یې هغه شیان بازار کې خرڅ کړل او یو دینار یې خپلې بي بي رضي الله عنها ته ورکړ چې قرض دار ته یې ورکړي. او نور یې بیت المال کې داخل کړل.
دا ؤ د عمر (رضي الله عنه) عدالت او د الله ﷻ څخه ویره.

❁ ❁ ❁ ❁ ❁

د عمر رضي الله عنه د سیرت مبارک (۳۱) برخه[*]:

محمد ابن سیرین (رضي الله عنه) فرمايي: چې عمر (رضي الله عنه) ته خپل زوم راغی او ورته يې وويل: ما ته د بیت المال نه څه راکړه، نو عمر (رضي الله عنه) ډير زیات ورټلو چې ته غواړې ما په داسې کارونو جهنم ته بوزې، او زه د خائنانو نه شمار شم؟، بیا يې له خپل شخصي مال نه لس زره درهم ورکړل.

عبدالله ابن عمر (رضي الله عنه) فرمايي: چې ابو موسی الاشعري (رضي الله عنه) د عمر (رضي الله عنه) زوجې مبارکې عاتکه بنت عمرو بن نفیل رضي الله عنه ته یو فرش یا درۍ راولیږله چې یونیم لاس یا یو لاس یوه لويشت او نرۍ هم وه ، دا د دې له پاره چې ور باندې د شپې پریوزي، نو عمر (رضي الله عنه) هغه ولیدله او پوښتنه يې وکړه چې دا له کومه شوه؟ بي بي مبارکې ورته وويل: دا ابو موسی الاشعري (رضي الله عنه) را لیږلې ده.

عمر (رضي الله عنه) هغه راواخستله او تر هغې يې خپله بي بي عاتکه رضي الله عنها ووهله چې سر يې وینې شو ، بیا يې ابو موسی الاشعري (رضي الله عنه) راوغوښت، هغه ورته وويل: یا امیرالمؤمنین لږ صبر وکړه زما خبره واوره، خو عمر (رضي الله عنه) يې په وهلو شروع وکړه او همدا يې ورته ویل: ستا د سوغات لیږلو له پاره بل مناسب ځای نه ؤ چې تا ماته را ولیږله؟

ايا ته غواړې چې مونږ په داسې فرش ویده شو چې زما د رعیت نه د چا په کور کې نه وي؟

ايا ته غواړې چې مونږ په داسې نرم فرش ویده شو؟ چې د شپې عبادت رانه پاتې شي؟

ايا ستا خوښه ده چې زما کور کې دې داسې فرش موجود وي چې زما د رعیت په کورونو کې نه وي؟

عطاء ابن یسار (رضي الله عنه) فرمايي:

رسول الله ﷺ عمر (رضي الله عنه) ته هدیه را ولیږله؛ خو عمر (رضي الله عنه) يې د اخستلو نه انکار وکړ، بیا رسول الله ﷺ را وغوښت چې تا زما هدیه ولې قبوله نه کړه؟ نو عمر (رضي الله عنه) ورته وويل: یا رسول الله ﷺ تا نه دي فرمایلي: چې هر چا ته دا غوره ده چې چا ته د اخستلو له پاره لاس اوږد نه کړئ؟

رسول الله ﷺ ورته وفرمایل: هو ما ویلي دي؛ خو ما د سوال له پاره لاس اوږدول یاد کړی دی، دا خو تا نه دی غوښتی یعنې که څوک څه درکوي چې تا نه وي غوښتي د هغه قبولول منع نه دي، خو چې وروسته ورپسې دنیايي طمع نه وي، مثلاً یو داسې څوک درته کوم سوغات درکوي چې تا پورې يې کوم کار بند وي، بیا هغه کار در باندې کوي دا بیا رشوت کې حسابیږي.

بیا عمر (رضي الله عنه) هغه هدیه قبوله کړه او قسم يې وخوړ چې چاته به د کوم شي سوال نه کوم.

تر دې چې کله به په آس سپور ؤ او قمچینه به ترې وغورځیدله او خلک به موجود وه، چې هغه ورته ورکړي خو خپله به له آس کښته کیده او هغه قمچینه به يې را اخیستله،

---

[*] رواه مالک مرسلا ورواه البیهقي عن زید ابن اسلم عن ابیه عن عمر ابن الخطاب، کذالک فی الترغیب والترهیب ج ۲ صف 118 و ابن عساکر و ابن سعد ذکر مثل ذلک ، وفي کنز العمال ج 4 صف ۳۸۳.

← لیث ابن سعد (رضي الله عنه) فرمايي: چې مقوقس بادشاه د مصر والي عمروبن العاص (رضي الله عنه) ته وويل: ته د محطم غر په ما باندې خرڅ کړه زه به تا ته (۷۰۰۰۰) دينار درکړم عمروابن العاص (رضي الله عنه) تعجب کې شو چې دغه اخستلو نه به د ده څه مطلب وي؟ نو عمر (رضي الله عنه) ته يې ليک راوليږه چې مقوقس بادشاه وايي: ته ما باندې دغه غر خرڅ کړه.

نو عمر (رضي الله عنه) ورته جوابي ليک وليږو، چې ورته ووايه مسلمانان ځمکې ۵ نه خرڅوي بلکې ځمکې يا له نورو اخلي، يا يې فتح کوي خو ته دا ووايه چې دا غر خو نه فصل کوي، او نه ونې بوټي لري ته پدغه څه کوې؟

کله چې عمر ابن العاص (رضي الله عنه) ته ليک ورسيده، نو هغه مقوقس نه پوښتنه وکړه چې زمونږ کتابونو د دې غره په باره کې ليکلي دي چې دې کې د جنت د ونو يا درختونو نه يوه ونه ده.

عمروابن العاص (رضي الله عنه) بيرته عمر (رضي الله عنه) ته وليکل: چې مقوقس داسې وايي:

نو عمر (رضي الله عنه) ورته وليکل: د جنت د ونو مستحقين يوازې مسلمانان دي، او مسلمان د خاورې سوداء چا سره نه کوي او نه زمين فروش مسلمان کيداى نه شي؛ خو که ته پکې مقبره يا هديره جوړوې؟ فقط مقبرې يا هديرې له پاره به يې مفته درکړم.

نو عمروابن العاص (رضي الله عنه) مقوقس ته همداسې وويل: مسلمان ځمکه نه خرڅوي ځمکه مور ده او مسلمان مور نه خرڅوي په يوه لويشت ځمکه مسلمانان ډير سرونه قرباني کوي خو چاته يې پريږدي نه.

بيا عمروابن العاص (رضي الله عنه) ورته وويل: خبردار بيا د داسې کارونو اراده ونه کړې چې د سختې بې شرمۍ سره به مخ شې،

بيا مقوقس خپلو عسکرو ته وويل: ما غوښتل چې په دې بهانه دغه غر واخلم او د مسلمانانو له پاره ترې مورچه جوړه کړم خو اميرالمؤمنين (رضي الله عنه) راته داسې اشاره راکړه چې کله به مې هم له ياده ونه وځي، يعنې د هغه د هديرې نه مطلب دا ؤ که غلط حرکت دې دغه غره طرف ته وکړ؟ نو دغه غر به ستاسې له پاره هديره شي.

بيا مقوقس وويل: تر څو چې مسلمانان دغسې په اسلام او خاوره مين اشخاص لري هميشه به کامياب وي خو کله چې د دوئ مشرانو د دښمن سره د ځمکې سوداء وکړه، نو بيا به يې خپل قوم او ولس هميشه له پاره ذليله وي.

گرانو دوستانو لکه څنگه چې د عمر (رضي الله عنه) نور سيرت کې را سره ياست د عمر (رضي الله عنه) د شهادت غمجنو شيبو کې را سره اوسئ.

❁ ❁ ❁ ❁ ❁

د عمر رضي الله عنه د سیرت مبارک (۳۲) برخه:

او د شهادت غمجنه پېښه•.

لکه چه وړاندې مو ذکر کړل، چې کعب الاحبار ورته ویلي وو، چې زمونږ کتابونو کې د همدې کال د ذالحجې میاشتې اخیر کې ستا د شهادت امکان شته؛ نو کله چې عمر (رضي الله عنه) اخیرې حج ته ولاړ، نو په عرفات کې یې ځانله دغه دعاء وکړه:

← ای ربه زما عمر زیات شو، ای ربه زما قوت او طاقت ختم شو، ای ربه: اوس خو زما رعیت ډیر زیات شو، مسلمانان ټولې دنیا ته ورسیدل، او زیات ملکونه یې فتح کړل، اوس مې ځانله در وغواړه اوس مې د خپل حبیب سره ملاقات نصیب کړه، یا ربه: ما مه ضایع کوه، یا ربه: ته خو پوهیږې چې زما ستا ملاقات ته تلوسه ده، یا ربه: ما ته شهادت نصیب کړه، یا ربه: ته خو خبر یې چې مونږ درې تنه د أُحُد غره ته ختلي وو او غر په زلزله شو او و خوځیدلو او ستا ګران پیغمبر ﷺ ورته وویل: ای أُحُدَه: ودریږه تا باندې یو نبي ﷺ، یو صدیق (رضي الله عنه) او دوه شهیدان ولاړ دي، نو هلته خو غیر زما او عثمان (رضي الله عنه) نه بل څوک نه وه، نو ما ته زما د شهادت ارمان پوره کړه،

ای ربه: ته خو عالم یې چې یوه ورځ نبي ﷺ زه ولیدم چې سپینې جامې یا کالي مې اغوستي وو، نو نبي ﷺ رانه پوښتنه وکړه چې جامې دې نوي دي که مینځل شوي دي؟ نو ما ورته وویل:

چې مینځل شوي دي نو رسول الله ﷺ راته وویل: نوې جامې اغونده، او ژوند عزتمند تیر کړه او شهید مړ شه.

او الله ﷻ به درته په دنیا او اخرت کې د سترګو یخوالی در کړي، بیا یې لاسونه اوچت کړل دعا یې وکړه یا الله ﷻ ماته مقبول شهادت نصیب کړه.

یا ربه: ماته مرګ ستا د حبیب په کلي کې را کړه یعنې مدینه منوره کې.

نو الله ﷻ یې دعاء قبوله کړه، کله چې د حج د فریضې آداء کولو بیرته راستون شو نو د مغیره ابن شعبة غلام چې د نهاوند په جګړه کې اسیر او غلام شوی ؤ، کافرانو ولمسولو او د مال متاع او واده لالچ یې ورکړ، دغه مجوسي غلام ابو لؤلؤ باندې مشهور ؤ چې اصلي نوم یې فیروز ؤ، دې خبیث کافر خپل خنجر چې دواړه طرف ته تیز تیره ؤ، مسموم یا په زهرو ککړ کړ او سهار وختي مسجد سره پټ شو.

کله چې عمر (رضي الله عنه) محراب کې امامت له پاره ودرید او د لمانځه صفونه یې برابرول نو ابو لؤلؤ پیروز مجوسي ور باندې رامنډه کړه او په ډیرې تیزئ سره یې درې ګذاره ووهه او بیرته په تیښته شو، نورو صحابه کرامو د نیولو کوشش وکړ خو مجوسي کافر هر هغه چا باندې وار کول چې مخې ته به ورغی، نو ټول دیارلس (۱۳) تنه یې زخمیان کړل چې (۹) تنه پکې شهیدان شول، بیا اخیر صف کې یو صحابي ورته مخ باندې څادر واچولو او د شاه لخوا نه یې کلک ټینګ تري چاپیره کړه چې دې وخت کې ابو لؤلؤ فیرز المجوسي خپل خنجر باندې د خپلې غاړې رګونه غوڅ کړل او خپل خنجر یې خپله مرۍ کې ښخ کړ او مردار شو.

عمر (رضي الله عنه) پریوت او دغه آیات یې تلاوت کړ (وَكَانَ اَمْرُاللّٰهِ قَدَراً مَّقْدُوْراً)

• کتاب الاسیعاب ج ۳ صف ۲۴۳، طبقات الکبري ج ۳ صف ۲۵۲-۲۵۳ -، اسد الغابة ج 4 صف ۱۸۰-۱۸۳:

نو عبد الله ابن عباس (رضي الله عنه) عبد الرحمن ابن عوف له لاسه ونیولو او لمونځ ته یې مخکې کړ، نو عبد الرحمن ابن عوف (رضي الله عنه) اسانه او لنډ لمونځ اداء کړ او عمر (رضي الله عنه) یې په اوږه کړ او خپل کور ته یې یووړ.

هلته لږ په هوش راغی نو غږ یې وکړ ماته اوبه راوړئ، زه اودس کوم لمونځ را نه قضاء کیږي او داسې حال کې چې د وینو فوارې یې بدن نه روانې دي، اودس یې وکړ او ښه په اطمئنان سره یې لمونځ وکړ.

بیا یې صحابه کرامو ته وفرمایل: څوک چې لمونځ نه کوي د هغوئ په اسلام کې برخه نشته، لمونځ هیڅ حالت کې قضاء کول نه دي روا، دې وخت کې طبیب ورته راورسید،

طبیب چې یې زخمونه ولیدل، ورته یې وویل: امیر المؤمنین (رضي الله عنه) زخمونه دې ډیر ژور دي او ستا د بچ کیدو امکان نشته نن ما ښام پورې دې د شهادت امکان دی، که وصیت کول غواړې نو وصیت وکړه ځکه چې ډیره وینه دې ضایع شوې ده، او داسې زخمونه په ګنډلو نه روغیږي.

صحابه کرامو ورته وویل: یا امیر المؤمنین (رضي الله عنه) خپل خلیفه وټاکه نو امیر المؤمنین (رضي الله عنه) ورته وویل: زه د خلافت له پاره وړ او مناسب څوک نه وینم.

خلافت ډیر مشکل کار دی؛ خو هغه کسان دې خپلو کې مشوره وکړي چې رسول الله ﷺ ترینه د وفات په وخت راضي او عشره مبشره هم پکې دي، بیا یې یو یو ذکر کړل دغه کسانو کې څوک وټاکئ.

علي ابن ابي طالب (رضي الله عنه)

عثمان ابن عفان (رضي الله عنه)

طلحه ابن عبید الله (رضي الله عنه)

زبیر ابن عوام (رضي الله عنه)

عبد الرحمن ابن عوف (رضي الله عنه)

سعد ابن ابي وقاص (رضي الله عنه).

بیا صحابه کرامو ورته وویل: مونږ ته نصیحت وکړه !

نو عمر (رضي الله عنه) ورته وفرمائل: چې د الله ﷻ کتاب او رسول الله ﷺ سنت کلک ونیسئ، او په همدې عمل او فیصلې کوئ، کله به هم ګمراه نه شئ، همدا مو کامیابئ ته رسوي

بیا یې وفرمایل: ای انصارو تاسو چې څنګه اول کې انصارو ته زړونه او سینې پراخه کړې وې همداسې به ثابت قدمه اوسئ.

بیا یې مهاجرینو ته وفرمایل: ای مهاجرینو له انصارو ورونو سره ښه چلند کوئ تاسې او ستاسې اسلام چا نه اخستی، او انصارو تاسې او ستاسې اسلام ته ځای را کړی تر څو چې ټوله دنیا ته ورسید.

او ټولو ته دا زما نصیحت دی چې:

⇦کلو او بانډو خلکو سره زیات کومک او مرسته کوئ، دوئ په عقیده کې ډیر مضبوط وي.

⇦ای مسلمانانو: ذمیانو سره ښه سلوک او ښه چلند کوئ.

⇦دوئ تاسې ته جزیه درکوي چې ستاسې د اولادونو رزق پکې دی.

⇦دې ذمیانو ستاسې دښمن دښمن ګڼلی دی او ستاسې د قانون تابع دي تر څو چې ذمیانو غداري نه وي کړې تاسې ور سره کومک کوئ.

⇦او ای مسلمانانو: خپلو ماتحتو خلکو باندې سختي مه کوئ، دوئ هم ستاسې په شان تن او وجود لري خپل کارونو کې ور باندې ظلم مه کوئ.

⇦خپلو زنانوو سره ښه چلند او ښه رویه کوئ.

⇦او په ښو نبوي ﷺ اخلاقو يې تربیه کړئ.

⇦خپلو اولادونو باندې نظر ساتئ او د دوئ ښه تربیه په تاسې لازم ده.

د عمر (رضي الله عنه) د شهادت بله برخه بیا ان شاءالله را سره اوسئ،

❁❁❁❁❁

د عمر رضي الله عنه د سیرت (۳۳) برخه:

او د شهادت دوهمه برخه[•]

کله چې عمر (رضي الله عنه) صحابه کرامو رضي الله عنهم ته د خلافت له پاره ور کسان وښودل نو عبدالرحمن ابن عوف (رضي الله عنه) يې ځان ته نږدې راوغوښت ورته ئې وویل: درې ورځې ته لمونځ ورکوه او دغه زما ښودل شوي کسان یو کور کې بند کړه تر څو چې يې په یو تن خلیفه رضا مندي نه وي ښودلې بهر ته يې مه پرېږده او چې دوئ خلیفه وټاکي او بیا که چا د هغه مخالفت کولو، نو سر ترې کټ کړه نرمي ورسره مه کوه.

بیا يې عبدالله ابن عمر (رضي الله عنه) ځان ته نږدې راوغوښت، ورته يې وویل: زویه ولاړ شه ام المؤمنین عائشې (رضي الله عنها) ته ووایه: چې عمر (رضي الله عنه) وايي چې که ته ما ته زما د دنیا تر ټولو محبوب نبي ﷺ او زما تر ټولو ګران دوست ابوبکر (رضي الله عنه) سره نږدې د ښخیدو اجازه وکړې؟ زه به ډیر خوشحاله شم زما نور هیڅ ارمان نه دی پاتې ټول الله ﷻ پوره کړي دي، فقط همدا یو ارمان لرم لکه چې دنیا کې مې د دوئ جلاوالی نه شوو برداشت کولای اخرت کې يې هم جلاوالی نه شم برداشت کولای، او دا به زما له پاره لوی د فخر ځای وي،

⤺زویه ورشه خو زما نوم ورته واخله او امیرالمؤمنین (رضي الله عنه) نوم ورته مه اخله زه اوس امیرالمؤمنین نه یم.

⤺عبدالله ابن عمر (رضي الله عنه) په بیړه د ام المؤمنین عائشې صدیقې (رضي الله عنها) کور ته ورغی اواز يې ورته وکړ، مورې زه عبدالله ابن عمر (رضي الله عنه) یم زه دننه را تلای شم؟

⤺ام المؤمنین عائشې صدیقې رضي الله عنها ورته وویل: هو زویه راشه ایا عمر (رضي الله عنه) وفات شو؟

⤺عبدالله ابن عمر (رضي الله عنه) دننه داخل شو ګوري چې د ام المؤمنین عائشې صدیقې رضي الله عنها له سترګو له سیلاب اوښکې رواني دي.

[•] کتاب الاستیعاب ج ۳ صف ۲۴۵-۲۲۴.

➥عبدالله ابن عمر (رضي الله عنه) هم سلګئ شروع کړې، ام المؤمنين عائشې صديقې رضي الله عنها ترينه پوښتنه وکړه چې زويه څنګه راغلی ئې؟

➥عبدالله ابن عمر (رضي الله عنه) ورته وويل: پلار مې راليږلی يم که ته ورته د رسول اللهﷺ او ستا والد ابوبکر الصديق (رضي الله عنه) سره څنګ کې د استراحت کولو له پاره اجازه ورکړې.

◆عائشې صديقې رضي الله عنها ورته وويل: ما خو دغه ځای خپل ځان له پاره خوښ کړی ؤ او دا زما کوټه ده، خو چې عمر (رضي الله عنه) رانه غوښتنه وکړه نو زما اجازه ده عمر (رضي الله عنه) ما ته له خپل ځان نه زيات ګران دی ، هم هلته دې راحت ګاه ورته جوړه کړي، عبدالله ابن عمر (رضي الله عنه) خوشحاله شو چې د والد صاحب ارزو يې پوره شوه.

◆بيرته په منډه راغی کله چې کور ته دننه شو نو عمر (رضي الله عنه) سترګې ور واړولې، زويه کوم ښه خبر دې راوړی؟

عبدالله ابن عمر (رضي الله عنه) هو بابا: ښه خبر دی ام المؤمنين (رضي الله عنها) اجازه راکړه.

اميرالمؤمنين (رضي الله عنه) وويل: الحمد لله چې اخرت کې مې هم د رسول الله ﷺ او ابوبکر (رضي الله عنه) ګاونډ په نصيب شو.

بيا يې وفرمايل: ځنکدن دومره سخت دی، که دا ټوله دنيا زما لاس کې وای ما به د قيامت د سختيو په مقابل کې فديه کې ور کړې وای.

نو عبدالله ابن عباس رضي الله عنه ورته د سورت مريم (71) لمبر آيات تلاوت کړ.

بسم الله الرحمن الرحيم،

(وَانْ مِنکُمْ الّا وَارِدُها) الخ

بيا يې ورته وويل: زما اميد دی چې ته به فقط لکه برق غوندې په جهنم تيرېږې او بس،

دا ځکه چې اميرالمؤمنين يې امين المؤمنين يې سيد المؤمنين يې تا په کتاب الله فيصلې کړي دي، تا عدل کړی دی، تا حقوق په عدل تقسيم کړي دي، ته د اسلام له پاره مددګار وې تا ملکونه فتح کړي دي، تا ټوله دنيا ته د عدل قوانين وضع کړل، تر قيامته به خلک ستا په عدليه قوانينو فيصلې کوي.

نو عمر (رضي الله عنه) ورته وويل: ايا ته به د قيامت په ورځ ګواهي وکړې؟ چې ما دغه کارونه په صداقت تر سره کړي دي؟

عبدالله ابن عباس رضي الله عنه ورته وويل: هو زه به دغسې ګواهي کوم.

بيا عمر (رضي الله عنه) يو د خښتې تکړه را پورته کړه چې کاش زه دا سې يو شی وای چې بيا ختم شوی وای او د قيامت عذاب نه بچ شوی وای، کاش چې زه مور نه وای پيدا شوی، کاش چې زه هيڅ هم نه وای، بيا يې اسمان طرف ته سترګې مبارکې وغړولې مسکی شو کليمة شهادت يې وويله او روح يې رحلت وکړ او د عليين طرف ته لاړ.

إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعون

بيا د صحابه کرامو يو زوګ شو هر يو به ورتلو او په مبارک مخ به ئې ښکلو او د دوئ د سينو نه لکه ژرنده د ژړا اوازونه پورته کيدل.

اخیر یې د عمر (رضي الله عنه) مبارک جسد په اوږو راواخیست او د اخیري ارامګاه طرف ته یې راوړ.

چا د دې جرئت نه شو کولای چې، خبره وکړي بیا یې په شریکه قبر مبارک ته داخل کړ، او د ټولو د سترګو نه د اوښکو باران روان ؤ، چې کله یې قبر ته وسپاره نو عبدالله ابن سلام (رضي الله عنه) یې سر طرف ته ودرید یو خوا بل خوا یې وکتل مخکې ترینه رسول الله ﷺ او د هغه سینې مبارکې سره د ابوبکر (رضي الله عنه) سر برابر ؤ او د ابوبکر (رضي الله عنه) سینې مبارکې سره د عمر (رضي الله عنه) سر مبارک برابر ؤ، داسې ترتیب سره قبرونه جوړ شوي وو.

نو عبدالله ابن سلام (رضي الله عنه) په ژړا شو او ویې فرمایل: عمره (رضي الله عنه) ته زمونږ مهربانه ورور وې، د حق له پاره سخي وې، باطل له پارت بخیل وې، سترګو کې دې رعب او اثر ؤ، سترګې دې له حیا ډکې وې، په کوم شي چې به الله ﷻ خوشحاله کیده ته به په هغې خوشحاله کیدلې او په کوم شي به چې الله ﷻ خپه کیده ته به هم خپه کیدلې.

عمره (رضي الله عنه) تا د چا بیځایه صفتونه نه کول او نه دې د چا غیبت کولو، نور یې د خبرو تاب نه ؤ، نو علي (رضي الله عنه) یې پښنو مبارکو ته ودریده، هغه هم سلګۍ وهلې بیا یې وفرمایل: الله تعالی ﷻ دې در باندې رحم وکړي، یا عمره (رضي الله عنه) په الله ﷻ قسم چې د نبي ﷺ نه بعد تر ټولو ته را باندې ګران وې، ستا هره کارنامه موږ له پاره یو کتاب درس دی، تر څو چې ستا سیرت زموږ مخې ته موجود وي کله به هم ذلیل او برباد نه شو.

بیا ابو عبیده ابن جراح (رضي الله عنه) وفرمایل: زما دې په الله ﷻ قسم وي چې د عمر (رضي الله عنه) په رحلت اسلام کې داسې درز یعنې چاود پیدا شوه لکه دیوال کې چې درز یا چاود پیدا شي چې کله به هم جوړ نه شي.

بیا حذیفه ابن یمان (رضي الله عنه) وفرمایل: کله چې عمر (رضي الله عنه) ژوندی ؤ د اسلام مثال داسې ؤ لکه چې څوک خپل منزل طرف ته روان وي چې قدم اخلي نو منزل یې رانژدې کیږي او د عمر (رضي الله عنه) د رحلت نه بعد داسې شو لکه څوک چې د خپل منزل یا هدف نه شاته روان وي چې څومره قدم اخلي منزل ترې لیرې کیږي.

عمر (رضي الله عنه) رحلت وکړ خو سیرت یې ژوندی دی، عمر (رضي الله عنه) رحلت وکړ خو عدلیه او قوانین یې ژوندي دي، عمر (رضي الله عنه) رحلت وکړ شجاعت یې ژوندی دی، عمر (رضي الله عنه) رحلت وکړ خو موږ ته یې داسې نوم پریښود، چې تر قیامته به ور باندې فخر کوو، عمر (رضي الله عنه) ځان له د فاروق لقب وګټلو.

عمر (رضي الله عنه) زړونه وګټل مسلمانان او کافران ټول یې کارنامې ستائي.

روح دی ښاد وي ځای یې جنة الفردوس شه،

ګرانو دوستانو راتلونکي نشر کې د عمر (رضي الله عنه) هغه لاس ته راوړنې ذکر کوو چې تر قیامته پورې به خلک ترې استفاده کوي را سره اوسئ.

❁ ❁ ❁ ❁ ❁

د عمر رضي الله عنه د سیرت (۳۴) برخه•.

د هغه خلکو جوابونه چې وایې اسلام او علماؤ انسانیت ته کوم خدمت کړی دی؟

(1) اول لقب د امیرالمؤمنین عمر (رضي الله عنه) ته ورکول شوی دی.

(۲) هجري شمسي او هجري قمري تاریخ عمر (رضي الله عنه) رواج کړی دی.

(۳) اول لمونځ یې د تراویح شل رکعته په جمع شروع کړ او ټولو ملکونو ته یې مکتوبونه ولیږل چې په جمع شل رکعاته تراویح وکړي.

(4) تر ټولو اول یې قرآن کریم ترتیب او په یو مصحف کې ولیکه زاړه اثار چې په تختو پاڼو او نورو طریقو لیکل شوي وو وسوځول.

(۵) تر ټولو لومړی یې د سِجِلاتو او سوانحو سِستم جوړ کړ، چې د هر چا سوانح، قوم او قبیله د او سیدو ځای یې پکې ولیکل.

(۶) د شپې د ګشت کولو او د خپلو خلکو د احوال نه ځان خبرولو عادت عمر (رضي الله عنه) جوړ کړی دی.

(۷) د شپې پیره کول او د دښمن له حالاتو ځان خبرول عمر (رضي الله عنه) رواج کړي دي.

(۸) د علم النحو قواعد عمر (رضي الله عنه) شروع کړل او عامو خلکو ته یې فرمان جاري کړ چې بغیر علم نه به بل چاته تعلیم نه ورکوي، اول به ځان په عربي او د عربي په قواعدو پوهه کوي بیا به بل چاته تعلیم ورکوي.

(۹) تر ټولو اول مسافر خانې په لویو لارو کې عمر (رضي الله عنه) رواج کړې، چې له چا نه به لاره ورکه شوه، یا به ورسره د لارې خرڅ ختم شو مفت به یې ورسره وړه، قجورې، ممیز، غوړې او اوبه کومک کاوه.

(1۰) د پوځ له پاره د تقاود سستم او تنخواه عمر (رضي الله عنه) وټاکله چې د پوځي د مرګ وروسته به هم جاري وي،

(11) تر ټولو اول عمر (رضي الله عنه) د حکومت له پاره داسې قوانین وټاکل چې د هغې په برکت به کار اهل کار ته سپارل کیده، او د هر چا د پاسه به یو څوک ؤ چې پوښتنه ترې وکړي او غلطیانې ورته په ګوته کړي.

(12) تر ټولو اول دارالقضاء عمر (رضي الله عنه) جوړه کړې ده چې خلکو به هماغه ځای خپلې دعوې ور وړلې چې بنیاد یې ابوبکر (رضي الله عنه) ایښی ؤ او عمر (رضي الله عنه) عملي کړ.

(13) خوراکي مواد له شتمنو ملکونو نه غریبو ملکو ته په کښتیو کې وړل، عمر (رضي الله عنه) شروع کړل.

(14) تر ټولو اول عمر (رضي الله عنه) قضاء له حکومتي سستم او حکومت جلا او مستقله کړه چې ازادانه فیصلې وکړي او د قاضیانو د تربیه کولو له پاره یې تربیه ګاه جوړه کړه چې پاک نفسه او دینداره قاضیان تربیه کړي او ټولو ښارونو ته یې ځانله دارالقضاوې جوړې کړې.

• ماخوذ من حکایة الصحابةؓ

البدایه والنهایه

(۱۵) تر ټولو اول عمر (رضي الله عنه) د قاضي په وړاندې مساوات وضع کړل چې بې له تو پیر به نر او ښځه مالدار او غریب بادشاه او ګدا ورته یو ځای ودرېږي.

❁❁❁❁❁

د عمر رضي الله عنه د سیرت (۳۵) او اخیري برخه:

د عمرابن الخطاب (رضي الله عنه) هغه خدمات چې د ټول انسانیت له پاره یې کړي دي•.

(1) د مجرمینو له پاره توقیف خانې یا بندیخانې جوړول او په هغه کې د انسان له پاره ضروري سهولتونه عمر (رضي الله عنه) رواج کړي دي.

(۲) تر ټولو اول د مسجد نبوي ﷺ د توسیع او لویولو پروګرام او بیا د نورو مسجدونو د لویولو اجازه،

(۳) تر ټولو اول عمر (رضي الله عنه) د خیریه کارونو اداره جوړه کړه چې هغې ته به مالدارو خلکو خیراتونه او صدقات راوړل بیا به عمر (رضي الله عنه) په مستحقینو ویشل چې هغه کې غیرمسلم نادارو ته هم برخه ورکول کیده.

(۳) تر ټولو لومړی اسلامي سِکه یا اسلامي روپی. چې د مسلمانانو نښان او کلمه به وربانديې وه، عمر (رضي الله عنه) جوړه او رواج کړه.

(4) تر ټولو لومړی لویه صدقه جاریه د عمر (رضي الله عنه) وه چې په خیبر علاقه کې مځکه وه، هغه ټوله یې په داسې طریقه صدقه کړه، چې تر قیامته یې چا ته د ملکیت اجازه نشته حکومتونه د هغې امدن د اوقافو او خیریه مؤسسو په ذریعه په کونډو، یتیمانو او بې وزلو ویشي.

(۵) د مجرمینو د تادیب له پاره دُوره یا قمچینه عمر (رضي الله عنه) رواج کړې ده، چې بد عمله خلک به یې پرې لارې ته راوستل.

(۶) د شرابو په څښلو (۸۰) دورې تر ټولو اول عمر (رضي الله عنه) شروع کړې.

(۷) د جنازې لمونځ په یو ځل په جمع کول، عمر (رضي الله عنه) رواج کړي دي له دې مخکې به خلکو ډلې ډلې بیل بیل جنازې کولې.

(۸) تر ټولو لومړی ډاګخانه او د خطونو وړلو راوړلو سیستم عمر (رضي الله عنه) شروع کړی دی، چې مخصوصه اداره یې ورته جوړه کړه چې فقط همدا دنده به یې وه.

(۹) تر ټولو لومړی د لښتیو، ویالو او نهرونو کیندل او پلونه جوړول عمر (رضي الله عنه) رواج کړي دي.

(۱۰) تر ټولو لومړی عمر (رضي الله عنه) د شاړو او بې حاصله مځکو د اصلاح کولو له پاره قانون جوړ کړ چې هر چا شاړه او بې حاصله مځکه اباده کړه د هغه شوه.

چې په دې کار سره بیخي زیاتې شاړې او بې حاصله مځکې خلکو ابادې کړې.

• ماخوذ من من کتاب الاستعابه
و البدایة والنهایة و کنز العمال.

(١١) تر ټولو لومړی په رمضان کې مسجدونه رڼا کول عمر (رضي الله عنه) رواج کړل.

(١٢) تر ټولو لومړی فرش يعنې پوزَيْ په مسجد کې غوړول عمر (رضي الله عنه) شروع کړي دي.

(١٣) تر ټولو لومړی بيت المال له پاره خاصه اداره عمر (رضي الله عنه) جوړه کړې ده.

(١٤) تر ټولو لومړی عمر (رضي الله عنه) د فوځيانو له پاره داسې قانون جوړ کړ؛ چې د پوځي د خدمت کولو وخت به د څلورو مياشتو سفر نه زيات نه تيريږي، بيرته به راستنيږي، يعنې د هيڅ پوځي، پوليس او مجاهد سفر به د څلورو مياشتو نه، زيات نه وي او نه به د خپلو کورودانو (ميرمنو) نه زيات وخت ليرې تيروي.

(١٥) د منظمو ښارونو د جوړولو سستم تر ټولو لومړی عمر (رضي الله عنه) رواج کړ.

(١٦) د باراني مځکو هوارول او غرونو کې لارې جوړول عمر (رضي الله عنه) رواج کړل.

(١٧) په ذميانو جزيه کنبيښودل تر ټولو اول عمر (رضي الله عنه) شروع کړل.

(١٨) د يهودو، د ټول حجاز او جزيرة العرب نه ويستل او شام ته جلا وطن کول خصوصا د نجران يهود؛ چې دوئ به هميشه د مسلمانانو په ضد دسيسې جوړولې، نو ځکه عمر (رضي الله عنه) د رسول الله ﷺ هغه حديث شريف عملي کړ، چې مشرکان دې جزيرة العرب نه وويستل شي او بيرته دې داخليدو ته نه راپريښنو ستل کيږي.

(١٩) تر ټولو لومړی داسې فاتح چې پوره ملکونه يې په يو وار فتح کړي وي عمر (رضي الله عنه) دی.

(٢٠) تر ټولو لومړی د دنيا هرې برخې ته مجاهدين او علماء، عمر (رضي الله عنه) ليږلي دي او هلته يې مضبوطې چاونۍ او درسگاوې جوړې کړې دي.

داؤ د عمر (رضي الله عنه) مختصر مبارک سيرت که چيرې و غواړو نور هم دوام ورکړو هيڅکله به پای ته ونه رسيږي، د هغه د ژوند هره لحظه د عبرت ډکه ده، اوس به همدا کفايت وکړي راتلونکی سيرت د اسلام د دريم خليفه او دريم ستوري عثمان (رضي الله عنه) په باره کې دی، د هغې لوستو ته مو هم رابولم راسره اوسئ.

ژباړه: ليک او ترتيب

ستاسې ورور حبل الله المتين